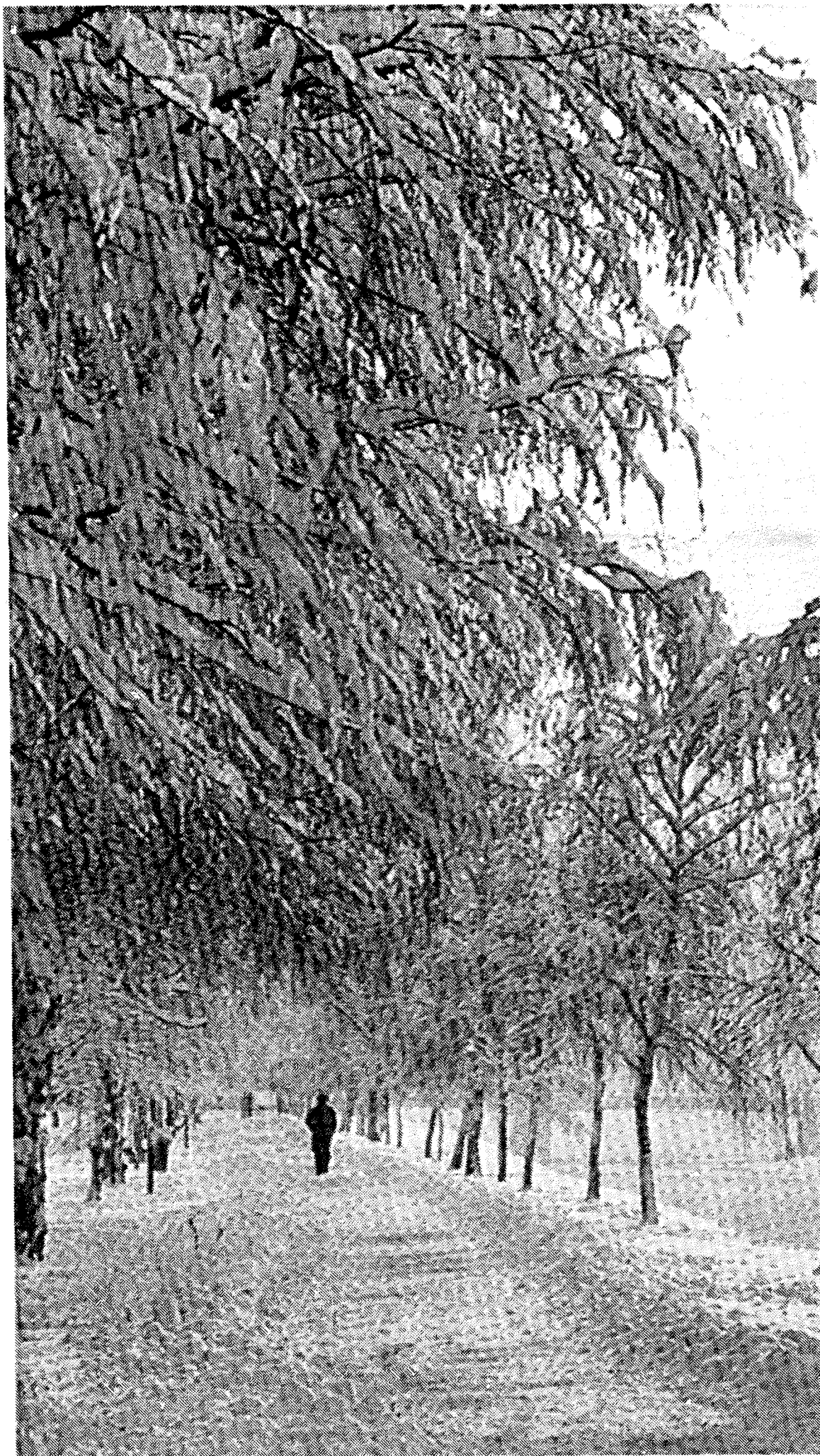

tv-15 naš TOVARIS

Št. 52
25. decembra 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Vsem svojim bralcem, starejšim in mladim, borcem, dedičem revolucionarnih bojov in nadaljevalcem poti v prihodnost želimo dobro, srečno leto sedeminosemdeseto.

Naslednja (in s tem prva ponovoletna) številka TV-15 Našega tovariša izide v četrtek, 8. januarja.

Ostanimo pogumni in dejavni

Pričakovanja novega leta vselej spodbujajo globlja razmišljanja o tem, kje smo, kaj je storjenega, kaj se nam obeta.

Že nekaj let in tudi letos je med nami, žal, mnogo grenkih skrbi in spoznanj. Za našo že odhajajočo borčevsko generacijo, ki je najboljše, kar je imela, vgrajevala v temelje današnje družbe, je skrb toliko bolj upravičena. Skrbi nas varnost in razvoj naše skupne domovine Jugoslavije in njena prihodnost, nebogljen gospodarenje, ko se porablja več, kot se pridela, brezbrizen odnos so skupnih dobrin in propadanje moralnih, v boju in revoluciji preizkušenih in potrjenih splošno človeških vrednot. Z zaupanjem pričakujemo, da bodo vsaj mladi s svojo veliko željo po znanju in ustvarjalnosti vedno bolj odpirali nove možnosti napredka in uporno utirali nove poti v svet. Upravičeno pa smo zelo občutljivi ob ravnanju nekaterih mladih (in tudi manj mladih), ki kakor da ne morejo doumeti bistvenih eksistenčnih problemov, se zgublajo na obrobju organizirane družbe in se v boju za demokracijo nedemokratsko in milo rečeno, nekulturno obnašajo. Hote ali nehote speljujejo vodo na mlin antisocialističnih sil, ki sovražno dvigajo glave in skušajo tudi z moralnim razkrajanjem ogroziti naš obstoj. Skrbi nas naša nemoč v snovanju demokratičnejših ljudskih odnosov, ko je očitno, da se resnične demokracije šele učimo. Demokratična merila si najraje kroji vsak sam po svoji meri, brez poslušanja drugačne misli in drugačne ljudi. Premalo je medsebojnega spoštovanja, premalo pripravljenosti za izvajanje sprejetih večinskih odločitev.

Tudi v samih borčevskih vrstah je vse več vprašljivih odnosov. Mnogo problemov je nastalo tudi zaradi premalo odgovornega ravnanja in delovanja nas samih, saj so nekateri, ki so slabo delali, tudi del naše, borčevske generacije. Veliko je neznanja, neizkušenosti pa tudi samopašnosti, kar močno zavira razvoj samoupravnih odnosov in uveljavljanje interesov in pravic večine delovnih ljudi. Predvsem pa nas skrbi vse hujša zapletenost odnosov v svetu, zaostrovanje med velesilami, negotova prihodnost človeštva, vse več vojnih žarišč, teptanje svobode in pravic malih narodov in sistematično razkrajanje njihove enotnosti, grozljivi strah ob jedrskem oboroževanju in nemoč pred ekološkimi katastrofami. Leto miru se izteka?! Ni miru! Predvsem pa ne more in ne sme biti miru, lagodnosti v nas samih. Preživeli bomo le, če se bomo odločili za življenje v nenehnem ustvarjalnem ne-miru z vsem, kar nas obdaja in v nenehnem spopadu z vsemi, ki nam grozijo z uničenjem.

Toda ne smemo se prepuščati črnogledosti. Oporo bomo našli v tem, kar vendarle imamo. V povojnih desetletjih smo svoji domovini, ob opiranju predvsem na lastne moči, dali povsem drugačno, novo pobudo; temu ni mogoče oporekati, kakor tudi ne, da je to delo množice ustvarjalnih delovnih rok in razumnih glav. Tudi spoznanje naših narodov in narodnosti, ki so usodno nujnost medsebojne povezanosti odkrili prav v stiskah za svoj obstoj, je še vedno dovolj živo.

Kljub visokim letom so člani borčevske organizacije in posamezniki še vedno dejavni tudi v drugih organizacijah in delegacijah, v krajevnih skupnostih in občinah. Ustvarjajo. Skupaj z mlajšimi rešujejo navidez drobne probleme, a tudi s tem utrjujejo temelje naše družbe. Kljub mnogim zaviralnim tokovom lepšajo in bogatijo življenje ljudi. Ob tem se potrjuje ena pomembnih zgodovinskih izkušenj o moči ali ne-moči ljudskih množic, ki so učinkovitejše, če enotno in usklajeno uresničujejo demokratično sprejete dogovore. To je bogata dediščina Osvobodilne fronte, ki se poustvarja v vse širši frontni dejavnosti Socialistične zveze delovnih ljudi, katere del, dejaven del, smo tudi mi.

Letošnji kongresi Zveze komunistov so nam dali dragocene, obetavne ocene, usmeritve in sklepe, ki so sad kritičnega in vzpodbudnega razpravljanja. Potrjujejo Titovo in avnojsko pot. Kaže, da ne bodo – kakor že tolikokrat doslej – spet odloženi v predale in pozabljeni. Čutimo prizadevanja vodstev komunistov, da se bodo besede začele pretvarjati v dejanja in da bodo delovni ljudje s svojim delom in svojimi interesi začeli dobivati odločilno veljavo.

Seveda ne moremo prezreti vloge našega glasila. Vedno, v dobrem in slabem, naj bi nam bil »TV-15 Naš tovariš« najboljši tovariš, svetovalec in usmerjevalec naših pogledov in dejanj. A kako dolgo še? Pravijo, da bo z našo generacijo vred usahnil tudi časopis. Če bo, ne samo takšen, kakršnega potrebujemo mi, ampak tudi takšen, da bo postal zanimiv in s tem tudi potreben širši družbi, bo v njej tudi kasneje našel svoje mesto. Zlasti na nekaterih področjih družbenega delovanja: v vzgoji in izobraževanju, specifičnih mladinskih dejavnostih, v razvijanju in podružbljanju obrambe in samozaščite, pa tudi z iskanjem in posredovanjem dobrih in slabih zgodovinskih izkušenj, novih sodobnejših pristopov k uveljavljanju vrednot, ustreznih za današnji in prihodnji čas. Tu je seveda le nekaj spodbud, kako bi naš časopis lahko še bolj živo sledil času in razvoju. Ni pa dovolj, da časopis prihaja v hišo ali pisarno, pa ga le bolj mimogrede pregledamo. O njegovi vsebini in prihodnji podobi bi morali tudi naročniki in bralci več razmišljati, sodelovati s kritiko in pohvalo, z lastnimi opažanji, mnenji in izkušnjami, s spodbujanjem mlajših družbenih in strokovnih delavcev, da bi se oglašali in s svojimi pogledi popestrili vsebino časopisa.

Sklenimo naša letošnja novoletna razmišljanja z voščilom, ki je in mora biti obvezujoče: ostanimo pogumni in dejavni, odprti do vseh resnično demokratičnih in naprednih tvorb, doma in v svetu!

Mira Svetina-Vlasta

»Domovina je ena...

Sredi decembra se je sestal svet za tradicije pri republiškem odboru slovenske borčevske organizacije in na novo – ne prvič – razglabljal o vprašanjih, ki vsem mnogim družbenim in siceršnjim prizadevanjem navkljub vzbujajo skrb: kako poteka domovinska vzgoja mladega rodu, kakšen odnos do domovine, do revolucije, do vrednot (in po drugi strani do vsega tistega, kar jih je skazilo in okrnilo) oblikujemo v odrasčajočih mladih ljudeh – doma, v šoli, v družbi kot celoti.

Kaj in kako – sta temeljni vprašanji.

Zdi se, da je »kako« precej bolj pereč od izhodiščnega »kaj«. Poskusov tvornega opozarjanja na izročila revolucijskega boja v naši narodni in socialni preteklosti je zagotovo veliko in dovolj. Z enako mislijo se lahko oziramo na kvantum privzgajanja socialističnih in samoupravnih vrednot. Na voljo so knjige, publikacije, filmi, televizijske in radijske oddaje, učni načrti odmerjajo tem prizadevanjem obilo prostora, družbena klima jih organizacijsko spodbuja. Toda izrabljene, žal, vse prepogosto niso, vsaj ne tako, kot bi lahko bile in bi morale biti. Zato so tudi učinki vse prevečkrat pičli. In prav to vzbuja skrb, prav to opozarja na neizogibno novo mobilizacijo naših sil v prid vsebinsko bogatejši vzgoji domovinske zavesti in domoljubnih čustev.

Tej temi smo se namenili posvetiti novoletno okroglo mizo.

Povabili smo Miro Svetinovo-Vlasto iz sestave zveze borcev, Prvenko Turkovo iz Zavoda za šolstvo, Marijo Sardonarjevo kot tajnico sveta za tradicije pri republiški konferenci socialistične zveze, Lada Poharja iz borčevskih vrst ter Sergeja Vošnjaka, čigar analitični zapis o problematiki domovinske vzgoje je bil »sprožilni moment« za razpravo v svetu za tradicije. Gostitelja okrogle mize sva bila v imenu TV – 15 Bojana Žokalj in Viktor Konjar.

Naše vprašanje: Z mislijo na sejo, ki nas je pripravila do tega, da smo se zbrali k temu pogovoru, se vprašamo: bi za začetek povzeli, kar je bilo povedano, ali nadaljujemo tam, kjer ste se znašli ob koncu svoje razprave?

Lado Pohar: Sodim, da bi kazalo nadaljevati brez povzemanja. Naj pa opozorim na občutek, češ, da se lotevamo razmišljanj tako, kot da imamo opraviti z nekim nenadno nastalim problemom, pri čemer nastaja vtis, da ni bilo doslej narejeno nič ali vsaj veliko premalo. Po drugi strani pa predstavniki institucij trdijo, da poteka vse v najlepšem redu in se zato borcem ni potrebno vznemirjati, kaj šele vmešavati. Obe stališči sta skrajni. Naš pogovor naj bi ju uravnaval. Ne bilo bi namreč prav, če bi stvari kakorkoli dramatizirali. Pogovorov na to temo je v zadnjem času precej, njihov namen pa bodi, da okrepimo načine delovanja v pravem pomenu besede roko v roki. Pri tem imam v mislih družbene organizacije ter institucije.

Naša pripomba: V praksi je takega dela že tudi doslej bilo precej.

Lado Pohar: Res je. Praktiki povedo, da so ponekod na voljo odlični zgledi takšnega delovanja, vendar se zdalec ne povsod. Šole ne zmorejo vsega, kar bi morale postoriti, drugi družbeni dejavniki pa svojega dela marsikje ne opravljajo. Toda medsebojno kritiziranje nas ne pripelje nikamor. Po mnenju nas, borcev, je učitelj res središnja točka vseh teh prizadevanj in prav njemu, njegovemu delu moramo vsi skupaj, tako Zavod za šolstvo kot mi in vsi drugi družbeni dejavniki, posvetiti veliko pozornost.

Sergej Vošnjak: Razlike med šolami so zelo velike. Marsikaj vpliva na to. V mestih smo glede domovinske vzgoje na slabšem kot na podeželju. Veliko je odvisno od zavesti pedagogov. Če bi hoteli analizirati vse vzroke in posledice, bi nas zahtevnost tega opravila zagnila. Morali bi spregovoriti o naših pedagoških šolah, o tem, da smo z uvedbo usmerjenega izobraževanja, kar zadeva šolanje bodočih vzgojiteljev, naredili veliko napako. Ni namreč mogoče povsem enako oblikovati tistih, ki

bodo vzgajali ljudi, in onih, ki bodo popravljali kuhanike.

Naša pripomba: Pri čemer seveda ne smemo imeti v mislih samo učitelje zgodovine...

Sergej Vošnjak: Seveda ne! Domovinske zavesti ne oblikuje samo zgodovinsko znanje. Nič manj odločilna ni vzgoja srca. Zgodovina gre v glavo, v srce gre literatura. Če domovine nimaš v srcu, tudi znanje ne pomaga kaj prida. V partizanski boj smo šli s takorekoč nikakršnim znanjem vojskovanja, a smo se zanj kaj hitro usposobili, ker smo v srcu nosili odnos do domovine, do svobode, do vseh velikih načel. In prav to štejemo za bistveno vprašanje. Trdim, da narodovih zakladov, ki jih imamo v izobilju, kljub razmeroma izdatnemu zgodovinskemu pouku ne znamo presajati v mlade ljudi. Kajti slejkoprej velja: kar se naučiš, sicer ostane v glavi, priti pa mora tudi in predvsem v srce – tja pa lahko pride samo tisto, kar te prevzame. Če ponovim: naš boj se je začel iz občutka srca, srce je bilo pogoj, da je do njega sploh prišlo, in seveda pogoj za njegovo uspešnost.

Naše vprašanje: Kaj je torej domovinska zavest?

Sergej Vošnjak: Kratko in jasno – zaljubljenost v domovino in njene perspektive.

Naše dodatno vprašanje: In šoli, upoštevaje vse častne izjeme, očitamo, da te »zaljubljenosti« ne zna privzgojiti?

Sergej Vošnjak: Delovanje šol je odsev družbenih razmer. Resolucij, ki jih sprejemamo, ne izvajamo. Rezultati so nekaj povsem drugega. Tudi postopki, ki jih predpiše Zavod za šolstvo, nimajo polnokrvne vsebine.

Prvenka Turkova: Domovinska vzgoja je sestavni del vseh programov, vendar se problematika zgodovine, ki se ji pripisuje središnja teža med vzgojnimi sestavinami, pričinja že na razredni stopnji. Tu je potrebno uresničevati pojmovni princip pouka zgodovine. Zaradi ozkega operativnega prostora, ki ga določa predmetnik, na predmetni stopnji, je zgodovini v osnovni šoli in tudi v srednjem izobraževanju odmerjeno premajhno število ur (le 200 v osnovni

šoli in 140 v srednjih šolah).

Število ur je sililo sestavljale učnih načrtov, da so upoštevali koncepcijo zgodovine v osnovni šoli in jo vsebinsko dograjevali. Očitati so, tako nam dokazuje tudi evalvacija, da se je pri koncepciji preveč zanemarlila nacionalna zgodovina.

Delež nacionalne zgodovine je izrazitejši v programih SVIO.

Tako v osnovni šoli kot v srednjem usmerjenem izobraževanju je zgodovini odmerjeno premajhno število ur.

V fazi prenove učnih načrtov in učnih programov, ki pravkar poteka, pa se število ur zgodovine prav nič ne spreminja. Posebne izobraževalne skupnosti, ki potrjujejo predmetnike in tudi določajo število ur za posamezne predmete, ne dajejo podlage za povečanje števila ur za zgodovino niti za druge družboslovne predmete. Opaziti je težnje po širjenju ožjih strokovnih predmetov. Prenova je bolj naklonjena razširitvi ur maternega jezika pa tudi naravoslovni vzgoji.

Kljub dograjevanju koncepcij, silni racionalizaciji vsebine in večjemu podarku na narodni zgodovini ostaja status quo. Razdeljenost družboslovnih predmetov ne pomeni olajšanja, ustreznega dialoga družboslovnih strok ni, zato tudi ni ustreznega interdisciplinarnega pristopa.

Velik je tudi razkorak med zgodovino kot znanstveno-družboslovno stroko in šolsko zgodovino. Stroka je vseskozi zane-marjala didaktične vidike. S problematiko šolske zgodovine se je ukvarjala bolj sekundarno. Zelo skopo vključevanje aktualne problematike je dajalo prostor drugim družboslovnim strokam, ki pa vzgojnih vidikov, zlasti domovinske vzgoje, niso razvijale v enaki meri. Teža domovinske vzgoje se še vedno prenaša na zgodovino, čeprav bi morale nositi enako breme tudi jezikovne, umetnostne in druge vzgoje. Vzgojni vidiki, tudi domovinska vzgoja, bi morali biti sestavni del slehernega predmetnika. Ločevanje družboslovnih strok od naravoslovnih se mi zdi krivično. Bremeniti samo zgodovino za domovinsko vzgojo je nesmisel! Aktualna problematika (varstvo okolja) opozarja tudi na razširitev pojmovanja domovinske vzgoje.

Učenec mora biti seznanjen z družbenimi zakonitostmi in družbenimi dogajanjem doma in v svetu. Naloga šole in celotnega družbenega okolja je, da ga

organizacij. Članki v strokovnih in drugih glasilih dovolj izčrpno poročajo o tej dejavnosti, ki je sestavni del programa življenja in dela osnovne šole, (vendar tistega dela, ki je finančno le deloma zagotovljen): učitelji-mentorji porabijo z učenci na leto za raziskovalno in drugo dejavnost več ur kot jih zagotavlja program. Prav s to interesno dejavnostjo v največji meri uresničujemo domovinsko vzgojo. Seveda pa to ni edina dejavnost na šoli ob pouku. Ne bi smeli zapostaviti nenadomestljivo vloge šolskih glasil in še številnih drugih organizacijskih oblik.

Positivni premiki v programu in delu osnovne šole, pa tudi srednjega izobraževanja, so kulturne dejavnosti. V smernicah, ki določajo uspešno delo, je poudarjena domovinska vzgoja. Nove oblike obšolskih dejavnosti pa pomenijo novo kakovost dela – žal le v družboslovno-jezikovnem programu – in se z vsebino ter obliko dela približujejo že omenjenim dejavnostim ob pouku.

V srednjem izobraževanju bi morali mnogo bolj kot doslej posvetiti pozor-

mnogokrat silno pomanjkljive. Opažamo, da se tudi opravljene analize premalo strokovno obravnavajo prav v krogih, ki so jim namenjene. Učiteljem zgodovine, pa tudi uresničevanju domovinske vzgoje, bi mnogo bolj koristilo, če bi jih stroke in tudi drugi odgovorni subjekti pravočasno in ažurno obveščali s stališči do aktualne problematike.

Učitelje zgodovine pa močno begajo bele lise v zgodovino-pisju, pri čemer mislimo tudi na tabujsko teme. Črno-belc odsliskovanje zgodovine v učbenikih ima nedvomno različne vzroke. Učbeniška literatura ni zadovoljiva, vendar pa pisec učbenikov, (ki za svoje delo nikakor niso ustrezno vrednoteni), le s polemično kritiko ne bomo pridobivali!

O šolski problematiki, kritični presoji zgodovine, pa tudi o domovinski vzgoji pri pouku zgodovine, morajo spregovoriti učitelji zgodovine in tisti, ki se s šolsko problematiko ukvarjajo, poznajo njene zakonitosti, posebnosti s strokovnega, vzgojnega in didaktičnega vidika.

Učitelji pogrešajo večjo angažiranost stroke pri vseh oblikah dejavnosti. Zapiranje v institucionalizem in strogo znanstveno dejavnost premalo koristi šolski zgodovini, in to prav v obdobju, ko pohaja skrb za vzgojo pedagoškega kadra na visokošolskih študijih. Prav te institucije bi morale v svoje programe vnesti več vzgojnih dejavnosti.

Domovinska vzgoja bi se morala odražati v vsej vertikalni vzgojnih programov, od osnovnošolskih, do visokošolskih.

Zavedamo se, da je domovinska vzgoja mnogo več kot poznavanje zgodovinske stroke in obvladovanje šolske zgodovine, čeprav je ta zelo pomemben pogoj. Zato bi šolski zgodovini morali z idejnega in vzgojnega vidika pripisati večjo vlogo, kot jo ima z že omenjenim številom ur.

Pomembna je koncepcija učnega načrta, ustrezno razmerje med občo in narodno zgodovino. Nujno je globlje poznavanje in vrednotenje zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije.

Število ur za uresničevanje tako vgrajenih in institucionaliziranih smotrov predmeta ni brez pomena. Število ur bi se moralo nujno povečati vsaj v tistih programih, ki vzgajajo in usmerjajo učence v poklice bodočih učiteljev.

Imperializem strok je očitno. Različne vzgoje se med seboj tesno prepletajo in so nujne. Domovinski vzgoji bi morala biti posvečena večja pozornost. Ne le s strani šolnikov, ampak tudi s strani celotne družbe.

Sergej Vošnjak: Dokler bo v celotni družbi takšen odnos, kakršen je, ne bo bolje. Danes smo prišli tako daleč, da nekaterih oblik družbenega kriminala sploh ne registramo več (procenti, delitve... vse v takšnem obsegu, da te SDK »še ne prime«). Konkretno vem za neko podjetje v Ljubljani, ki mu je nek posrednik priskrbel posojilo. Temu posredniku

opozarja na vrednote, ki so trajne, pa čeprav se njihove pojavnosti spreminjajo. Nasprotno, današnji čas celo zahteva spreminjanje oblik in večjo prožnost pri posredovanju vrednot. Na to nas opozarjajo tudi druge dejavnosti v okviru šolskega programa ali pa širša družbena dogajanja.

V Analizi uresničevanja vzgoje za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij v programu življenja in dela osnovne šole so prikazane različne oblike dejavnosti. Omenim naj nekatere učne programe zgodovine, ki preraščajo zgolj manifestativni namen in zahtevajo od učencev aktivne racionalne oblike dela. S svojimi temeljnimi smotri in programsko zasnovanostjo v celoti uresničujemo domovinsko vzgojo, vendar nedomišljene organizacijske oblike tudi tej dejavnosti bolj škodujejo kot koristijo. Mentorji prav te dejavnosti so prvi ambasadorji domovinske vzgoje in so praviloma najbolj predani. Njihovo delo bi zaslužilo več pozornosti s strani stroke in tudi drugih, družbenopolitičnih or-

nost gibanja Znanost mladini in v večji meri vključevati znanstveno-raziskovalno delo tudi na področje domovinske vzgoje. Zgled bi nam morali biti raziskovalni tabori v zamejstvu, ki jih vodi Raziskovalni inštitut v Trstu, kjer je opaziti tudi že sodelovanje osnovnih šol, oziroma zgodovinskih krožkov. Poudarjanje širšega slovenskega kulturnega prostora pomeni tudi Gašperjeva bralna značka, v katero se vključujejo učenci osnovnih in srednjih šol.

V že omenjenih analizah (idejni analizi..., Analizi za uresničevanje in razvijanje revolucionarnih tradicij..., pa tudi v analizi za uresničevanje ideje o skupnem slovenskem prostoru) kritično pretresamo učne načrte in učbenike.

O učbenikih, pa tudi o učnih načrtih se pojavljajo polemični članki v mnogih revijah in časopisih, ki nimajo strokovnega značaja (Teleks, Nova revija). Njihovo pisanje je bolj atraktivno, novinarske narave. Izjave, tudi strokovnih krogov, ki se s šolsko problematiko ne ukvarjajo, so

je bilo zagotovljeno 500 milijonov nagrade.

Tu gre tudi za vprašanje lika komunista, pa za vprašanje vloge SZDL in sindikata. Vse preveč se ukvarjamo z načelnimi stvarmi, premalo pa z uveljavljanjem osnovnih človeških vrednot;

vse premalo je poguma pri delu in tovarštvu.

Menim, da je pri nas danes huda kriza zavesti in huda kriza zaupanja (plave kuverte...). Vse to se je tako razpaslo, da je človek že preprosto prepričan, da mora nesti modro kuverto že tudi k zdravniku, pa na občino...

Naša pripomba: Tudi učitelji so žrtve takšnega stanja.

Prvenka Turk: Čeprav prevladuje potrošniška miselnost, je učitelj pri tem izvzet zato, ker je njegov materialni položaj in položaj šole nasploh tako slab, da si česa takega niti privoščiti ne more. Vzgojno in izobraževalno delo je tako popolnoma razvrednoteno, hkrati pa je na stranski tir postavljena tudi domovinska vzgoja.

Sergej Vošnjak: Kar je še najhujše, saj s tem popolnoma razvrednotimo učiteljevo delo.

Naša pripomba: Problem je, kako tej reči streči, ko pa se s tem soočamo na vsakem koraku.

Lado Pohar: Skrbi me še nekaj. Komunisti so kapitalistični družbi, v sistemu, zoper katerega so se borili, znali privzdigovati pomen moralno etičnih vrednot. Tudi danes bi morala biti vzgoja taka, da bi otrok lahko prepoznal prave vrednote. Puharjeva upravičeno v svojem članku (v reviji Otok in družina) kritizira prikazovanje krvavih momentov v zgodovini NOB. Obstaja pa cela vrsta najglobljih humanih prvin,

o katerih ni v učbenikih zapisana niti besedica. Kaj vedo mladi na primer o tem, da je vodstvo partizanske vojske še sredi vojne izdalo odlok o varovanju gozdov in kaj vedo o vrsti načinov in oblik socialnih pomoči za družine padlih, odgnanih v taborišča...?

Mira Svetina: Dala bi še eno pripombo v zvezi z našo osnovno nalogo, namenom, da nekaj te tematike spravimo na strani TV-15. Nekaj tistega, kar smo se zadnjič pogovarjali na svetu, je kazalo širše razgrniti, da ne bi ostalo le spravljeno v zapisnikih. S tem da jemo tudi prispevek in moralno spodbudo za boj zoper takšne pojave, za delo v bazi za tašne vrednote, kakršne bi naša družba morala doseči. Tudi do tega, čemur pravimo podružbljanje, moramo priti. Borci smo že starejši, zato se morajo te naloge nujno prenašati na SZDL. Zanima me, koliko je to že prešlo v akcijo na občinski ravni socialistične zveze?

Prepričana sem, da se ne moremo kar predati in reči, da smo pač z moralo na psu. Navsezadnje si tudi mi, borci, nismo izmislili nobenih posebnih vrednoti. Danes jih nekateri mečejo kar v en koš z revolucijo, češ, da je to stvar preteklosti. Vendar so še kako potrebne za današnjo rabo.

Tudi ko danes govorimo o demokraciji, ljudje ta pojem včasih slabo razumejo, češ, da lahko delajo vse, kar hočejo; da lahko soljudi žaliyo z leve in desne. Predvsem se mi zdi, da tega mladi ne razumejo. Razumljivo je, da so bili vselej mladi, ognjeviti in bojevit, vendar pa to ni pot, da kar vsako stvar, tudi našo bližnjo preteklost dajajo v nič. Vsega tega seveda ne bomo rešili na straneh TV 15

in s tem pogovorom. Kaže pa s primeri iz prakse nadaljevati.

Lado Pohar: Menim, da bi morali naš fokus zanimanja premakniti z osnovnošolske stopnje na srednješolsko in visokošolsko. Treba je ugotoviti, kaj se dogaja s tem preskokom na visokošolski in višješolski študij, kaj se takrat dogaja z mladimi.

Naše razmišljanje: Želel sem, da bi v luči povedanega vendale še kaj rekli o morali. Morda bi kazalo decidirano reči, ali je ta naša družba moralno pohabljen. Menim, da je v svojem jedru vendarle zdrava in da je to deloma zastrto. Prav to bi morali odkrinjati. V večini, v družini, šoli... obstaja želja, da bi imeli zdravo mladino, vendar pa praksa ne gre čisto v korak z željami. Kaj lahko rečemo o vsem tem, da ne bo nazadnje videti, da smo družba brez vrednot? Morda pa kaže poiskati okolja, kjer hodijo prizadevanja za vrednote z roko v roki?

Sergej Vošnjak: Imamo pionirsko organizacijo, ki dela, imamo tabornike, kjer se ne učijo le iz knjig o samoupravljanju, ampak izvajajo stvari v praksi. Tu je še vrsta športnih organizacij, kjer pridejo do izraza etična vzgoja in morala. Menim, da ne znamo ceniti dela številnih mentorjev na teh področjih in jih tudi - odlikovati. Na najrazličnejših proslavah teh ljudi nikoli ne boste videli sedeti v prvih vrstah. Res, razvrednotili smo družbeno delo. Nekdo lahko nič ne dela, pa ima zvenečo funkcijo, drugi pa je lahko neverjetno prizadeven, pa ne doživi za to nobenega priznanja.

Drugo vprašanje pa je, kako pristopamo k stvarjem nasploh. Mislimo, da če smo oblikovali sistem, bo zdaj ta sistem že kar

oblikoval mladega človeka. Temu pa seveda ni tako, ker je treba mlade pridobiti za ta sistem.

Spominam se Potrča, kako je še pred vojno prihajal med nas, mlade, in se z nami pogovarjal. Vzel si je čas... Danes pa ljudje najprej vprašajo, koliko bo za to honorarja... In, če se spominjamo predvojne dejavnosti: za vsakega člana posebej smo se tolkli. Danes pa je pri nas tako, da le Cerkev deluje na ta način. Medtem ko se mi zadovoljujemo z referati... Nekaj sicer delamo, vendar odločno premalo! Prepričan sem, da prav tisti, ki delajo zastoj, najbolje delajo in za to bi jim morali dajati vsaj družbena priznanja.

Lado Pohar: Izhajam iz dela svoje osnovne partijske organizacije na terenu in opažam, da smo preveč zaverovani v svoje institucije. Ves čas je bilo, na primer, slišati kritike na račun mladih. Ko sem se pa le podrobneje pozanimal, kaj ti mladi delajo, se je izkazalo, da delujejo v celi vrsti sekcij... Zato nisem čisto prepričan, da res tako slabo stojimo...

Marija Sardonar (S Sveta za tradicije NOB in revolucije pri predsedstvu RK SZDL): Manjka nam v bistvu analiza, s katero bi lahko dobili verodostojen vpogled v dejansko stanje.

Sergej Vošnjak: Poglejmo še en konkreten primer - zbiranja starega papirja. Menda smo celo na prvem mestu v Evropi... Takšnih možnosti je še več, treba pa bi jih bilo usmerjati in organizirati. Menim tudi, da bi bilo treba borce, ki so na določenih področjih dela strokovnjaki, tudi vabiti k sodelovanju v šole.

Mira Svetina: Praksa kaže, da še najbolje uspevajo tista srečanja, kjer je veliko besed o streljanju in

to potem sproža tisto črno belo slikanje NOB. Menim, da bo tematika NOB dosti bolj približana mladim, če bodo sami raziskovali. Zaenkrat je pa takšno delo še v mnogih primerih le formalno. Takšno pomanjkljivost ima tudi naš pohod po poteh partizanske Ljublane. Zato moramo poskrbeti za takšne prijeme, ki bodo gojili aktivni odnos do zgodovine. Potem bi lahko angažirali tudi več otrok, kot jih sedaj lahko aktivira na primer nek zgodovinski krožek v šoli.

Naša pripomba: To bi moralo zlasti veljati za srednješolsko mladino. V srednjih šolah tudi malokje organizirajo pogovore z borci.

Prvenka Turk: Pri tem so najbolj pomembne ustvarjalne naloge, mentorstvo in nenazadnje tudi - nagrajevanje. K temu pa še več strokovnega pisanja.

Mira Svetina: Morda bi kazalo o vprašanih domovinske vzgoje na srednji stopnji govoriti drugič, da ne bi ostajali le pri ugotovitvah, češ, da se ne dogaja nič.

Prvenka Turk: In treba bi bilo tudi spregovoriti o naklonjenosti oziroma nenaklonjenosti učnih načrtov družboslovnim strokam, pa o pouku samoupravljanja s temelji marksizma in o interdisciplinarnosti dela, kar vse, če se ne godi (in se ne), škoduje pouku zgodovine in se širše maščuje.

Lado Pohar: Generacijski konflikti se pojavljajo v vseh okoljih in vseh časih... Zato bi morali res spregovoriti o tem, kaj mimo zgodovine v šolski vzgoji prispevajo ostale stroke.

Prvenka Turk: In o tem, kaj je z ozkim zapiranjem strok v srednjem usmerjenem izobraževanju (po dveh letih)...

Lado Pohar: Vsega, o čemer danes tukaj govorimo, šola sama ne zmore in to je dejstvo. Tukaj morajo pomagati vsi: politika, družva vseh vrst, armada...

Naša pripomba in sklep Če povzamemo: podoba kljub vsemu ni tako zelo črna. Navsezadnje imamo celo armado zdravih, formiranih mladih ljudi, ki delajo, ustvarjajo...

Mira Svetina: Nas v takšnih pogovorih vedno zapelje, da govorimo predvsem o mladini, ki se šola. Imamo pa veliko mladine, ki dela, pa kmečke mladine. Tudi to bi morali zajeti in tudi mladinska organizacija bi jo morala zajeti.

Bralci lahko opazijo, da se je naš tokratni pogovor končal takorekoč sredi misli, brez sklepnih ugotovitev in običajne pike. Morda tudi namenoma, kajti okrogle mize na to temo si nismo predstavljali kot zaključen krog, temveč samo kot napoved naših nadaljnjih poskusov, da bi si v prihajajočem letu čimbolj vsestransko in predvsem konkretno - v reportažnih zapisih, intervjujih in še drugih oblikah razčlenitev - ogledovali našo domovinsko vzgojo, presajanje pozitivnih izročil in vcepljanje vrednot v zavest in v srca mladega rodu »na kraju samem«, v razvejani življenjski praksi. Tej tematiki se bomo v našem tedniku poslej posvečali zavzeto in sistematično, v upanju, da bomo po svojih močeh prispevali k uveljavljanju domovinske in moralne vzgoje kot gibanja, ki naj ga ima vsa družba bolj na očeh, kot ga je imela doslej.

Pogovor sta za objavo pripravila Bojana Žokalj in Viktor Konjar.

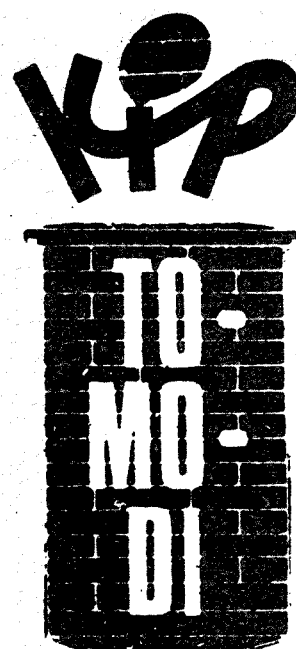
**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

**Ljubljana,
Opekarska 13**

TELEFON: centrala 212-011 ● ŠEF KOMERCIALE: 218-347 ● TELEGRAM: KIP LJUBLJANA ●
Tekoči račun 50101-601-23238 ● TELEX: 31420 YU KIP

**TOPLEJE
IN CENEJE**

*topli montažni dimnik
z giblivo kislooodporno
ognjestalno šamotno cevjo*

Miro Kocjan

Odnosi na Jadranu

(nadaljevanje in konec)

Avtorjev nekoliko daljši zapis o problematiki jugoslovansko-italijanskih odnosov na Jadranu tokrat končujemo. Spričo obilice besedil, ki silijo v objavo, smo morali »študijo« tudi nekoliko skrajšati. Naj odstavke, ki so most med objavo v prejšnji in v tej številki, samo povzamemo.

Avtor razmišlja o nujnosti pestrega in vsestranskega meddržavnega sodelovanja, pa ne le med občinami in mesti, ampak tudi v turizmu (ki je, kar zadeva izmenjavo med turističnimi organizacijami, hudo skromen), pa v ribolovu, ki mora postati »gospodarsko in ekološko« prioritetno, a je zdaj v popolnem zastoj, in še v čem, kar ne sodi le v osimsko zastavljene bilateralne odnose, pač pa v sfero uresničevanja obojestransko podprtih helsinških sklepov in obveznosti.

(Uredništvo)

Pred dnevi je bila enajsta obletnica Osima. Imeli smo priložnost napisati, da so odnosi med dvema deželama sicer uspešni, da pa jih prejkoslej obdaja določena statičnost, da so mestoma zarjaveli. To je kajpak slabo znamenje. Te dni k sreči ugotavljamo, da so v pismih in brzojavkah, ki si jih izmenjujejo državniki dveh jadranskih dežel ob nesreči pri Savudrijskem rtu, le odkrito poudarjena mnenja, da je treba stike »pospešiti«, »da je treba bolj smelo v uresničevanje osimskih sporazumov.« Delo bo treba nadaljevati z večjim zagonom.

Nezgoda pri savudrij-

skem rtu seveda ne pomeni, da bo nastopila sprememba v odnosih med dvema sosedoma. To bi bilo škodljivo za nas in za Italijo, spet, kot bi rekli, bilateralno in mednarodno. Bilo bi zgrešeno, saj med drugimi ne ustreza resnici, če bi dogodek posplošili. Šlo je zanesljivo za skrajnosten primer, ko je naš obmejni organ bržkone prijel za orožje tudi pod vtisom nenehnih kršitev naših teritorialnih voda. Pri tem pa velja reči, da ni prav, da javnosti ne obveščamo redno o teh neprijetnih dogajanjih. Primer pri Savudrijskem rtu, čeprav je nesporno osamljen in ne sme po-

meniti spremembe, pač pa kvečjemu izboljšanja odnosov, pa le odkriva ali pa je vsaj priložnost, da vnovič rečemo, da je na naši takorekoč politični njeni še zmeraj nekaj plevela. Odstranili pa ga bomo s še bolj intenzivnim in odgovornim političnim delom. Klin se pač izbija s klinom.

Nedvomno je namreč na naši severno zahodni meji najbolj »občutljivo«. Tu se odnosi med nami in našimi sosedi nenehno prepletajo, pa tudi razvijajo in bogatijo, kar je seveda prav. Vendar so ostanki preteklosti mestoma žal kar trdovratni. 25 let krute zasedbe in grozodejstva druge svetovne vojne, ki so jo povzročile fašistične sile, pač ni moč preprosto zbrisati. Prav tako, po drugi strani, ni moč naenkrat zbrisati spomina na množičen odhod italijanskega prebivalstva iz Istre po drugi svetovni vojni, kar se je sicer zgodilo v dobršni meri tudi zavaljo zgrešene politike tedanjih italijanskih oblastnikov, ki so odhod odkrito spodbujali.

Na tej liniji so še kako dragocene tudi pobude za mirno, trezno in konstruktivno razčiščevanje zgodovinskih obdobj; za okrogli mizi, ki je bila pred dnevi v Trstu in je zaobjela čas od

leta 1941 do leta 1947, pa na žalost ni bilo, kot smo slišali in brali, sogovornikov, ki bi lahko razložili svoje poglede in stališča.

To je, recimo, stališče »politične« dejavnosti, ki pa bi jo morali razmahniti. Globlje bi morali zaorati tudi na drugih poljih; še zmeraj je daleč premalo predavanj, konferenc, naravnost vzgojnih, ne rečemo celo izobraževalnih pristopov naši, navsezadnje skupni, čeprav mnogokrat napeti, zgodovini. Mladina v sosednji Italiji še premalo ve, kaj se je dejansko dogajalo. Nenehne »mazaške« akcije na račun slovenskih ustanov, spomenikov in grobnic v Italiji so žal pretežno njeno delo, ki pa ga seveda tihoma podžigajo sicer zmeraj bolj redna konzervativna okolja. Spominjam se prijetnih in koristnih pogovorov, ki sem jih imel že pred davnim z Giorgiom Amendolo. Le-ta je vseskozi grajal, »da se žal na italijanskih šolah druga svetovna vojna, pa celo fašizem, prikazujeta neresnično in zmaličeno.«

Razne pobude, kot so na primer tiste, ki jih začena takoimenovana kulturna »Skupina 85« v Trstu, so dragocene, vendar ne zadoštujejo. Kulturno sodelovanje na meji, pa tudi med dvema deželama, žal še ni-

ma kvalifikacije odločilnega vpliva na življenjsko drugačno gledanje dela prebivalstva. Še nismo prodrli v kapilarne žile.

Kulturno se hvalevredno eni in drugi udeležujemo, toda to delamo, roko na srce, ločeno, vsak zase. Skratka, kulturna dejavnost še ni dosegla stopnje resničnega političnega gibalca. V zamejstvu je politika »enega koraka naprej in dveh korakov nazaj« v zvezi s predlogi zakona za globalno zaščito Slovencev, ki naj zajame vse pokrajine, v katerih živijo, in vsa družbena področja, s katerimi se ukvarjajo, slikovit dokaz tudi pomanjkanja te skupne kulturne biti.

Problem še uspešnejše politike v znamenju Osima in Helsinkov pa je tudi pri nas v bistvu rešen samo deloma. Bilo bi na primer pretirano reči, da na našem območju resnično razmišljamo in ravnamo dvojezično. Pravno smo storili dobesedno vse, da bi zajamčili dvojezičnost, ustvarili enakopravnost in omogočili napredek italijanske skupnosti, toda »življenjski« rezultati ne odtehtajo pravnega napora. So pa pobude, ki jih je vredno pohvaliti. Zadnja, ki se je porodila, je v tem, da bi nekaterim ulicam in trgov obal-

nih mestih povrnili nekdanja imena.

Razumljivo je, da bomo morali v te politične, kulturne, pa tudi siceršnje napore za nove kakovosti v jugoslovansko-italijanskih odnosih, kar je bilo poudarjeno na nedavnem obisku Raifa Dizdareviča v Rimu in na katere po svoje opozarja tudi neugoda pri Savudrijskem rtu, vtakati še marsikaj; med drugim tudi jasen sklep, da ne bomo od časa do časa, kot je pri nas žal v navadi, mračili perspektive z raznimi napovedmi o depozitih, o omejitvah na meji in podobno. S tem bomo namreč samo podžigali tiste, ki dobrih odnosov na Jadranu ne marajo in jim mnogo bolj prijazno groznje in zaostritve.

Več kot 11 let je od Osima. Osimo je bil mejnik, s katerim smo sankcionirali odprtost meje. To je zgodovinsko dejstvo, ki pa med drugim nalaga, da moramo strpno, pa vendar še bolj dosledno v celjenje še tistih ran, ki so ostale iz preteklega obdobja. Kajpak moramo tudi v korenito nove poglede na našo navsezadnje v marsičem skupno prihodnost. V imenu jadranske konference, v znamenju Osima, v duhu Helsinkov.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Makedonci so izjema

Nedvomno je res, da so zgrešene naložbe porazdeljene po vsej Jugoslaviji brez izjeme, ali gre za razvite ali nerazvite republike in pokrajini. Naštevaje vseh zgrešenih investicij od Triglav do Gevgelije postaja že dolgočasno, vendar se ta spisek iz dneva v dan dopolnjuje kljub vsem gromoglasnim sklepom o nujni prekinitvi tega nevarnega početja.

Na drugi strani pa je tudi res, da so edino v Makedoniji izvedli postopek za iskanje odgovornosti za gradnjo Fenija, ki je postal že jugoslovanski simbol za popolnoma zgrešeno investicijo.

Kdaj bodo ostale republike in pokrajini začele s postopki za ugotavljanje odgovornosti za lastne Fenije? Kjerkoli po Jugoslaviji so že zgrešene naložbe, povsod gre za denar delovnih ljudi. To se mi zdi pomembnejše!

Dvojna merila za novinarje

Na seji sveta za odnose z verskimi skupnostmi pri predsedstvu RK SZDL Slovenije je bil med bolj ali manj imenitnimi udeleženci tudi Štefan Cigoj, veleposlanik SFRJ v Vatikanu. Pove-

dal je vrsto zanimivih reči za novinarje, potemtako tudi za bralce, ki morajo biti po objavljenih stališčih Socialistične zveze o vsem dobro obveščeni. Toda uslužbenec slovenske SZDL je novinarje med sejo obvestil, da je veleposlanik Cigoj na seji – zasebno. Novinarji na vprašanje, kako je mogoče zasebno govoriti na javni seji, niso dobili odgovora, zaradi česar je razumljivo, da uslužbenec SZDL niso zaploskali.

Zaploskali pa so njihovi beograjski kolegi, poročevalci s seje, na kateri je predsednik Zvezne konference SZDL Jugoslavije Nenad Bučin dejal: »So primeri, ko dušimo javno besedo, obtožujemo novinarje brez razloga, jim jemljemo akreditacije... Kasneje priznamo, da smo ščitili napačne ljudi, a se nihče ne spomni, da bi se novinarju vsaj opravičili, niti ne razmišljamo o tem, kaj so morali preživeti on in njegova družina. Pogosto smo se pripravljali vprašati, kaj pomeni, ko časniki napadejo kako vodstvo. Ni nujno, da to sploh kaj pomeni. Nasprotno, če je to vodstvo čisto, lahko iz dvoboja izide še močnejše in z večjim ugledom. Če je krivo, je to treba

objaviti. Vsak, ki skrit za Socialistično zvezo obračunava z javnimi občili in novinarji, se obnaša protiustavno.«

Naj še dodam, da so silno redki funkcionarji, katerim bi navzoči novinarji za njihove besede spontano zaploskali...

Udeležencu slovenske SZDL pa svetujem, da se pri »poslih« z novinarji zgleduje po zveznem šefu.

Mladi funkcionarji razmetavajo ljudski denar

Na spomladanskem kongresu Zveze socialistične mladine Jugoslavije je Jugoslav Tomić, delegat iz Leskovca (Srbija) navedel podatke o številnih potovanjih članov predsedstva jugoslovanske socialistične mladine: leta 1979 je potovalo v inozemstvo 42 delegacij, leta 1980 34 delegacij, leta 1981 31 delegacij, leta 1982 22 delegacij, leta 1983 24 delegacij, leta 1984 42 delegacij in do septembra 1985 že 40 delegacij!

Vsako leto – brez izjeme – so potovali na Kitajsko in v DR Korejo, na Kubo in seveda v številne evropske države. Razumljivo je, da so po-

leg zveznih mladinskih funkcionarjev potovali še strokovnopolitični delavci in prevajalci.

Za prejšnjo predsednico ZSM Jugoslavije Silvijo Žugič-Rijavec navajajo, da je potovala po širnem svetu nič manj kot zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarevič

Delegat Tomić je še vprašal o umestnosti načrtovanih potovanj zveznih mladinskih delegacij v Venezuelo, Slonokoščeno obalo, Šri Lanko, Togo, Gvajano, Gvinejo Bissau, Mauritius, Sierro Leone, Novo Zelandijo, Kongo, Bolivijo in drugam.

Devizni načrt ZSM Jugoslavije znaša za leto 1986 300.000 dolarjev.

Delegat Jugoslav Tomić je zato kongresu predlagal, da pregledajo devizno poslovanje in načrtovana potovanja delegacij ZSM Jugoslavije v tujino. Čeprav je bil njegov predlog podprt z burnim aplavzom, je vse ostalo po starem, razen, da se je delegat Tomić zameril vrhu jugoslovanske mladine.

Tanjug je v začetku oktobra svečano obvestil javnost, da se je 18 zveznih mladinskih funkcionarjev izselilo iz De Luxe hotela Jugoslavija

v Novem Beogradu. Za zakup luksuznih sob v navedenem hotelu so letos namenili tri stare milijarde dinarjev, saj stane mesečni zakup sobe v hotelu Jugoslavija »samo« 18 starih milijonov dinarjev... Toda pet zveznih mladinskih funkcionarjev se je le preselilo v malo skromnejši hotel Turist, kjer za sobo na mesec plačuje ZSMJ samo 16 milijonov starih dinarjev.

Naj še navedem, da so člani zveznega odbora za proslavo dneva mladosti letos od januarja do junija uporabljali avtomobile rent-a-car brez omejitve.

Tako mladi funkcionarji neusmiljeno razmetavajo ljudski denar v času, ko povprečen delavec za strojem »zapravi« komaj za preživetje svoje družine in sebe.

Ob tem pa še vedno velja slovenski pregovor: Česar se Janezek nauči...

»Iznajdljivost« vikendašev

V radovljiški občini imajo po zadnji evidenci na podlagi davčnih obveznosti 900 vikendašev. To je veliko. Med ugotavljanjem dejanskega stanja so naleteli tudi na »izviren« način izkoriščanja družbe.

Nekateri od vikendašev so – kljub temu, da živijo v Ljubljani, – prijavi svoj vikend kot stalno bivališče. Toda tokrat niso le s tem skušali prevarati uprave za družbene prihodke, obenem pa so svoji delovni organizaciji predložili račun – za potne stroške. To pomeni, da so se »vozili« vsak delavnik – na primer – iz Bohinja, v resnici pa živeli lepo v Ljubljani.

Radovljiški občini predlagam, da javno objavi imena teh »iznajdljivih« vikendašev.

Novoletna želja

Ob bližnjem Novem letu vam želim predvsem obilo zdravja in da nastopajoče leto ne bi bilo slabše od odhajajočega, v kar pa nisem trdno prepričan. Toda predvsem nobene panike, kot je dejal dobri vojak Švejk.

V skromno uteho bodo z Novim letom za devet odstotkov višje pokojnine. Spričo podivjanih cen bi bil ta odstotek lahko višji, toda kar je, je dobrodošlo.

Kljub temu, da se bo moral naš list v prihodnjem letu neizbežno podražiti, vas vabim, da še naprej ostanete z nami, kot pravi Janez Čuček na ljubljanski televiziji.

Vaš Sime

IZVRŠNI SVET

SKUPŠČINE OBČINE KOČEVJE skupaj z DPO vošči

vsem delovnim ljudem in občanom ob Novem letu

Med Bohorjem in žusemskim gričevjem Cesta, dolga štirideset let

Kraji so kot ljudje: opredeljujejo jih veliki in mali dogodki in vse to ostane zapisano v zgodovinskem spominu in se nadaljuje iz roda v rod. Bajanje ob trgatvi, kožuharju, ob vinu in petju...

Ločnice, ki se zadirajo v mehko tkivo človeka, skupnosti.

Trenutki v štrni časa, ki premikajo človeštvo.

Ljuba in neljuba spoznanja, ki bistrijo človeku duha.

Prevorje, majhna, raztresena vasica, vkleščena med bohorske gozdove in žusemsko gričevje, ne premore velikih zgodovinskih dogodkov in če že na kaj, potem je ponosna na narodnoosvobodilni boj. Takrat so Kozjanci na tem skrajnem robu pokrajine dobili prvo partizansko šolo, tik mimo njih je gazila skozi sneg in mrzlo 14. udarna divizija, odhajali so v taborišča, pred zidove, z domov, bežali pred ustaši...

Ped tem se ni kaj prida zgodilo. 1494. leta so jim Turki zažgali in podrli cerkev. Kdove kje je zvon, na katerem je bila zapisana letnica 1588! Cerkev so znova postavili, trdoživni in trmast, kakor so. Ljubili so um: staro mežnarijo so preuredili v šolo. Pisalo se je leto 1863. Dve leti pozneje se je Julius Škoflek začel trpinčiti z prevorskimi glavicami.

1873 so Prevorjani kupili zemljo za svoje rajnike.

12. septembra 1880 so na njej pokopali slovitega kozjanskega pustolovca in razbojnika Franca Guzaja, žrtev političnih in socialnih razmer, o katerem še dandanes ni zamrl glas ljudstva.

1974. leta je Prevorjane premaknil potres in jim razrušil domovanja.

Poslej se ni zgodilo skoraj nič več.

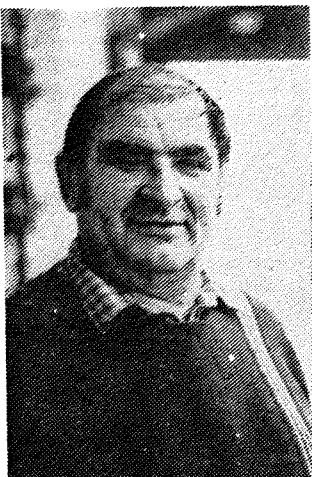
Kmetije nimajo naslednikov

Jožeta Novaka poznam iz svojih popotovanj že precej let. Le malo je namreč ljudi, ki bi se tako zavzemali za svoj kraj, kot se je Jože. Vsaj jaz jih ne poznam.

Tičiva kot v mišji luknji skromni izbici krajevnih skupnosti na Prevorju, zunaj najprej dežuje, potem se kaplje nanaglo spremenijo v sneg. Sneži kot za stavo.

Jože preštevava besede. Misli, da bi kar najbolje domislil. In reče:

»Naša krajevna skupnost premore 740 ljudi (šentjurska občina, op. p.). Mejimo na šmarsko občino, španovija z nerazvitimi (širok nasme, glej, nekaj žalostnega je v njem). Ljudje se vozijo v Celje, Štore, v senovski rud-

Jože Novak: »Navajeni smo, da si pomagamo sami. In vendarle hočemo, veliko argumentov imamo za to, da nam pomaga tudi širša skupnost. Kar naprej ne moremo prosjati. Le ceste bi radi...«

Do leta 1971 nismo imeli delavske proge, mladi so se trumoma izseljevali. Zdaj je nekoliko boljše.

V deželici pod Bohorjem

Anton Kladnik: »Več od ljudi ne moreš zahtevati. Pomagaj jim ali pa jih pusti pri miru.«

uspeli v celoti urediti, saj izpušča skoraj polovico vode.

»Naslednje leto bomo to spravili v red,« je prepričan naš zanesenjak.

Anton Kladnik: Kladnik je poštar in seveda pozna vse ljudi, njihove težave in želje; vselej je med njimi, ni mu težko razbrati misli.

»V SZDL, moram reči, nimamo nikakršnih problemov. Vsi smo kot eden. Ljudje vedo, kaj bi radi, da delajo zase. S samoprispevkami ni težav. Ne takšnih, kakršne imajo v večjih družbenopolitičnih skupnostih. Ljudje dajejo še celo več, kot bi morali. Dobimo les, ljudje pomagajo sami, kopljejo jarke, postavljajo drogeve za električno žico, naredijo vse, kar je treba...«

Letos so občani darovali ves les za »rušt« za mrliško vežico, trije možje so ga postavili na zidove – zastoj. Treba je le reči: ljudje, to je treba narediti, to moramo imeti, za vse nas bo boljše; in že naredimo.«

pred dobrim desetletjem še slutili niso, kaj jim bo prinesel čas, ki so se ga po svoje bali: ni bil obetaven, ni bil takšen, kot so ga obljubljali

Končno – nova šola

Kdo bi se vozil tja v en dan, brazdajo vase Prevorjani. Kliči po telefonu, prihranil boš čas. Mislijo pač to, o čemer večina Slovencev sploh ne premišljuje več.

Ta hip premorejo na Prevorju telefonsko centralo s 25 priključki, nedolgo tega je imelo telefon šest (!) občanov, želja pa je precej več: okoli sedemdeset ljudi bi se želelo priključiti na telefon.

Mirko Perc: »Okoli gasilskega društva se vrti vse družbenopolitično in družabno življenje na Prevorju.«

Na območju Kozjanskega, kamor spada tudi prevorska krajevna skupnost, je okoli 100 km regionalnih cest, takoiimenovani kozjanski cestni križ, ki na Planini pri Sevnici seka ceste Kumrovec-Lesično-Prevorje-Sentjur-Sevnica, ki pa so bolj ali manj še vedno brez asfaltne prevleke. Morda to niti ne bi bilo vzrok za preplah, če ne bi...

– bil na tem območju spominski park Trebče, ki mu namenjamo širšo družbeno pozornost (rojstni kraj Titove matere, mlada leta Josipa Broza-Tita, njegovo zatočišče v letih pred drugo svetovno vojno in snovanje številnih pomembnih dokumentov, usodnih za razvoj medvojnih dogodkov)

– na delo v bližnje industrijske centre avtobusi prepeljali več kot 300 ljudi na dan in zraven še 400 srednješolcev in študentov ter 4000 drugih potnikov;

– peljalo iz Kozjega proti Sentjurju in Celju dnevno 50 avtobusov in okoli 260 tovornjakov in zraven še 550 osebnih vozil.

Vse to je seveda razlog, da se Kozjansko »prazni«, da kmetije nimajo naslednikov in da kmetijska proizvodnja, četudi primarna gospodarska dejavnost v pokrajini, še vedno ni dovolj razvita.

Mimogrede: Prevorjani imajo okoli 60 km lokalnih cest, ki jih povezujejo z sosednjimi krajevnimi skupnostmi. Ne gle-

de na to, da jim ceste nenehno trgajo zemeljski plazovi, so asfaltirali ceste v Strasko gorco (nekaj več kot dva kilometra), letos pa še en kilometer od Lopate do Dobjega. Za to so dobili posojilo v višini 1 milijarde in dvesto starih milijonov. Naslednje leto bo treba vrniti 400 starih milijonov. Čeprav so letos občani s samoprispevkom zbrali približno 230 starih milijonov dinarjev in so prispevale tudi delovne organizacije, kjer so Kozjanci zaposleni in ne nazadnje celjsko Gozdno gospodarstvo, ki jim gre z vsem na roke, kot pravijo, denarja ne bo dovolj za posodobitev lokalnih cest.

Jeseni letos so Kozjanci s Prevorja sklicali sestanek na Pilštanju, sestanek z najvišjimi predstavniki republike in kozjanskih občin. S politiki in cestarji. Občinarji kozjanskih občin tostran in onstran Bohorja. Zaradi ceste, biagor, ki jim je bil obljubljen že kmalu po osvoboditvi!

Možje na sestanku na Pilštanju so rekli, da bodo Kozjanci prihodnje leto dobili okoli štiri kilometre nove ceste, vendar pa bo treba za to dejanje združiti vsa občinska sredstva, ki so bila doslej razpršena. Na problem razpršenih sredstev je nedolgo tega opozoril tudi Andrej Levičnik, prvi mož slovenskih cestarjev. O tem naj bi razpravljala tudi republiška skupščina.

Kozjanci torej upajo. Up, dolg sprenevedavih štirideset let...

Prevorje

ske omrežje. Vendar: poštni mlini meljejo počasi, več priključkov vsaj zaenkrat ni moč dobiti.

Še bo treba bresti po kolvozih...

Prevorjani imajo seveda tudi šolo, majhno, skromno šolo, zgoraj pri cerkvici, ki so jo njega dni požgali in razrušili Turki in ki so jo Prevorjani spet postavili na novo, z njim lastno trmo. Šola ima sicer samo štiri oddelke, od 1. do 4. razreda, kombinirano po dva razreda. Je živa naslednica partizanske šole. Vendar so Prevorjani optimisti: otrok je vse več. Ni problem, da se del otrok vozi v Lesično, tisti od četrtega razreda naprej, del pa v Gorico pri Slivnici. Problem je, da hočejo novo šolo. Preprosto zato, ker menijo, da se bo njihov kraj še razvijal.

Jože Novak govori v imenu občanov:

»Letos smo izglasovali krajevni samoprispevek. 50% zbranega denarja bo šlo za ceste, 30% za večnamenski prostor, ki ga bomo začeli graditi ob gasilskem domu naslednje leto, 10% za komunalno ureditev, 10% pa za dokumentacijo za novo šolo. Vse bomo uredili sami in ponosni smo na to. V stari šoli naj bi dobil prostor kakšen skromnejši obrat za okoli trideset zaposlenih. Pogovarjali smo se že s prebolsko tekstilno tovarno, ki je privolila, vendar nismo imeli prostora.«

V beležnici je ostalo zapisano: letos so Prevorjani dogradili mrliško vežico. In še: v naslednjih letih bi radi asfaltirali še kakšno lokalno cesto, da bi jim bilo lažje. Tudi stanovanja jih mučijo. Tako je: težko dobiš človeka, če mu ne nudiš stanovanja, še posebej, če je službeno me-

stov v takšnih »Karpatih« (njega dni so Kozjanskemu rekli »Urwald«, pragozd, op. p.) Ta hip bi potrebovali kakšnih pet stanovanj. Za trgovca, učitelje, še koga...

Upanje na pogorišču

Reveži na kvadrat! Manj razvita šentjurska občina si na vse kriplje prizadeva, da

Jože Arzenšek

Silva Kolman: »Glede na to, da imamo silno malo denarja, veliko delamo. Ko bi le drugod toliko...«

bi spravila pod kapo svoje manj razvite krajevnih skupnosti, med katerimi je tudi partizansko Prevorje, ki so mu njega dni obetali čase mleka in medu... Prevorjani mislijo, da je družbena pomoč preskromna. Ne zahtevajo veliko. Cesto, na koncu koncev pa še kakšen skromen obrat. To je vse. Ne palač in ne oltarjev. Še manj ogromnih investicij. Le ljudi, ki beže, bi radi ustavili. Jih vrnili nazaj tja, kjer je bilo pred štiridesetimi leti vse požgano, izropano, postreljeno...

Če si priden, si pač želiš, da ti pomagajo.

Od obljub, prijatelji, nihče ne more živeti, okoli ogle naravnava Prevorjani, Kozjanci pod Bohorjem. Dovolj je bilo besedovja skozi štirideset dolgih let. Mroda bi utegnili kdaj še koristiti!

Z Novakom se zaletiva v snežni metej.

Milenko Strašek

Silva Kolman, učiteljica:

»Ni denarja, ni prostorov, ni zainteresiranosti. Veliko mladih je v službi, vozači so, nimajo časa, težko jih je pridobiti za delo. Kljub vsemu: uredili smo si disko, imamo asfaltno igrišče pri šoli, gasilsko društvo dobro dela, tudi SDZL, krajevna skupnost se muči na vse pretege... saj gremo, naposled, k svetlobi.«

Janez Kotnik, borčevski starešina:

»Na prste bi lahko preštel tiste, ki smo bili v partizanskih enotah. Več je tistih, ki so bili aktivisti. Sicer pa, to ni važno, vsi delamo kot eden, povsod. Na deželi tega ni moč ločiti. Zdi se mi, da mlajši rod premalo upošteva, da stari veliko vemo, nekako zapostavljajo nas, več hočejo vedeti. In: družba je za nas, borce, veliko naredila, žalosti pa me, da nam nekateri zavidajo.«

Jože Arzenšek, namestnik poslovdodje trgovine na Prevorju:

»Trgovina na Prevorju je dobro založena. Največ težav imamo zaradi ceste. Večkrat dobim neustrezno blago. Šoferji neradi vozijo po teh poteh. Če hoče kdo kakšno blago, mu ga seveda naročimo, vendar podjetja majhnih količin ne marajo dobavljati. Če bi skozi vas peljala asfaltna cesta, bi bilo drugače.«

Mirko Perc: »Sem na čelu gasilskega društva, kar pa seveda ne pomeni, da ne delam tudi drugje. Ljudje na Prevorju si ne morejo privoščiti, da bi delali zgolj v eni družbenopolitični organizaciji. Če sem gasilec, sem tudi v SZDL, v KS, v igralski skupini, tam pač, kjer me potrebujejo... Zdaj imamo največ problemov s prostori. Urejujemo si dovoljenje za zidavo večnamenskega prostora. Spodnji prostori bodo za nas, gasilce, garažo že imamo. Zgoraj bo dvorana, pa tudi prostor za vse ostale dejavnosti. Predvidevamo tudi prostorček za ambulanto, za zdravnika... Najbližja zdravstvena postaja je v Kozjem ali pa na Planini, oboje oddaljeno od 10 do 17 km. Zamislili smo si, naj bi prišel k nam zdravnik enkrat ali dvakrat na teden. Če nam bo to uspelo, bo to seveda plod samoprispevka.«

nik, v Kozje... Čistih kmetov je le malo, komaj trideset, pa še ti so brez naslednikov. Mladi se ne odločajo za kmetovanje: preskromen dohodek je, strojne obdelave zemlje je le malo. Ljudje tod okoli plačujejo za zdravstveno in pokojninsko invalidsko zavarovanje okoli 10 starih milijonov. Merila zanje so ista kot za one na ravninski, bogatejši zemlji. Odveč je govoriti, da to težko zmorejo.

Ni še tako dolgo, ko je število prebivalstva upadalo; zdaj se je to umirilo, k sreči.

v vojnih letih. Danes so domala vse domačije elektrificirane (kakšna ironija?!). Drogovi padajo, energija se seli v zemljo, v kable in Novak zatrjuje, da vsega tega ne bi bilo, če jim ne bi šli na roke v Elektro-Krško. Tudi brez pomoči mladinskih delovnih brigad bi storil kaj malo. Mladi iz vse Jugoslavije so mnogokaj postorili tudi pri vodovodu. Danes ima dobro kozjansko vodo 110 prevorskih gospodinjstev od skupaj 220-ih, še vedno pa je problem zajetje, ki ga niso

Naši kraji in ljudje

Snidenja po tridesetih letih

V davni preteklosti je takratni rimski cesar Avgust ozemlje današnje Jugoslavije razdelil na dve provinci: na Dalmacijo in Panonijo. Zelo številna in dobro organizirana vojska je za uspešne vojne pohode potrebovala dobre poti. Tako so na večjih križiščih tudi nastale znane utrdbe, nekatere so še danes ohranjene. Zgodovinski viri, materialni ostanki in najdbe govore o obstoju Aquane (Čakovca), Stridone (Štrigove), Carodunuma (Spodnji Vidovec) in Legrada (Spodnja Dobrova).

Nahajališča rimskega orožja, posode in nakita pa so odkrili tudi v okolici Presike, Sv. Marije (Mariniam), Podturna, Murskega Središča, Peklenice, Macinca, Preloga in Sv. Martina na Muri, kjer so našli kamnito sekiro iz časa mlajšega neolitika, torej staro več kot 5000 let.

Če nadaljujemo pot, dolgo okoli deset kilometrov, od Ljutomera skozi Strožo vas, Veščico, Razkrižje in čez hrib Banfi, kjer teče meja med Hrvaško in Slovenijo, pridemo v prijazno medmursko vasico Štrigovo. Po drugi svetovni vojni so bili vas in okoliški zaselki v glavnem kmetijski, možnosti zaposlitve v domačem kraju pa zelo majhne. Zato ni nič čudnega, če so mladi ljudje zapuščali domače kraje in iskali boljši kruh v Mariboru, Ce-

lju, Ljubljani, v zahodnih državah Evrope, pa tudi onkraj velike luže – v Združenih državah.

Na območju ljubljanskih

Snidenje po tridesetih letih v Domu invalidov in borcev NOV Rado Pehaček minulo soboto v Ljubljani

občin živi in dela več kot sto Štrigovčanov, vsi pa so bolj ali manj znani kot dobri delavci; mnogi od njih opravljajo številne družbenopolitične funkcije. Zamisel, da bi se srečali Štrigovčani, zaposleni na območju ljubljanskih občin, se je po nekaj mesecih zbiranja podatkov vendarle uresničila.

Sobota, 20. decembra, večer v Domu invalidov in borcev NOV Rado Pehaček v Ljubljani. Okrog pedeset domačinov Štrigove in okoliških krajevnih skupnosti je zapolnilo prostor omenjenega doma. To srečanje pa ni bilo le prijetno, temveč tudi ganljivo, saj so si mnogi stisnili roke po tridesetih letih,

odkar so zapustili šolske klopi.

In snidenje tudi ni ostalo le pri dobri kapljici. Ustanovili smo iniciativni odbor »Kluba Štrigovčanov«, ki ga bo vodil predsednik Franjo Kovačič, doma iz Jalšovec pri Štrigovi, sicer pa zaposlen v Sanolaboru v Ljubljani. To prvo srečanje pa je že na samem začetku upravičilo zamisel za podobna snidenja, združena z zanimivimi akcijami, ki bi zbliževale in utrjevale medsebojne vezi. Pretrgane niti naj bi se v prihodnje prepletale v trdne vezi na temelju bratstva in enotnosti, ki jo gojijo Štrigovčani, zaposleni na širšem ljubljanskem območju. Čeprav jih vežejo spomini na 200 kilometrov oddaljeni domači kraj, se tjakaj radi vračajo, vsaj za dan do dva, saj vedo, da je domač kraj samo eden.

Štrigova pa ni znana le iz davne preteklosti. Svoj delež ima v zgodovini narodnoosvobodilnega boja. Avgusta 1944 sta prišla Ivan Mlakar – Sergej in Franc Plankar – Čičko v Medjimurje, na območje nekdanjih jugoslovanskih občin Štrigova in Razkrižje, ki sta bila tedaj pod madžarsko okupacijo. Z njima je bil tudi domačin študent Juš Kramar, ki je kot aktivist OF potoval iz Ljubljane v Prekmurje. Sergej in Čičko sta vzpostavila zvezo s člani prvega odbora OF v teh krajih, s predvojnimi komunistom, sekretarjem pokrajinskega komiteja Francem Smolkovičem iz Gibine, Simonom Kučnjakom iz Razkrižja in Valentinom Strahom.

Ena od znamenitosti Štrigove je tudi cerkev Sv. Jeronima ali »Oremoška«, kakor jo najraje imenujejo domačini

Horvatič in Smolkovič sta že prej prevažala ilegalce, pa tudi druge čez Muro v Prekmurje. Prvo kurirsko postajo S-15-a pa je ustanovil in bedel nad njeno dejavnostjo Franc Alt-Milan. Po Čičkovem in Sergejevem prihodu je dobila samo oznako in od tedaj je bila vključena v sistem relejnih zvez. Prvi komandir postaje, ki je dobila naziv S-15-a, je bil Franc Novak – Janko, kurirji pa Viktor Krznar – Metod, Franc Žibek, Mirko Dolanc iz Hrastnika in Franc Kermek iz Globoke.

S-15-a je kot končna postaja kurirskih zvez na vzhodnem predelu Slovenije vzdrževala zvezo s S-15 na Kogu, obenem pa skrbela za varen prehod ilegalcev čez Muro. Vzdrževanje zveze s S-15 ni bilo lahko, saj so morali dvakrat na teden prečkati močno zastraženo madžarsko-nemško mejo. Med postajama so imeli dogovorjeno javko na območju vasi Robadje ali Šprinca; kljub temu pa so pošto in literaturo največkrat nosili kar od ene do druge postaje.

Pri prehodu čez mejo je večkrat pišilo do spopadov, zlasti z madžarskimi graničarji. Tako sta padla kurirja S-15-a. Več o tej kurirski postaji je v svoji knjigi opisal avtor Rado Zakonjšek.

Prvo in naslednje srečanje Štrigovčanov v Ljubljani naj bi v prihodnje simbolizirala vrednote narodnoosvobodilnega boja na meji med dvema bratskima republikama. Že uvodoma smo poudarili, da ta snidenja naj ne bi bila le ob lahtni kapljici, pač pa bi bila oplemenitenja z mnogimi spoznanji in vrednotami. Če se bodo realizirale ideje, vznikne na prvem srečanju, bo dejavnost »Kluba Štrigovčanov« lahko mnogim za vzgled, nam pa tudi v spomin na desetletja, ko smo družno drgnili šolske klopi. Da je srečanje v Domu invalidov in borcev NOV Rado Pehaček izzvenelo v znamenju prijetnega razpoloženja in domačih viž, ni potrebno posebej poudarjati.

Zapisal klubski tovariš
Jože Čurin

Obisk v najboljši karavli

V tekmovalstvu za najboljšo obmejno karavlo v enoti Radomira Lazića je prvo mesto in prehodno zastavico osvojila karavla »Janko Premrl-Vojko«, ki jo vodi Dane Čudić. Karavla »Ivan Sulic-Car« je prvo mesto za las izgubila, tretje mesto pa je pripadlo kolektivu »22. julij«.

Ko smo Radomira Lazića povprašali, katero karavlo nam svetuje obiskati, je brez oklevanja dejal: »Kar na karavlo Janko Premrl-Vojko pojdi, ker so fantje v njej na letošnjem tekmovalstvu dosegli najboljše uspehe«.

To so dosegli zaradi krepitve bojne pripravljenosti, sistema varnosti državne meje, moralno-politične enotnosti in stabilizacijskega obnašanja. S tem si je ta vojaški kolektiv zaslužen priporil prvo mesto, prehodno zastavico in drugič v tem letu pismo pohvalo poveljnika LJA O generalpodpolkovnika Svetozara Višnjica.

Spodnja Vipavska dolina se je tistega dne, ko smo obiskali fante v obmejni karavli, ki nosi ime narodnega heroja in revolucionarja Janka Premrla-Vojka, »kopala« v toplim jesenskem soncu. Bil je zares prijeten poznojesenski dan in takšen je bil tudi občutek po prihodu v karavno »Janko Premrl-Vojko«. Lepo urejeno poslopje, ki leži zunaj naseljenega mesta in industrijske cone, ter še lepše okolje karavle sta nas prepričala, da smo prav prišli. V pisarni komandirja Daneta Čudića so stene doma la povsem zapolnjene s priznanji in pohvalami. Torej smo res prišli na pravo mesto, saj je naš namen bil zvedeti čimveč o enoti, ki si je priborila laskav naslov.

»Naši rezultati niso naključni«, je povedal Dane Čudić, »saj so tu dani vsi pogoji zanje. Varovanje državne meje je resda naša najpomembnejša naloga – in to vestno izpolnjujemo – ni pa edina. Sodelujemo s krajani krajevnih skupnosti Šempeter, krajeveno skupnost Vrtojba, še posebej pa z mladino, lovskim društvom Vrtojba, cariniki in milicniki ter z organizacijo združenega dela »Primorje Gorica« iz Šempetra pri Gorici. Učinkovito zavarovanje državne meje zahteva ne-

prestano strokovno vojaško usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje, za kar smo si priborili odlično oceno. Vojakom komunistom in mladincem gre priznanje, da so uspeli povezati in vključiti vse člane naše skupnosti in tako zdaj lahko govorimo o pristnih medsebojnih odnosih in tovarštvu. Le na taki podlagi je moč opravljati odgovorno službo, ki nam je zaupana.

Letos smo na svoji »ekonomiji«, kot ji pravimo, ustvarili okoli 550 tisoč dinarjev čistega

nost si najbolj prizadevamo in kot namestnik komandirja karavle sem vesel vsega, kar tu dosegamo in doživljamo.«

»Sama lega naše karavle terja od nas kar največjo izurjenost, pogum in pripravljenost. Graničarji smo tukaj neprenehoma med obdelovalci zemlje, ker meja poteka skozi obdelovalno Šempetrsko-vrtojbensko polje. Zavoljo tega se ne sme zgoditi nobena napaka, prekršiteljev meje pa je veliko. Dobro se še spominjam, ko je naša patrulja pozno ponoči ujela skupino šestih ilegalcev. Menim, da komentar o pogumu in izurjenosti naših grani-

Nenehna pripravljenost je najboljša zagotovilo za uspeh

dohodka. S povrtnino in svinjino smo zadovoljili vse lastne potrebe, kar je pripomoglo, da je naša kuhinja osvojila prvo mesto v obmejnih enotah Ljubljanskega armadnega območja.

Zmagati v tem tekmovalstvu ni bilo lahko, saj je bilo kandidatov za prvo mesto in prehodno zastavico zelo veliko. In res, za las nam je uspelo, da smo za seboj pustili vojaške kolektive Dragiča Milovanovića, Ljuba Popovića, Ismeta Traka in druge, ki so bili kandidati za prva tri mesta. Na to smo ponosni, hkrati pa nas to obvezuje za prihodnost,« trdi Dane.

Dragi Vujašević, deseter, namestnik komandirja, poljedelski tehnik, doma iz Prijepolja, nam je povedal: »Nikdar si nisem mogel predstavljati, da je življenje na meji lahko tako pestro in zanimivo. Tudi okolje nam je vsem zelo všeč, prebivalci pa so nas sprejeli za svoje. Tu zares ničesar ne pogrešamo. Posebej me veseli, ker imamo v prostem času na voljo vrsto športnih objektov, v dobro založeni knjižnici pa lahko vsak najde kaj zanimivega. Za tovarštvo, bratstvo in enot-

čarjev tu ni potreben. Zato smo toliko bolj hvaležni ljudem na tem območju, ki so nam vedno pripravljeni pomagati. To so ljudje, ki jih krasi zares visoka zavest«, je povedal vojak Živorad Andrić, dobitnik značke »Vzoren vojak«, doma iz vasi Krčmar pri Valjevu.

»Uspehi, ki smo jih dosegli med letom, so zaslug vseh članov našega kolektiva, zavestnega in odgovornega uredništva zastavljenih ciljev; toda zasluge stavljamo pri predvsem našem starešini Danetu Čudiću,« pojasnjuje vojak Nedžad Ramadani, doma iz Dragaša, iz Kosova, ki je predsednik mladinske organizacije in družbeno-politični delavec, desna roka komandirja karavle za politično delo. To nam je potrdil tudi starešina Ramiz Duraković, ki je posebej poudaril, da je njegova karavla v času Danetovega dvoletnega vodenja osvojila prehodno zastavico, prvo mesto in da je dvakrat prejela pohvalo komandanta Ljubljanskega armadnega območja.

Besedilo in fotografija:
Mile Gojković

Odbor slovenskih partizanskih radio delavnic 99-d želi vsem članom aktiva 99-d, vezistom NOV Slovenije in prijateljem srečno, zdravo in uspešno leto 1987.

Obiski pri soborcih

V vseh štirih letih NOB sem bil skoraj ves čas v operativnih enotah NOV, doživel in preživel veliko bojev in akcij, veliko težkih, pa tudi veselih dni.

Vsi ti boji, akcije, težke in vesele dni pa sem delil s svojimi soborci in borci, namestniki in komisarji, ki jih po tolikih letih zelo rad obiščem. Obujamo spomine na ta ali oni dogodek. Toda leta, ta nas pri vsem tem že ovirajo, saj se po tridesetih letih ali več še komaj poznamo. Ko se pa spomnimo drug drugega, pa vemo tudi za vse težke in lepe čase, ki smo jih kot borci preživeli skupaj. Največkrat slišiš iz njihovih ust: »Resnično so bili težki časi, pa tudi lepih in veselih dni je bilo. Bili smo tovariši.«

Zivljenje po vojni pa je bilo težko in borci-operativci so bili kot veterani velikokrat odrinjeni. S tem pa ne mislim zmanjšati pomena dela terencev, raznih komisij, tehnik in drugih, ki so bili prav tako potrebni v NOB kot operativne enote, le da so te delale v drugačnih okoliščinah. Po vojni pa so ti hitreje prišli do dobrih delovnih mest, se vključevali takoj v solanje, tečaje. Naše pokojnine so temu primerno revne in če jo mora borec deliti s svojim zakoncem, je dovolj le za najnujnejše. Nekateri so si pred

desetimi ali več leti s kreditom od ZB zgradili hiše, ki so v primerjavi z drugimi v bistvu precej skromne.

Skratka, skoraj ni primera, da ne bi imel kdo od borcev kakšnih težav. Še več: biti morajo zelo dobri živci, ko vidijo okrog sebe ljudi, ki se trkajo po prsih na njihov račun. Ne morem mimo primera, ko so pred leti zahtevali od prvoborca častno stražo pokojniku, ki z mezinem ni mignil za NOV, ves čas pa služil okupatorju vdano in vestno. Tisti, ki so kot vermahtovski funkcionarji hajkali partizane, imajo borčevske pokojnine, tak, ki je ustrelil partizana, je bil strokovnjak, celo direktor neke tovarne v nekem kraju in so ga kot pokojnika tudi častno pokopali. Zgodilo pa se je že tudi, da so borca pokopali brez vsake borčevske časti, govora, venca ali častne straže, pravzaprav večkrat niti ne vedo, da umre borec NOB.

Iz vseh zgodovinskih zapisov je razbrati, da je Maribor dal NOV veliko prvorcev, veliko jih je padlo. Nekaj jih je pa le ostalo, a kakšne mariborske ustanove le-te niti enkrat niso povabile, niti ne k odkritju spomenika naši revoluciji pred leti. Veliko je tudi krajev, ki še po 40 letih niso povabile brigad, ki so med NOV delovale v kraju ali njegovi neposredni bližini.

Srečko Grašič

Republiški komite za borce in vojaške invalide želi vsem udeležencem narodnoosvobodilne vojne srečno, zdravo in zadovoljno novo leto 1987.

Pisanje krajevnih kronik

Odbor nekdanjih aktivistov OF za kanalsko-čepovansko okrožje si je že pred leti zadal kot eno prvostvenih nalog napisati krajevne kronike NOB za vse vasi svojega območja.

Ne gre za to, da bi izšlo v knjižni obliki, pač pa le razmnožene v nekaj izvodih za vaskne organizacije, šole in muzeje. Da bi bilo le vse zapisano in ne šlo v pozabo, dokler je še živih nekaj ljudi iz teh časov.

Zagnano delo članov odbora in prizadevno sodelovanje aktivistov na terenu je že rodilo uspehe. Za Lokovec in Avče sta bili kroniki že lani končani in oddani in sedaj je končana še za Banjšice. V prepisovanju je za Lokve in kmalu bo šlo v prepisovanje tudi za Kal nad Konom. Skoraj dokončani sta za Levpo in Ravne-Bate. Zelo dobro napredujejo zbiranjem gradiva v Kanalu in Če-

povanu; sleki Grgar in zadnje čase je videti, da se bo pospešilo tudi na Trnovem. Le v Ravnici in Desklah gre bolj počasi.

Poleg pisanja krajevnih kronik je ta odbor v letošnjem septembru priredil v Kanlu nad Kanalom srečanje nekdanjih aktivistov s tega območja in odkril spominsko ploščo na kraju prvega zasedanja okrajne narodnoosvobodilne skupščine za Kalsko-Kanalsko, ki je bila 2. septembra 1944.

Cvetka Mrak

Jubilej slovenskih upokojencev

Slavnostna seja

V prostorih Mestne skupščine Ljubljana je bila slavnostna seja izvršnega odbora Zveze društev upokojencev Slovenije, na kateri so med drugim spregovorili o trenutnem položaju upokojencev ter invalidov, zlasti tistih, ki so še v rednem delovnem razmerju. Prav slednjim bo treba v prihodnje nameniti večjo družbeno skrb, saj se nemalokrat soočamo s primeri, ko so invalidi potisnjeni na stranski tir; delajo na delovnih mestih, ki za nje niso primerna oziroma v slabih delovnih pogojih (ustrezne inšpekcijske službe bi najbrž imele dovolj dela), najbolj ogroženi pa so upokojenci – delovni invalidi, ki jim nezadostno število delovnih let povzroča obilico težav v vsakdanjem življenju.

Zmotno in hkrati krivično bi bilo mnenje, da širša družbena skupnost ostaja pasivna do upokojencev. V štiri-desetih letih se je marsikaj naredilo v prid te strukture prebivalstva, marsikatero napake so odpravljene. Boljša je socialna varnost, zlasti v zadnjih letih, vendar bo za upokojence – delovne invalide treba v prihodnje narediti še kaj več, ne glede pod kakšnimi okoliščinami so se

upokojili. Še preveč je namreč primerov, ko le-ti nimajo urejenega stanovanjskega vprašanja (mnogi so prepuščeni neusmiljenemu ožemanju kot podnajemniki), imajo nizke mesečne prejemke, ki komaj zagotavljajo normalno življenje. O

zdravstveni in socialni varnosti pa sploh ne bi govorili! Mnogi od njih so prestali vsa gorja druge svetovne vojne in so prispevali pomemben delež v narodnoosvobodilnem boju.

Po uvodnih besedah Milana Kožuha, predsednika Zveze društev upokojencev Slovenije, je zbranim delegatom iz vse republike, tudi iz

zamejstva, spregovoril Jože Stegne, član Zveze sindikatov Slovenije. Tovariš Stegne je društvom in zvežam upokojencev tudi izročil srebrne znake Zveze sindikatov Slovenije. Po podelitvi priznanj Zveze društev upokojencev Slovenije najzasluž-

nejšim posameznikom in društvom upokojencev se je v kulturnem programu predstavil Moški pevski zbor društva upokojencev iz Domžal pod vodstvom Staneta Habeta. S slavnostno sejo so navzoči počastili tudi 40-letnico organizacije Zveze društev upokojencev Slovenije.

J. Č.

Prvo društvo

Verodostojni podatki dejavnosti društva kažejo, da se je v Slovenj Gradcu že leta 1956 ustanovila podružnica pod imenom »Zveza sindikatov Jugoslavije, Društvo upokojencev Ljudske republike Slovenije Podružnica Slovenj Gradec«, v katero so bili včlanjeni upokojenci cele občine Slovenj Gradec. Leta 1974. se je Društvo upokojencev zaradi nekaterih okoliščin osamosvojilo in organiziralo Zvezo društev upokojencev Slovenije, po Sloveniji pa so nastala samostojna društva upokojencev. V slovenjgraški občini so se ustanovila štiri društva: v Mislinji, Smartnem, Starem trgu in Slovenj Gradcu. Danes je v teh društvih včlanjenih preko 1.700 članov, v Sloveniji pa je 344 društev upokojencev z blizu 170.000 člani.

Število društev 344 in blizu 170.000 članov potrjuje opravičenost ustanovitve prvega društva, kakor tudi ustanovitve Zveze in ostalih društev. Ta društva združujejo ljudi, ki so bili aktivni na posameznih področjih in je iz zdravstvenih razlogov nujno, da se ta aktivnost (v zmanjšani meri) še vedno nadaljuje. Zato naj bi poskrbela društva upokojencev. Naša društva izpolnjujejo to nalogo. Skrbijo, da se člani vključujejo v kulturo, šport, družbenopolitično dejavnost, samoupravne skupnosti in podobno. V treh društvih imajo svoje pevske zборе, ki pridno vadijo in nastopajo pri vseh prireditvah doma in na republiških nastopih. Le-te prireja Republiška zveza, v zadnjem času pa jih ni bilo ravno malo. Skupni nastopi v Slovenski

Bistrici, Mariboru, Kranju, Sentvidu pri Stični in Zagrebu kažejo in potrjujejo prizadevnost in pridnost pevskega zbora, ki skrbijo za razvedrilo in razširjanje slovenske pesmi.

Društva prirejajo tudi razstave ročnih del in kulinarike ter tako spodbujajo in ohranjajo domačo dejavnost ter jo posredujejo mladini.

Veliko pozornost društva namenja praznovanju tedna upokojencev. Na osrednji dan prirejajo proslavo z bogatim kulturnim programom, srečolovom in prosto zabavo za vse člane.

Prirejajo tudi razne izlete, predvsem po domovini. Tako spoznavajo domače kraje, se razvedrijo in srečajo z ostalimi upokojenci. Na športni dejavnosti je udeležba bolj majhna, kljub temu uspešno delujejo kegljači, strelci, šahisti, ribiči in gobarji.

Za druge dejavnosti manjkajo primerni prostori, rekviziti. Zato bodo potrebni še nadaljnje delo in sredstva, da se bo upokojencem lahko nudilo večjo možnost rekreacijskega udejstvovanja.

Težje je z letovanji. Kljub temu, da se za letovanje v Domu upokojencev v Izoli in Rogaški Slatini nekaj regresa, so cene v primerjavi s pokojninami še vedno visoke. Zato je število letovanj iz naše občine v upadanju. V tem letu je od 1.700 članov društva upokojencev z všteti družinskimi člani letovalo v Izoli in Rogaški Slatini samo 49.

Upokojenci so prisiljeni, da iščejo cenejša letovanja, nekateri se povezujejo s podjetji, v katerih so bili zaposleni. Mnenja smo, da je ta

način letovanja še najbolj dosegljiv za upokojence, še posebej, če imajo upokojenci iste pogoje kot zaposleni.

Društva ne pozabljajo na svoje onemogle in bolne članke. Z osebnimi obiski in manjšimi darili vzdržujejo povezavo in skrbijo, da so onemogli oskrbljeni, v nasprotnem pa posredujejo pri pristojnih ustanovah za potrebno pomoč. Lepa navada je bila tudi, da je ženski pevski zbor DU Slovenj Gradec enkrat letno priredil večerni koncert v Domu onemoglih v Cernečah in Titovem Velenju. V teh domovih je tudi nekaj naših upokojencev.

Društva upokojencev na rednih sejah in letnih konferencah obravnavajo gmotno stanje upokojencev, ocenjujejo društveno dejavnost ter skrbijo za boljše počutje svojih članov. Povezujejo se z družbenopolitičnimi organizacijami, podjetji in ustanovami. Lahko trdimo, da so odnosi z nekaterimi družbenopolitičnimi organizacijami izredno dobri. Nekateri pa tudi radi pozabljajo, da so bili in da so upokojenci še vedno člani in da nekateri kljub starosti sodelujejo po svojih močeh. Ni malo upokojencev, ki še vedno aktivno delajo v raznih družbenopolitičnih organizacijah, delegacijah in podobnem.

Društva in upokojenci, vsaj nekateri, imajo kljub večletni odsotnosti iz kolektiva še vedno dobro povezavo. Kolektivi vabijo upokojence na svoje prireditve, jubileje, jih gmotno podpirajo. Tako je občutek minulega dela še živ. Tudi do društev imajo odnos kot ga je pričakovati od dobrih kolektivov, žal pa ni povsod enako. Nekateri kolektivi so na svoje nekdanje sodelavce povsem pozabili, kot da jih nikdar ni bilo. Adolf Ankon

Temni in svetli spomini

Na presedlaju Katarija-Grmače na višini 580 metrov stoji ob cesti Moravče-Prekar spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja. V Žerinkovičevi domačiji se nahaja vpisna knjiga in peti kontrolni žig po poti spominov NOB občine Domžale. Ko se z Grmač razgledamo po prelepih Kamniških planinah, z močnimi Grintavci in Zasavju ter lepi Moravski dolini, ki je bila zlasti po osvoboditvi spomladi 1944. leta glavno oporišče in zaledje NOG na območju IV. operativne cone, se spustimo po kolovozni poti v Podbrdo in dalje v Moravče.

Sobotno novembrsko dopoldne je bilo, ko sem obiskal 87. letno mamo na Grmačah. Francka VIDIC je bila praznično oblečena, sedela na stolu v kmečki hiši in nestrpno čakala moj prihod. Povabila me je v hišo na klepet:

»Bilo je v poletju leta 1924, ko sem se poročila z 31-letnim Francem Vidicem na Grmače. Skupaj sva živela v slogi več kot 50 let. Praznovala sva tudi zlato poroko, skupno z domačimi. Poročni obred je bil opravljen pred matičarjem na občini v Domžalah. Le dobre štiri mesece po zlati poroki mi je mož umrl. Ostala sem sama pri hčerki Slavki, vzorno skrbi zame. Sem osebni 70% invalid, zadovoljna z invalidnino. Ko bi bila le zdrava; odpovedale so mi noge, brez palice ne morem nikamor in tudi ne brez tuje pomoči. Zadnje čase imam glavobole. Najboljše se počutim takrat, ko me obiščejo moji otroci. V zakonu se nama je rodilo 11 otrok, 5 sinov in 6 hčerk, živi jih še 9, ki so poročeni in imajo svoje družine.

Med drugo svetovno vojno je naša družina prestala vsakodnevne hajke okupatorjevih vojakov, strah, ropanje

in požiganje vasi, aretacijo moža Franceta, ki je bil 1943. leta odpeljan v Dachau, sin France se je nahajal v partizanih, ostali pa smo delali kot terenci. Mož France je delal na kmetiji pri nemški družini. Meseca aprila 1944. leta sem obiskala moža. S posredovanjem nemške družine pri tamkajšnjem županu in prisegi, da se bo vrnil, ko bo izkoristil dopust, je odšel z menoj domov. A se ni nikoli vračal v Nemčijo, pač pa ostal doma, se skrival pred okupatorjem in delal za partizane.

Francka Vidic-Zerinkovičeva mama

Dne 13. avgusta leta 1944 so pobesneli Nemci požgali sedem domačij na Grmačah, med temi tudi našo hišo, pred tem pa oropali, kar so dobili. Ker smo bili brez hiše, smo se skrivali po gozdovih, nato pa našli zasilno streho na Kovačiji; nazadnje smo se zatekli v skalnato votlino v bližini doma.

Zerinkovičeva dvanajst-članska družina se je pred hajko zatekla v naravno jamo v Rebri nad Lazami. Ob zadnji nemški hajki 28. decembra 1944. leta je tri dni in noči preživela v strahu, lačna, žejna in mrzlem skrivališču. Iz jame so opazovali pobesnelo nemško vojsko, ki je

v sosednji vasi Spodnji Prekar iz domače hiše po tleh vlekla nad 90 let staro mamo RIBIČ-Lazovsko, ki je pred tem bolna ležala na postelji. Njeno domačijo so zažgali, na srečo ni vsa pogorela.

»Dobro se še spominjam, ko je sneg pobelil dolino in gozd, zabrisal sledi, da nemška podivjana soldateska ni odkrila našega skrivališča, pa tudi izvohali jih niso njihovi policijski psi. Po končani hajki smo odšli nazaj na Kovačijo in se občasno vračali na Grmače. To je trajalo vse do končne osvoboditve.

Ostal mi je še en nezgabljen spomin na ranjenega partizana, kateremu sem prine-

sla kislo zelje. Tako sem mu izpolnila zadnjo željo – pred smrtjo. To je bilo meseca januarja 1945. leta.

Danes skupaj s svojimi preživlja jesen življenja. Dobro se razumejo med seboj, čeprav živijo pod eno streho. Vedno so bili vajeni na prostorsko stisko, prav tako pa tudi na potrpljenje, tako da jim ni nobena stvar pretežka.

– 87 let življenja prinaša veselje, srečo in težave. Pri njih doma je bila ljubezen. Drugačno življenje je danes, včasih je bilo lepše, čeprav ni bilo denarja. Sicer pa denar ni vse, veliko več pomeni sreča in mirno življenje med domačimi. Jože Novak

Iz našega zamejstva

V spomin Pinka Tomažiča in tovarišev

15. decembra 1941, ko so na Primorskem že pokale partizanske puške, so po sodbi posebnega sodišča na openskem strelišču ustrelili Pinka Tomažiča, Vitorja Bobka, Ivana Ivančiča, Simona Kosa in Ivana Vadrnjala.

V spomin na ta dogodek, ki se je živo zarezal v zavest za svobodo se borečega primorskega ljudstva, vsako leto pripravijo pred spominsko ploščo na openskem strelišču komemoracijo.

Tudi letos – ob 45-letnici junške smrti Pinka Tomažiča in tovarišev – je bila taka žalna slovesnost. Številni zbrani, slovenske in italijanske narodnosti in vseh generacij, ki jih niti nadležni dež ni odvrnil od vsakoletnega romanja na opensko strelišče, so v zbranosti, polaganju cvetja in ob otožni in pretresljivi pesmi mešanega pevskega zbora Tabor za hip prehodili dolgo pot iz nekdanjih temnih časov v sedanjost, ki jo prav tako rada zagrinja megla.

Tudi iz besed senatorke Jelke Gerbec in italijanskega socialističnega predstavnika Alessandra Perellija je izzvenela skrb, da bi nekdanje žrtve ne utonile v pozabo. In v tem okviru je senatorka Gerbecova še posebej opozorila na boj Slovencev za narodnostno uveljavitev in za pravice, ki jim jih zagotavlja sama italijanska ustava, a jih skušajo v življenju na najrazličnejše načine ohromiti.

Drago Gorjup, pa je opozoril na nevzdržno dejstvo da se morajo te slovesnosti že vsa leta odvijati znotraj zidov še vedno aktivnega stališča, čeprav je bila že ničkolikokrat postavljena zahteva, da se strelišče loči in spomenik Pinku Tomažiču in tovarišem primerno uredi. Zato je Drago Gorjup povsem upravičeno ožigal malomarnost in neobčutljivost občin-skih oblasti in odločno obnovil

zahtevo, naslovljeno novemu županu občinskih oblasti in odločno obnovil zahtevo, naslovljeno novemu županu Staffieriju, da problem strelišča in spomenika enkrat za vselej uredijo.

Razstava dokumentov bataljona Alma Vivoda

V Trstu je bila tridnevna razstava dokumentov partizanskega udarnega bataljona »Alma Vivoda«, ki sta jo pripravila Nova delavska zbornica CGIL in njen deželni institut za študije in risikave.

Dokumentacijo je zbral med narodnoosvobodilnim bojem znani borec iz Milj Ivan Čač-Bill, ki je bil načelnik informacijske službe drugega partizanskega vojnega področja in udarnega bataljona Alma Vivoda. Imenovani jih je ob velikem tveganju hranil ves vojni in povojni čas do svoje smrti leta 1969 v Kopru.

Jože Oblak

»Republiški odbor Zveze prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918/19 želi mnogo zdravja in sreče v letu 1987 vsem članom naše organizacije in tudi vsem svojcem umrlih članov.«

Odmev

V 49. številki TV-15 – Naš tovariš je bil objavljen moj zapis o slovenskem pesniku Silvini Sardenku (3. 12. 1986) ob 110-letnici njegovega rojstva. Name se je obrnil tovariš dipl. ing. Jože Arh iz Nove Gorice, ki se je ob prebiranju tega zapisa spomnil na neko drugo pesem Silvina Sardenke: »Nebo žari in gozd šumi-skrivnostni spev-solze in kri!« To pesem je Sardenko posvetil slovenskim frontnim bojnikom v prvi svetovni vojni. Kot se Jože Arh spominja, jo je uglasbil pokojni slovenski skladatelj Matija Tomc,

ki je bil Arhov zborovodja na klasični gimnaziji v Sentvidu pri Ljubljani. Arh jo je s sošolci-dijaki prepeval v oktetu, pozneje pa jo je pel tudi kot partizan spomladi leta 1943 na Pokljuki.

Iz pisma Jožeta Arha je razvidno, da so v partizanih peli več Sardenkovih pesmi in ne samo pesmi »Za vasjo je čredo pasla.« Tovarišu Jožetu Arhu se zahvaljujem za njegovo pismo in za dragoceni podatek, ki dopolnjuje vednost o petju Sardenkovih pesmi v partizanih. DUŠAN MEVLJA

Na obisku pri koroških partizanih na drugi strani meje

V hribih, kjer je Zala doma

Bo, ne bo; bi, ne bi... smo tehtali ondan. Ali bi krenili na pot proti Železni Kapli – Koroška Marjetka, Drago Uranič in jaz, dogovorjeni z Janezom Wuttejem-Lucom in nekaterimi borci z Bele in Lobnika za pogovor? Telefonski pogovor z Lucom je pregnal vse dvome. »Presneto«, me je kar malo okregal, »če smo mi v partizanih lahko še po vse drugačnem snegu okrog hodili, boste pa menda tudi vi lahko prišli po spluženi cesti...« In smo tudi res prišli, brez zapletov, kajti ko so ljubljanske ulice bile tisto jutro komaj malo splužene, je bila sicer močno snežena cesta čez jezerski prelaz vzorno očiščena na obeh straneh.

Sivina sicer ni popolnoma izginila z obzorja, se je pa gori v hribih vendarle nekam razsvetlilo, da smo se lahko ozirali po koroških hribih. Drago Uranič mi je kot iz rokava stresal imena vršacev, po katerih pobočjih so se pred dobrimi štiridesetimi leti tako pogosto premikali koroški partizani s položaja na položaj: Mrzla gora, Matkov kot, Peca, Remšnik, Pavličovo sedlo... Olga Kastelic-Marjetka pa ga je spodbujala in vmes pripovedovala novosti o starih koroških partizanskih prijateljih: da Milčka Trtnikovega ni na spregled, ker ga nekam zdravje daje, (to je tisti Milček, ki so mu nekoč med partizanjenjem na Koroškem hoteli odrezati ranjeno nogo, pa ni pustil – »Raje umrem« – je vztrajal takrat... in trma se je obrnila v srečo, saj mu noga še danes prav dobro služi...). Marjetka se je spomnila še Jelčke, pa Lenčke in Nežke... Vsi imajo že svoja leta, z leti tudi nadloge: boleznin in druge skrbi. Pa tudi takšne težave nekako lažje prenašajo, ker vedo, da stara partizanska družina v mislih še vedno ostaja skupaj. Ta ali oni pokliče po telefonu in povpraša, kako je kaj z zdravjem, srečujejo se na proslavah in na delovnih sestankih, žal pa tudi na pogrebih.

Marjetka gleda tja proti Peci in se spominja vojnih let: »Nikar ne mislite da ostaja v spominu le tisto o bojih in hajkah. V teh koroških gozdovih sem doživela tudi najlepše mesečne noči. Gazili smo sneg k neki hiši več ur, na božični večer, tam pa so nam spekli kruh in potico. Potem pa smo jo mahili spet nazaj na Peco. Nebo je bilo vijočasto, sneg iskrek, srebrn... Tudi te podobe lepote so ostale v spominu na partizanščino.« Morda je bil tudi odblesek mladosti, ki niti v trpljenju ni šla slepo mimo lepote, ki je vsrkala vase vse, kar ji je lahko dajalo vedno novih moči za silne napore. Podobno je bilo tudi s pesmijo. Kdor je partizanal na Koroškem, je zagotovo poznal družino Smrtnikovih v Kortah. Pri hiši je bilo več deklet, ki so neverjetno lepo pele in igrale na citre...

Današnjemu, razvajanemu človeku, si je kar težko predstavljati, da so koroški partizani prav pogosto spali sredi zime kar v gozdu, na snegu, na kupčku smrekovih vej, pokriti s šotorskim krilom ali odejo, temperatura pa se je spustila tudi do minus dvajset stopinj Celzija in še nižje. Ob takšnih pogovorih smo prispeli v Železno Kaplo, kjer so nas v hotelu Obir posadili za okroglo mizo. Hitro smo se zbrali: prišel je predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc, pa Miha Šporn-Voranc z Remšnika, pa Tine Pečnik-Plaznikov z Bele in Erih, tudi z Bele. Vsi skupaj bi morali oditi naprej k Mikiju in Zali na

Lobnik, pa sta imela Tine in Erih nujne opravke v dolini. Z njima smno tako ostali še kakšno urico v Železni Kapli.

Polje, kdo bo tebe ljubil...

Pogovor preskakuje iz preteklosti v sedanost. Sobe sedniki se spominjajo posameznih podrobnosti iz narodnoosvobodilnega boja, saj je prišla Koroška Marjetka z nami še z eno nalogo, da namreč zbere še več podatkov o koroškem partizanu in komandantu Tonetu Okrogarju – Nestlu. Bil je iz skupine prvih enajstih koroških partizanov, doma iz Zagorja ob Savi, iz knapovske, komunistične družine. Z njegovim

Tinetov pogled je nekam zamišljen, ne prav vesel. Kdo ve, kaj mu blodi po glavi. S kmetijo so vedno skrbi, pa z otroci tudi. Sin je doma, najmlajša hči hodi v celovško slovensko gimnazijo, dve hčeri sta že pri kruhu. Kdo ve, če bo domačija še naprej živela tako, kot si je sedanji gospodar Tine zamislil. Kdo ve, če bodo vsi ti otroci znali prenesti vse križe in težave, ki se jim na poti v življenje postavljajo po robu? Kdo ve, če so tako žilavi in vztrajni kot je bila generacija njihovih očetov in mater? Res je, da je zdaj čas miru, toda za naše zamejske koroške Slovence še nekako noče in noče biti konec boja... Tine se opravičuje, da

Danes ni tam nikogar več...

Borci se pogovarjajo o krajih in domačijah tako, kot da so bili še včeraj tam. Poznajo vsa domača imena za poti in bližnjice. Z Marjetko hitiva zapisovati, vmes pa včasih ustaviva pogovor, ko sloviti »pojedeni« koroški »k« spreminja besede v mehke blazine in moraš prav paziti, da pri »Ahu« to, kar si slišal ni prav, ampak dejansko pomeni – pri Kahu...

Erih Pečnik z Bele, eden naših sogovornikov, je bil star še nepolnih petnajst let, ko je štiriinštiridesetega odšel med partizane. K partizanom je že prej odhajal – za dan, dva, da je bil Nestlu za vodiča in po potrebi tudi za kurirja.

Premišljam o vsem povedanem in se skušam vživeti v koroški partizanski čas. Bilo je silno naporno, nevarno in negotovo. Pogosto so poleg sovražnika nosili nemške uniforme tudi naši borci. Zato so pri partizanskih domačijah prenekaterikrat preživeli trenutke dodatnega strahu, ko so se hiši bližali »Nemci«. Včasih je koga prestrašil prav partizan Nestl, ki

ki mu jo je bil pomagal dobiti prijatelj.

Danes so njegovi otroci tudi že pri kruhu: eden je mizar, drugi puškar, tretji prodajalec v trgovini, dve dečki pa sta tudi že zdoma. Vsa mladež, pravi Voranc, sili v mesta in, če bi danes prišlo kot nekoč do vojne: »...Ne vem, če bi bilo v celem Remšniku za eno pošteno njivo pšenice.«

Odslikavanje slovenske koroške sedanosti sicer ni rožnato, k sreči pa jo vendar nekoliko blažijo lepe, novozidane slovenske domačije, ki jih srečujemo na vsej poti na visoki Lobnik, vse do Mikejeve domačije, ki ponosno in samotno stoji na holmcu nad gorsko cesto.

Kmečki turizem, domačijsko vzdušje in – spomini

Da smo se v dolini preveč dolgo zaklepetali, smo že vedeli, saj nas je Zala poklicala po telefonu v Železno Kaplo in sporočila, da nas pričakujejo. Imeli smo presneto srečo, da smo končno tudi zares prispeli do Mikejevih, kajti cesta je bila precej gladka, zaledenela, klanec pa strm.

Takole je pri Zali in Mikeju na Lobniku pozimi. Kmečki turizem, s katerim se ukvarjata, je eden od izhodov v gospodarskih načrtih tamkajšnjih hribovskih kmetij, kajti zemlja in golo kmetovanje prinašata premalo, da ne bi mladih vse bolj vabile v dolino ravnejše ceste in druge ugodnosti.

imenom so povezane akcije napada na Solčavo, in Mežico... Le to si je želel, so se spominjali borci, da bi za vedno ostal mitraljezec, pa je moral postati komandir voda, ko so prihajali mednje novi, manj izkušeni borci...

Plaznikov Tine je odšel k partizanom skupaj z bratrancem in stricem. Kakor številni koroški partizani, je prišel iz nemške vojske, oziroma je dopust izkoristil za svobodno izbiro svoje prave strani: »Zmenili smo se, kje se dobimo, pa smo se zgrešili. Prve tri dni v partizanih sem tako prebil čisto sam. Nedaleč od domače hiše, tam pri kirah (čereh) pa sem prvič srečal Nestla in Milančka. Takrat, na začetku, me je imel Kijev cel mesec »na očeh«, saj sem bil še zelo mlad in bojevit...«

»...Nekoč, ko smo napadali Belo, nam je Nestl obljubil, da bomo pri Colniku pripravili miting, če bomo uspešno opravili nalogo. Potem je bilo res tako..., se spominja Voranc.

ne more z nami na obisk k Zali na Lobnik, ker ima popoldan svet staršev. Njegovo opravičilo upoštevamo, saj so zadeve v zvezi z dvojezičnim šolstvom ta čas na Koroškem središnja tema.

Tine odide, Voranc pa nadaljuje: To je tede bou', ko smo se dobili pri Tekli, pri Janskovi pušči, na Slemenu nad Koprivno... Tam je prvič prišel k nam Pajo (Pavle Grubeljnik) ... »...Takrat sem dobil 27 Rusinj, ki smo jih potem po devet razporedili po četah... Prišle so v krilih in tenkih čevljičih – iz taborišča. Na začetku nismo prav vedeli, kako bi si z njimi pomagali. Bile so lačne, prezeble...« se spominja Drago Uranič.

»...Ali se spominjate, ko smo se dobili pri Tekli, pri Janskovi pušči, na Slemenu nad Koprivno... Tam je prvič prišel k nam Pajo (Pavle Grubeljnik) ... »...Takrat sem dobil 27 Rusinj, ki smo jih potem po devet razporedili po četah... Prišle so v krilih in tenkih čevljičih – iz taborišča. Na začetku nismo prav vedeli, kako bi si z njimi pomagali. Bile so lačne, prezeble...« se spominja Drago Uranič.

Odlomki spomina se sprehajajo po teh grapah in hribih, vrstijo se imena kmetij in imena ljudi: »O, pri Plesnikarjevi mami v Kortah smo se večkrat ustavljali.

je bil ves špasast in si je za šalo rad navesil na nemško uniformo še razna nemška odlikovanja, da je bil videti kot novoletna jelka...

Erihov, Marjetkin in Dragov spomin se ustavi ob Savi. Koroški, štajerski in sploh vsi partizani so v zimah, na svojih poteh, ki so jih od časa do časa vodile proti Beli krajini, šli prehod čez Savo za veliko večjo nevarnost, kot so jo predstavljali Nemci. Prenekateri krepek borec, dober plavalec, je izginil v ledenih savskih valovih...

Kruh je najpomembnejši

Miha Šporn – Voranc, kate-rega partizanjenje se je zavleklo tja v šestinštirideseto leto, (ko je še po končani vojni s Knojem varoval palačo slovenske vlade), je prišel nazaj domov na kmetijo, kjer ga je pričakala mati. Vse je bilo treba začeti znova. Služb ni bilo kar tako na vsakem vogalu in tako je hvaležno sprejel gozdarsko službo,

Ob gospodarskem poslopu smo jo hitro ubrali v toplo Zalino kuhinjo, kjer nas je za dobrodošlico čakalo šilce domačega žganja. Skozi veliko kuhinjsko okno seže pogled na zasneženo Oljševo. Drago Uranič se je zagledal tja čez in že se je spet utrlil spomin: »Spomladi triinštiridesetega so nas Švabi dobro podili po tistih strminah. Enkrat, ko smo se hoteli prebiti na Solčavsko, je tako pokalo z vseh strani, da nam ni uspelo...«

Voranca je zaneslo drugam: »Gori, pri Špehu, so nam nekoč z Nočem domači zatrjevali, da tja Nemci nikoli ne pridejo. In jih res še ni bilo do takrat, ko sva si midva na peči grela premrle noge... Še dobro, da sva si po stari navadi prej ogledala, kje je zadnji izhod iz hiše. Potem sva pa dobro tekla...«

Gospodinja se tiho vrti po kuhinji in pripravlja prigrizek medtem, ko mi klepetamo. Mikej, gospodar, sedi z nami in sem ter tja kaj pri-

pomni, saj je bil tudi on med koroškimi partizani. Zala pa najbrž že itak poznate, saj je njena zgodba iz vojnih dni ena najbolj napetih, kar jih pozna koroška osvobodilna fronta. To je prav tista Zala, ki je bila znana aktivistka OF in AFŽ in so jo Nemci oktobra 1943. leta (po izdaji) uklenjeno gnali iz Železne Kaple proti Lepeni. Dvainštirideset policistov in šest gestapovcev jo je vodilo – pa ji je s pomočjo noči in izjemne korajže uspelo uiti.

»...Ta baba je pobegnila,« je slišala za seboj glasove, ko se je zvita v klopčič valila pod breg. Policisti so potem po krajih in vaseh tam naokoli raztrosili vest, da so jo ubili, borci pa, ki so jo srečevali na tej ali oni domačiji, kjer se je poslej skrivala, so bili presrečni, da jo vidijo živo in zdravo.

Zala je danes, pravijo koroški partizani, prav tako vselega nasmeha in volje kot nekoč, kadar jo obiščejo stari borci. Le rahla senca sprelati njen obraz, če nanese beseda na domačijo. Lepo sta jo uredila Mikeja, sezidala sta novo hišo, imela sta še vse polno načrtov. Pa je prišla starka s koso in jima vzela sina edinca. Kraj je ustvarjen za kmečki turizem. Zrak je poln in hribi naokrog prijetni za izletništvo. Zalina kuhinja je priznana dobra... Ko bi se vsaj vnuk odločil, da bi prevzel.. da bi teklo življenje tam gori v Lobniku naprej. Ne bele ne črne ne rečeta Mikejeva dva, na tihem pa le upata, da se bo vendarle tako obrnilo, da bo za vse prav.

Naš vodnik in »motor« pogovora, Janez Wutte-Luc, je tokrat izpolnil že kdovekatero aktivistično nalogo, saj pravi, da še vse premalo hodimo med koroške partizane na oni strani meje. V nekaj anekdotah je, s svojim značilnim, neuničljivim humorjem, pripovedoval, kako se koroški Slovenci še danes bojujejo za marsikaj, ne le za dvojezično šolo in uresničevanje sedmega člena avstrijske državne pogodbe. Včasih gre za navidez preproste stvari, kot je nagrobnik žrtvam nacističnega nasilja...

Marjetka si pridno zapisuje naprej – imena partizanskih kmetij, kjer danes ne živi nihče več, oziroma so bile med vojno izpraznjene; bodisi, da so domače odvlekli v koncentracijska taborišča ali izselili bodisi, da so šli vsi k partizanom. Nizajo se imena Makeš, Bučovnik, Kah, Bevc, Sluga...

Zala prinese na mizo slaščico, Luc pa jo draži: »Si tudi ti tako sladka?« Zala mu ne ostane dolžna in se hudo-mušno obregne vanj: »Enkrat sem bua...«

Spet je beseda o partizanskih kmetijah, Zala pa nam oponeše: »Saj ne boste mogli danes slišati vsega. Še drugič pridite. Pri nas se vedno kaj zanimivega godi. Kar pogledajte si tega maldega Heyderja...« Luc jo dopolni s še enim primerom: »ali pa pisanje tistega Ingemarja Pusta v Kerntnerlandesmanschaftu, kjer si je spet privoščil umazano kleveto o partizanih, ki da so zaklali in pojedli neko žensko...«

Boj še ni končan, to je očitno. Neonacifašizem ni tako nedolžna stvar, opozarjajo naši zamejski prijatelji in o tem bomo morali spregovoriti kmalu še kaj več.

B. Ž. J.

Sveto Kobal-Florjan:

Miloš Ziherl – umetnik, komunist in borec

(oris njegove poti in dobe, ki jo je soustvaril) – odlomek

Tragedija v Vešterskem mlinu

Točen datum začetka delovanja tehnike v Vešterskem mlinu je težko določiti. Miloš Ziherl je namreč že med izgradnjo tehnike uporabljal zbrano opremo za razna dela, ki so jih naročili okrajni in okrožni forumi. Zadnji ohranjeni Milošev dopis iz tehnike je datiran z 15. januarjem 44 in sicer pismo Dolinskega na okrožni komite KPS Škofja Loka, ki se glasi: **Posiljam Ti razmoženo okrožnico. Ker imamo tu slučajno nov ciklostil, ki bo šel naprej, sem ga preizkusil. Prva stran je nekoliko slabša, ker je bil ciklostil presušen, vendar je dobro čitljiva. Brzjavko CK nisem razmnožil, ker vsebuje okrožnica Kidriča prav vse točke, ki so v brzjavki in je brzjavka prav gotovo poslana na podlagi te okrožnice. Tudi naslov pri okrožnici sem pustil kot je, prvič, ker mora tako ostati, če je podpisan izdajatelj okrožnice, t.j. Izvršni odbor, drugič pa je v naslovu rečeno, da je okrožnica namenjena vsem aktivistom OF, kar so seveda tudi rajonski sekretarji in člani rajonskih komitejev Miloš**

Očitno je bila tehnika v Vešterskem mlinu tudi nekakšna prehodna točka za pošiljanje opreme, ki se je zbirala na loškem terenu, tudi za druge tehnike. To vidimo iz nekaterih dopisov, ki so bili poslani v tem času. Tako Razin piše dne 10. januarja 1944 Marjanu Masterlu: **Radi ciklostil stroja se obrni na tov. Bedina, oz. na tov. Dona, pokrajinska tehnika. En ročni ciklostil je bil poslan pred kratkim od mene na selško tehniko, ki pa je najbrž še na poti. Upam pa, da dobim še en ročni ciklostil prav v kratkem. Barvo v tubah Ti bom lahko poslal kolikor boš rabil, ker jo imam zadostne količine...**

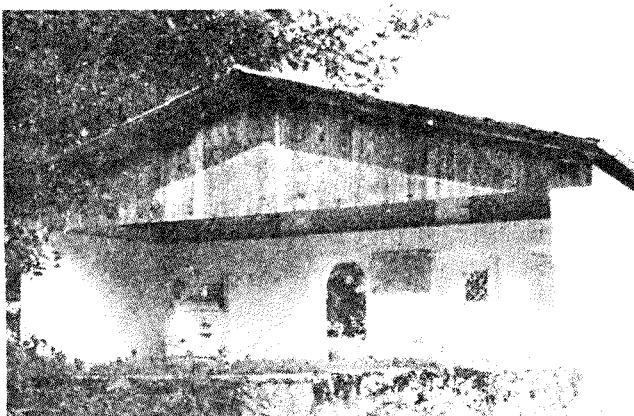
Zelo verjetno je Razin mislil na ciklostil, o katerem govori Miloš v pismu Dolinskemu. Okrožni komite KPS je tudi s pomočjo drugih

iskal pisalne stroje in drugo opremo za tehnike za svoje potrebe in za višje forume. Tako okrožni komite 5. februarja piše tovarišu Kundetu (Franc Prevodnik), ki je bil sodelavec Adama: **Stroj za katerega si se zoperstavil, da ga oddaš, prinesi dne 8. II. na vezo osebno sam. Stroj, ki ga ima tov. Adam uporabljajte skupno. Izdaje se Ti nalog, da takoj napraviš načrt za ponovno akcijo na stroj, ker veš kje se nahaja. To akcijo izvedi s terenskimi delavci in kurirji sektorja II. rajona.**

Tudi s preskrbo literature so bile težave. Tako Dolinski piše 5. februarja Andreju Jesenovcu Rajkotu: **Prejeli smo poročilo o izvršeni in poslani literaturi v rajonih loškega okrožja. Čudno se nam zdi zakaj se v Medvođe, Poljane in Žiri ne pošilja nič radio poročil. Razjasni nam to zadevo, mogoče mora preskrbovati te rajone kakšna druga tehnika. Stalno se pritožujejo, da ne dobe skoro nič literature. Tovarišu Milošu smo že zdavnaj predložili nov ključ za razpošiljanje Mladine, ker so se ugotovile večje potrebe. Sporoči nam če Ti je že predložil nov ključ.**

Kakor smo zapisali že v prejšnjem sestavku, je Miloš zapustil Vešterski mlin nekako 24. januarja 1944 ter se napotil proti Davči. Sedaj je bila namreč glavna naloga odbrati kadre za novo tehniko, ki je bila namreč solidno opremljena. Verjetno se je Miloš na svoji poti ustavil tudi v štabu Gorenjskega odreda, kjer so se še prej pogovarjali o potrebnih kadrih. V Davčo je Miloš prišel 25. januarja, iz Bodinovega dnevnika pa je razvidno, da se je že 26. januarja srečal na Pokrajinskem komiteju z Bodinom in Gorazdom, navzoči pa so bili prav gotovo tudi najodgovornejši komiteja. Lahko sklepamo, da so ob tej priložnosti razpravljali o raznih možnostih, koga naj bi poslali v Vešterski mlin. Očitno pa razni predlogi o

ljudeh, ki so krožili v decembru in s katerimi smo se srečali že v raznih pismih, niso bili več uresničljivi, ker so bili nekateri že na drugih odgovornih dolžnostih ali pa v vojski. V mislih imamo Ivana Bertonelja Januša, Kveto Evo Kodrič, Jerneja Dermoto-Bogota in Alenko Luskovec-Katjo. Prvotno zamisel, da bi tehniko vodil Andrej Jesenovec Rajko je zamenjal odločitev, da bo to Silva Janša-Darja, kar je ona tudi ves čas želela. Prav gotovo pa je bilo na PK odločeno, da v Vešterski mlin pošljejo Benota Anderwalda-Benka ki je bil v tem času v Pokrajinski tehniki v Poljanski dolini. Ob teh srečanjih pa je bilo govora tudi o tem, kako povečati konspiracijo okrog nove tehnike, na kar je opozarjal tudi Okrožni komite Škofja Loka. To potrjuje tudi pismo PK VOS za Gorenjsko, namenjeno Okrožnemu komiteju Škofja Loka dne 2. februarja 1944, v katerem med drugim Niko piše: **Pričakujemo, da se bodo odslej naši varnostniki bolj disciplinirali in ne bodo po ne-**

potrebem kompromitirali kraja.

Na podlagi teh odločitev so se začeli zbirati v Vešterskem mlinu dogovorjeni kadri. O tem, kdaj so se zbirali, imamo nekaj skopih podatkov iz pripovedovanj tistih, ki so se srečali z Benkom in Markočem. Tako pripoveduje Janez Marinček-Tugo (ro-

jen 8. 5. 1920 v Zg. Gorjah, sedaj stanuje v Radovljici): **20. I. 1944 sem bil ranjen na Savskem mostu in po nekaj dneh sem šel na štab Gorenjskega odreda v Martinj vrh. Tam sem srečal Dona, poznal pa sem tudi Janoša, ki me je priporočil za delo v tehnikah, ker sem znal tipkati. Iz Martinj vrha sem odpotoval v Davčo, od koder bi moral biti razporejen v neko tehniko. V Davči sem bil pri neki hiši, kjer sta živela le dva stara človeka, tam sem tudi srečal Darjo, ki sem jo poznal še iz vlaka, ko smo se vozili v Kranj v šolo. V Davči sem srečal tudi Matevža Markiča, velikega in močnega človeka, ki je bil tja poslan tudi iz Gorenjskega odreda.**

Don naju je spraševal, kaj znava in tako ugotovil, da znam tipkati. Markič pa je bil sposoben za roto. Mene je Don določil za Pokrajinsko tehniko v Poljanski dolini, Markiča pa za Vešterski mlin. Iz Davče sem potoval po kurirski liniji in nekje nad Kremenkom, kjer je bila kurirska javka, sem se srečal z Benkom in Vladovito Vidmar-Majdo ter Stanetom Kersnikom-Jelovčanom. Benko in Majda sta ravno zapuščala Pokrajinsko tehniko, Benko je potoval v Vešterski mlin, Majda pa na neko drugo dolžnost.

Vladovita Vidmar-Majda, por. Gulič, živi sedaj v Koprju, Preširnov trg 2 in o tem izjavlja: **V Pokrajinsko tehniko sem prišla v koncu novembra 1943 iz Kranja, kjer sem bila terenska delavka. Tovariš Lavriša mi je predlagal, da grem v tehniko. V našo tehniko je konec leta prišel Benko, ki sem ga poz-**

nala še iz Kranja. Konec januarja 1943 ali v začetku februarja sem bila iz tehnike premeščena na delo v okrožni odbor OF v Kokro, kjer je bil sekretar Ivo Jokl – Slavec. Med mojim delovanjem v Pokrajinski tehniki so bili tam še Don, Čika in Tilen. Z Benkom sva skupaj potovala in se nato ločila. Benko je šel v Vešterski mlin, kar sem seveda izvedela kasneje, jaz pa preko Save.

Beno Andrewald-Benko je prišel v Vešterski mlin okrog 29. januarja 44. Prišel je iz Pokrajinske tehnike, katero je takrat vodil Bogo Fegečič, potem ko je Don odšel v Davčo.

Benko je bil rojen 30. aprila 1915 v Kranju, po poklicu gradbeni inženir-arhitekt, izhajal je iz družine Colnar.(9) Že pred vojno je bil vključen v mladinsko gibanje v Kranju, sodeloval pri izdaji lista »Mladina«, ki pa je izšla le v nekaj številkih, nato pa jo je policija zaplenila. Za neko brošuro komunistične partije je celo založil denar svoje dote. Beno je bil takrat študent in leta 1941 vključen v partijsko celico študentov v Kranju (izjava Staneta Toplaka 2. X. 1980 v Kranju). (10) Leta 1943 je bil rajonski sekretar KP rajona Kranj in hkrati član okrožnega komiteja, katerega sekretar je bil Tone Nartnik-Črnič. Njegovi sosesdji sekretarji so bili Johan Bertoncelj-Drnovc za RK Podnart, Pavle Kavčič-Miha za RK Stražišče ter Švejk za RK Tržič. Beno je bil rajonski sekretar v času, ko se je gestapo odločno trudil, da dobi vrine ljudi, ki bi otopeni ost revolucije in oboroženega odpora. Tako so nekateri člani odbora v Kranju večkrat prišli v stik z znanim gestapovcem Rosumekom (Rožco) z Bleda, ki je pletel svoje mreže po Gorenjski, in se pretvarjal, da simpatizira z OF. Seveda pa vsa ta zapletena vprašanja o spopadu VOS-a z gestapom niso predmet tega sestavka.

Benko se je večinoma nahajal v bližini Črničva na okrožju, ki je bil v Kokri. Tu sta 29. aprila 1943 izdelala znani »Predlog za reorganizacijo PK-ja za Gorenjsko«,

katerega avtor je bil prav gotovo Benko. (11) Benkov predlog, da naj bi se PK za Gorenjsko zaradi bližajoče se svobode, preselil v bližino delavskega centra Kranja v dolino Kokre, kjer bi imel tudi telefonske zveze in elektriko, pa prav gotovo sodi med predloge, ki bi jih bil vesel tudi gestapo (izjava Maksa Krmelja-Matije) (12).

Na vsak način pa je položaj v vodilnih telesih Kranja zahteval spremembe in tako je 18. junija 1943 Benko predal posle rajonskega sekretarja novemu sekretarju Ivu Slavcu-Jeklu (tudi Borovcu) (13) in ostal le član okrožnega komiteja. Tudi te posle je 24. septembra 1943 predal sekretarju Črničvcu ter odšel v tehniko O.T.I. Kranj, kjer je prevzel posle vodje tehnike in obenem posle okrožnega tehnika (14). Tehnika je bila pri Macarolu v Kranju. Ko so Nemci razpisali nagrado tistemu, ki bi Benka predal gestapu, je septembra meseca zamenjal ilegalno ime Benko v Petek. Ali je bilo res gestapu do tega, da Benka dobi ali je šlo za kaj drugega? (izjava Nuše Fajgelj-Nuška, Kranj) (15) Vendar je PK za Gorenjsko menil, da ni dobro, da Benko ostane v kranjski sredini in tako je bil konec novembra poklican v center in dodeljen kasneje v Pokrajinsko tehniko v Poljanski dolini k tovarišu Edu Bregarju-Donu, ki je bila takrat pod vasjo Vinharji. Tone Nartnik-Črnič je bil poslan v okrožje Škofja Loka, okrožni sekretar okrožja Kranj pa je postal Ivo Jokl-Slavec.

(Sveto Kobal-Florjan je v **Loških razgledih objavil že dve nadaljevanji o NOB na Škofjeloškem, ki ju je vtikal v pisanje o Milošu Ziherlu, oziroma, si je to revolucionarno osebnost izbral za rdečo nit svoje pripovedi. Odlomek, ki ga objavljamo danes je že tretje nadaljevanje, ki bo izšlo v novih, januarjskih Loških razgledih in v glavnem govoru o tragediji v Vešterskem mlinu. Pri tem si avtor pomaga s pričevanji in tudi z dokumenti. S tole objavo pa smo vas hoteli le opomniti na zanimivo branje, ki razkriva prenekatero podrobnost iz bojev slovenskih partizanov in aktivistov na Gorenjskem, in še posebno na Loškem področju.)**

Posvet o varstvu dediščine NOV

Medobčinski odbor ZZZB NOV Maribor in medobčinski svet SZDL za Podravje sta v Mariboru organizirala regijski posvet o varstvu dediščine NOV s področja spomeniškega varstva in muzejske dejavnosti. Posveta so se udeležili predsedniki in sekretarji OK SZDL, OK ZSMS, predsedniki OO ZZZB NOV, komisij za tradicije, komisij za borce pri SO, predstavniki Muzeja narodne osvoboditve Maribor in Pokrajinskega muzeja Ptuj, Zavoda za spomeniško varstvo Maribor in predsedniki odborov za spremljanje uresničevanja občinskih družbenih dogovorov o vzdrževanju in varstvu pomnikov NOV.

Predsednik medobčinskega odbora ZZZB NOV za Podravje Vlado Ožbolt je dejal, da je temeljni namen posveta oceniti dosedanje delo in zlasti spodbuditi zbiranje, vzdrževanje in varovanje dediščine NOV ter uporabo le-

te v prihodnje. Poudaril je, da je dediščina NOV v vsej svoji razsežnosti in celovitosti najbolj pomemben del kulturno-zgodovinske dediščine slovenskega naroda. Odločno je treba vztrajati, da ohranjanje, vzdrževanje in varstvo dediščine NOV dobi ustrezen prostor v okviru podružbljanja, družbenega načrtovanja, normativnega urejanja, kadrovske, materialne in finančne krepitve splošne družbene dejavnosti za varovanje, ohranjanje in vzdrževanje narodove kulturne in naravne dediščine. Pomen dediščine NOV in družbene akcije za njeno varovanje, vzdrževanje in uporabo morajo po besedah Vlada Ožbolta žal poudarjati tudi štiridesetletja po koncu druge svetovne vojne, saj se čedalje pogostejše srečujejo s poskusi razvrednotenja naše revolucije na raven manj pomembne odporiške gverile ali celo neke narodne nesreče, v kateri se enačijo borci z obeh strani barikade. So po-

samezniki in skupine, ki načelo zgodovinske distince očitno prirejajo svojim potrebam. Pred mladimi rodovi želijo zabrisati nekatere, tudi zelo krvave sledi, ki so jih sovražne sile zapustile med NOB našemu ljudstvu. Varovanje in ustrezna uporaba dediščine NOV sodi tudi med najbolj učinkovite oblike boja za razvoj samoupravnih socialističnih odnosov v naši družbi. Skrb za pomnike mora postati ena izmed osrednjih nalog vseh družbenih dejavnikov, organiziranih v SZDL. Podružbljanje te dejavnosti je treba razumeti kot trajno in tvorno angažiranje vseh tistih dejavnikov v KS in združenem delu v občini in na ravni regije, ki karkoli lahko naredijo za varovanje in vzdrževanje pomnikov NOV. Napak bi naredili, če bi to dejavnost zožili le na področje spomeniškega varstva odgovornih svetov, komisij in odborov. Ta telesa naj skrbijo za oblikovanje ustreznih progra-

mov in načrtov, za koordinacijo delovanja družbenih in strokovnih dejavnikov. Varovanje in vzdrževanje pomnikov NOV pa mora postati predvsem široka družbena akcija, v katero bo treba vključiti čim širši krog občanov, zlasti mladine.

O spomeniku na Osankarici je dejal, da je to pomnik NOV nacionalnega pomena, ki mora biti naš ponos in tudi velika skupna moralna in materialna obveznost. Vsekakor je treba zagotoviti redno in pravočasno uresničevanje obveznosti ustreznih dejavnikov v SR Sloveniji ob tem pa je treba spodbuditi delo delegatskih baz v regiji, in redno ter pravočasno uresničevanje obveznosti podpisnikov družbenega dogovora o Osankarici.

Pri borcih in v nekaterih manjših muzejskih zbirkah je še precej izvirnih muzejsko vrednih dokumentov,

fotografij in predmetov iz NOV. Obstaja nevarnost, da bo veliko tega gradiva po smrti borcev propadlo in se porazgubilo. V nevarnosti so tudi tisti dokumenti in predmeti v manjših zbirkah, kjer nimajo ustreznih možnosti za strokovno vzdrževanje in konzerviranje eksponatov, ki so sicer pomembni za osvetlitev zgodovine NOV v posameznih krajih ali širših območjih. Zaradi tega je predlagal, da bi vse originalne dokumente in predmete zbrali v muzejskih zavodih, ki so strokovno usposobljeni in tehnično opremljeni za ovrednotenje, zaščito in predstavitev tega zgodovinskega materiala. Pričevanja o NOV so v zvezi s prenašanjem in razvijanjem izročil naše revolucije mrtev kapital, če jih ne bomo kar najbolj približali množici občanov in zlasti mladini. Zaradi tega je predlagal, da bi v vseh občinah ter v čim večjem številu KS, OZD šolah in vzgojno-varstvenih usta-

novah ustanovili stalne večje ali manjše razstave fotokopij zgodovinskih dokumentov in fotografij predmetov, ki pričajo o razvoju NOV v posameznih krajih in območjih. Vsekakor je to najbolj ustrezen način, da se učenci posameznih šol, delavci posameznih OZD in krajski posamezniki KS seznanijo z osebnostmi in dogodki iz časov NOV, po katerih se imenujejo šole, OZD in KS. Koristno uporabo stalnih razstav bi zagotavljalo tudi redno usposabljanje vodij teh zbirk na strokovnih seminarjih, ki bi jih naj organiziral Muzej narodne osvoboditve v sodelovanju z Zavodom za šolstvo. Pomnike in zgodovinsko gradivo o NOV lahko zelo učinkovito uporabimo za prenašanje revolucionarnih izročil. Na posvetu so tudi ugotovili, da je bil doslej v Podravju dosežen napredek pri postavljanju spomenikov in pomnikov NOV.

M. J.

Intervju

Rodi se leto, ki mu je ime
Tisočdevetstoosemdesetsedem.
Prej ko nožice v tek se mu spuste,
novorojenca v intervju zapredem:

»Če boljše ne, vsaj slabše da ne boš
kot prednik tvoj«, velim mu za vezilo,
»drži se, leto, ko postaneš mož
pa vse dotlej, ko te bo, starca, zvilo!«

Otrok odvrne: »Človek dela čas,
na meni je samo, da ga beležim.
Kako le človek letu da obraz,
pri priči ti lahko spomin osvežim.

Predhodnik moj imel ni v sebi sil,
da klanje bi končal v Iraku, Iranu,
da bi preprečil Ren in Černobil,
povrn timer, prostost Afganistanu.

Čas sam ni kriv, da bridke vojne zvezd
in Afrike gladu nič ne ustavi;
le umne vrste spačena zavest
poraja vsak dan sproti kak Reykjavik.

Ne dolži, človek, svojih let in dni
za apartheid, teror, umore, rane,
sebi pripiši palestinsko kri
pa v Nikaragvi, Čadu zle nakane.«

Hudo poparjen rečem: »Slej ko prej
na svetu torej slično bo ostalo.
Morda pa ljudstvo naše osorej
razumneje od drugih bo ravnalo?«

Fant dé: »Jaz vedež nisem, a premén
za zdaj menda vam ni pričakovati.
Premalo v vas stvariteljskih semen
kali, da ubežali bi zagati.

Kot malokdo imate v hiši mir,
obeta blage avnojska vam dota –
a bolj od bratstva vseč so vam prepir,
zavist, nesloga, pridobitna pota.

Vse, kar vam dal je partizanski boj,
prostost, enakost, svobodno postavo,
kakor pijanih milijonarjev roj
frčkate; izgubljate samoupravo.

Malika sta oblast vam in denar,
v egu tovarištvo ste utopili,
več kakor človek vam je mrtva tvar;
Jugoslovani, bog se vas usmili.«

Umolkne. Vprašam tožen in srdit:
»O, leto novo, ali same sence
vidiš razgrnjene čez našo bit?
Kako boš grajalo šele Slovence!«

»Ne sodim«, reče. »Časa je oko
brezbrižno, ravnodušno, nepristrano.
Slovence z njih pobratimijo vso
mi v isti revii gledati je dano.

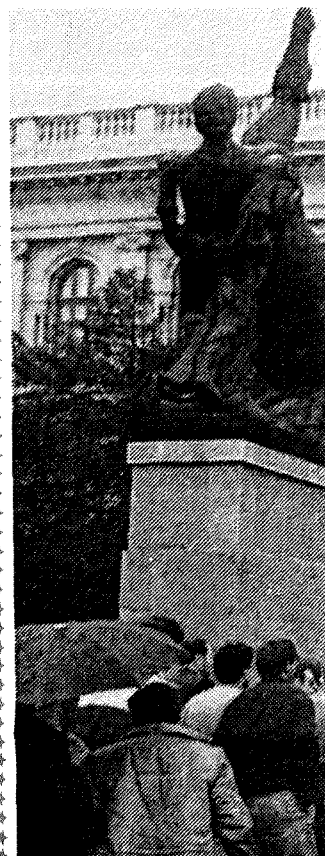
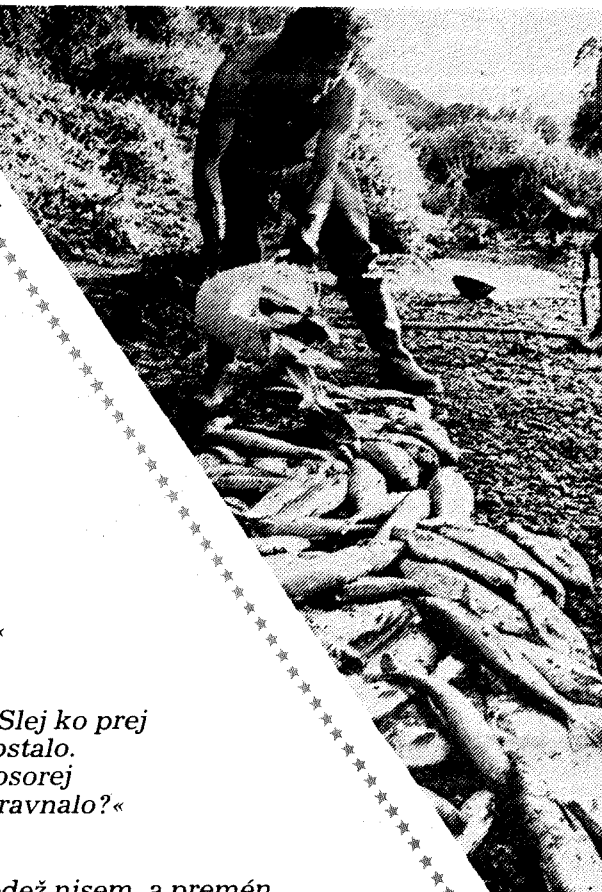
Od drugih boljši niste čisto nič.
Teptate vzor OF, srca kulturo,
zato vam v goste je prišel hudič
in vas obdaril s krize hudo uro.

Blaginjo gmotno kriz vam je
njih slana vrednosti duhá po
ne najdete zdravila za poraz,
vero v dan jutrišnji vam dvo

Štafeta – tradicionalna tolažba

Sodobni ribolov...

Kosovska romanja

Reaganovi smehljaji

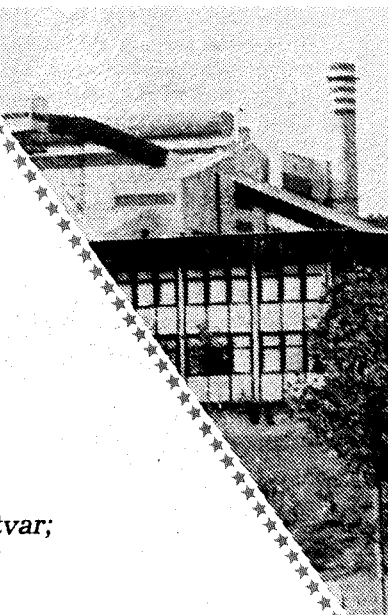
Dvom v obljubljeni Alahov raj

Zaščitniki miru in svobode

Prazne skled e za lačno Afriko

Gla

ično vas lahko spreleta srh,
 oljša se vam neuspehov kača:
 za, Idrija, Žirovski vrh...
 es se delati vam nič ne splača?

Zastrupljate živad si, morje, zrak,
 rastline, reke, jezera, gozdove...
 Rod delavski postaja siromak,
 otrok vaš bo podedoval dolgove.

Čeprav dejanj zahteva položaj,
 v glavah rojijo puhlice vam same,
 premlevate svoj narodni značaj
 in uganjate podobne melodrame...

»Nehaj!« zakličem, »dobro sam poznam
 negativistične te litanije.
 Zanima gospodarski me program,
 ali mu v novem letu zarja sije?«

Mladič smehlja se: »Torej, ako smem
 domnevo hipotetično izreči,
 če s pametjo in srcem svoj sistem
 osmislite, utegne kruh vam peči.

Ne plenja tok besed, sej, diskusij,
 če zgolj v stališča vodijo in sklepe;
 priseg, proslav, štafet sladkobni sij
 vam ne obeta več od sklede repe.

Reprogramiranje in zdovski cvenk
 vam neprestano pred očmi migljata;
 dejanj ne prebudi kozarcev žvenk;
 kreditov hči je vsakršna potrata.

Frkot zatrite diplomatskih ptic
 in misel, da za univerzijade
 denarcev vir iz delavskih mošnjic
 nikoli ne presahne, ne propade.

Ubijte gospodarski kriminal,
 predstavniške šarade, podkupnine,
 brezumnih investicij bakanal
 in druge rope družbene lastnine.

Prispevke, takse, kazni birokrat
 zdaj tke ubogim; špekulantom davke
 le redko izglasuje delegat –
 zato se vdilj vam pletle bodo stavke.

No, stop za novoletni intervju.
 Vem, optimizma vam ne bo skalilo,
 kar rekel zroč iz časa sem hladu.
 To bodi le vam šilo za ognjilo!

Komaj izreče, leto odvihra
 v daljavo spred duševnega kukala.
 Kričim: »Hej, srečno bodi kar se da!
 V imenu bralcev TV 15 – hvala!«

Zvone Kržišnik

**Srečno
 1987**

Reševanje črnkega vprašanja v Sowetu

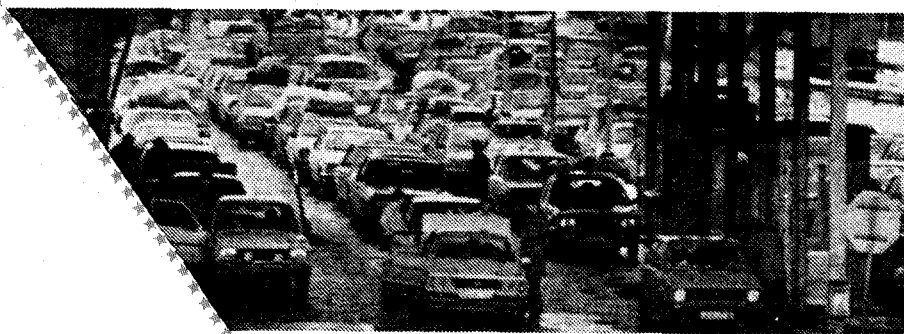
Up kratke sape

Pariška razglednica

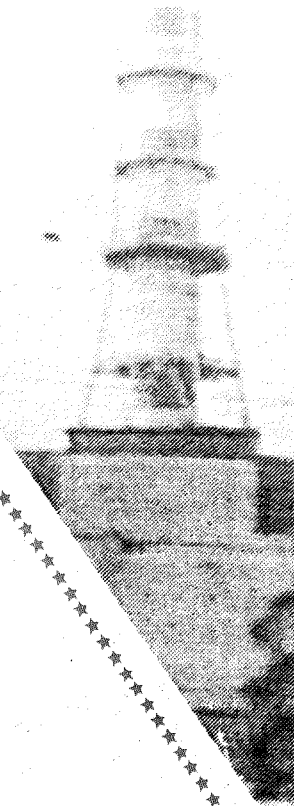
Janez Pavel II. je obiskoval narode

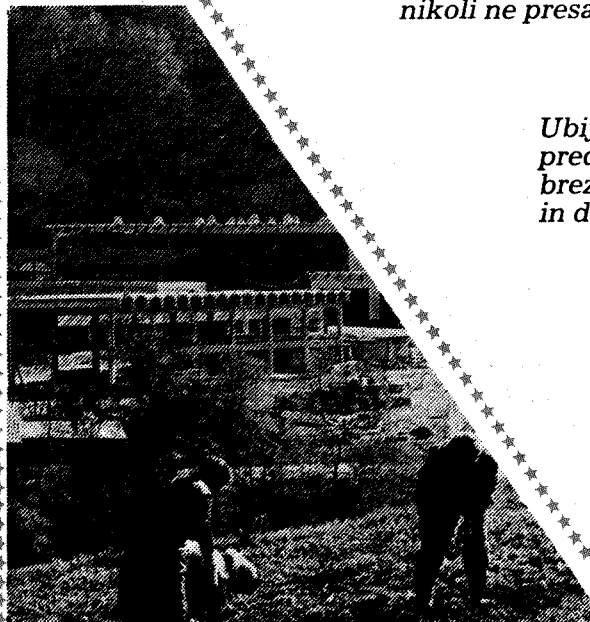
Evforija domotožja na Šentilju

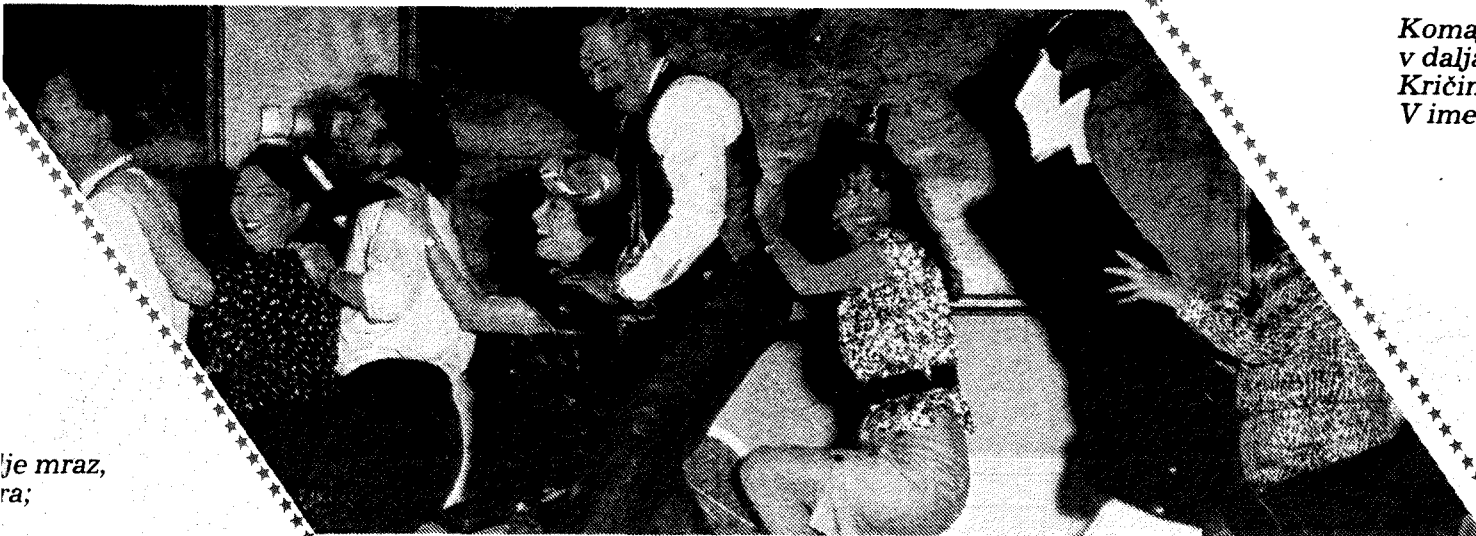
Černobil – vaja za atomsko smrt

bol po imenu Feni

Žirovski vrh – spomenik nepremišljenosti?

Pa pravijo, da je na svetu hudo...

je mraz,
 ra;
 razžira.

Alojz Zidar

Med grškimi rodoljubi

V novoformiranih grških partizanskih formacijah, imenovanih »Adartes«, nam poroča avtor, so imeli komandirja (imenovanega »Stratigos«), komisarja (»Politicos«) ter intendanta (»L'èpimlites«). In nadaljuje...

Komisarji niso bili ljudje z nekim marksističnim znanjem. Njihove ideje so bile zelo neurejene, njihova propaganda se je v glavnem nanašala na velike in neuresničljive zamisli, ki niso temeljile na realni podlagi, bile so samo plod njihove domišljije. Mnogo jih je bilo v teh vojaških formacijah, ki so bili prežeti z domoljubjem in so bili naklonjeni monarhiji. Tudi v vrhovih je bila koalicija političnih in vojaških voditeljev, ki so bili raznih političnih prepričanj, a vsi prežeti z željo, da se po vojni ustvari nova, moderna Grčija. Organi, ki so vodili odporiško gibanje po vsej Grčiji, so bili v glavnem združeni v ELASD, težili so k temu, da po vojni prevzamejo oblast, proglasijo republiko in vzpostavijo oblast, ki bo temeljila na socialni pravičnosti, proti vsakemu kapitalističnemu izkoriščanju. Med njimi je bilo večji del takih, ki niso bili za komunizem, pač pa za povsem nov družbeni red in svobodo. Ponos, patriotizem in želja po svobodi pa so bili vsem skupni. Ponosni so bi-

Potovanje proti postojanki Liveno. Z leve proti desni: P. Rusos, Al. Svolus in komandant Sarafis

li, da se borijo za svojo domovino, čeprav je bil velik del ljudi nepismenih in so si želeli le socialnega reda in prosvete. Zato je grški narod zelo aktivno sodeloval v ELAS in bil s to organizacijo

tesno povezan. Biti »Andartes« je bila velika čast. Za razpoznavanje so imeli na kapah pršit emblem, na katerem sta bili dve prekrizani grški zastavi, v sredini pa vzhajajoče sonce. To je bil njihov simbol.

Na drugi strani so bili »Zervisti«. Zervisti in An-

vojni. V hribih Pindo je bila dolina Acelos v vznožju Verdikousija in ta je ločevala dva rivala. ELAS je bil pripravljen – kot so govorili – za sporazum z generalom, Zervasom. Že takrat so igrali kot na šahovnici, kdo bo koga izrinil. Vodilni so vedeli, da do sporazuma ne bo nikdar prišlo, ker so se njihovi politični cilji in ideje v mnogem razlikovali. Vse energije so se zbirale za jutri, ki bo usoden za grški narod, ki od velike propagande sam ni nič razumel, želel si je samo svobodo in mir in da se še enkrat pošteno najde. Grško osvobodilno gibanje je v dveh letih in pol naredilo veliko pot. Oborožili so se, vojaško in civilno organizirali vse otroke in starše, ki so sodelovali v odporiškem gibanju. V začetku so Italijani skupaj z Nemci izvajali velike represalije. Gorele so vasi, predvsem tiste, ki so bile sumljive, da dajejo pomoč in zavetje »banditom«. Italijani so imeli nalogo, da se obnašajo kot gospodarji, »come padroni«. Cele vasi so bile požgane in uničene, kazni so prizadele predvsem revne kmete, ki so živeli v hribih. Bogatejši kmetje in veleposestniki ter trgovci pa so živeli v plodnih makedonskih ravninah. Tudi tam so bile močne organizacije EAM, ki so dobavljale živež za »Andartes«, ki jih je bilo vsak dan več.

Ljudje so ob vsem nasilju

Posvet pred bitko

in preganjanju vzeli s seboj najnujnejše in se odpravili v hribe. Kapitan Pakos mi je pokazal s prstom v dolino: »Vidiš, tam v tej dolini je bilo malo mestece Gonoss. To mesto so Italijani in Nemci zažgali ob neki ofenzivi. Od naših terencev smo bili obveščeni, da prihajajo nemške in italijanske enote, zato smo se pravočasno umaknili. Tudi civilno prebivalstvo je bežalo za nami v hribe. Italijani in Nemci so najprej obstreljevali vas s topovi, potem pa so jurišali v prazno. Našli so

samo kokoši in tisto, kar nismo mogli vzeti s seboj; tudi pse, ki smo jih pustili privezane, da so nas s svojim lajanjem opozorili, kdaj so prišli v vas sovražniki. Kmalu po tem lajanju smo videli goreči plamen nad vasjo. Od vsega je bilo najbolj zanimivo to, da so ves dan ciljali na vas s topovi. Šele popoldne so naredili »juriš« in naselje požgali, zvečer pa so se vrnili nazaj v svoje baze. Tako kot Gonoss so požgali še precej drugih vasi po Grčiji.

(se bo nadaljevalo)

Albert Klun

V južni Italiji

(Nadaljevanje in konec)

Tudi v mestecu Grumo Appula so bili naši izletniki nadvse pristrčno sprejeti. Pozdravil jih je župan občine Pasquale Campanelli, podžupan občine Domenico Panzarino in ravnatelj tamkajšnje osnovne šole. Župan občine je tudi priredil sprejem za vse izletnike, sledila sta skupno kosilo in tovariško srečanje, ki so se ga udeležili številni odborniki občine Grumo in nekdanji partizani – pripadniki ANPI (VZPI). Pri povratku na ladjo so si izletniki v mestecu Modugno ogledali tudi zgradbo, kjer je delovala bolnišnica NOVJ (zdaj je tam osnovna šola). V tej bolnišnici so se zdravili prvi ranjenci NOVJ, ki so jih z ladjo Bakar 3. oktobra 1943 evakuirali v južno Italijo.

V torek (2. decembra), zadnji dan bivanja v Bariju, so si izletniki ogledali še vilo v ulici Carbonara (zdaj se imenuje Corso Sicilia), v kateri je prebival tudi tovariš Tito, zgradbo sanitetne misije VŠ NOVJ, vojne misije NOV in POJ, štaba baze NOVJ, gledališča »N. Piccinni«, v katerem je bil 11. septembra 1944 prvi koncert Pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel« in druge znamenitosti mesta.

Tega dne je delegacija Splita pod vodstvom dr. Anta Županovića obiskala župana mesta Bari in mu izročila »Zlati grb Splita«, delegacija odbora ZZB NOV Dalmacije pod vodstvom Marinke Papić je obiskala odbor ANPI (VZPI) za provinco Bari, delegacija ZKH Dalmacije (vodil jo je dr. Ratomir Zanetić) pa je obiskala komite KPI za pokrajino Puglie.

Pred odhodom je na ladjo prišel generalni konzul

Bari so se nahajali tabori enot NOVJ, predstavništva in številne bolnišnice, v provinci Lecce pa so bili v glavnem razmeščeni partizanski begunci. Središče dogodkov nove Jugoslavije v južni Italiji je bilo v Bariju, kjer so se nahajale delegacija NOV in POJ, pozneje baza NOVJ, vojna misija NOVJ in zastopstvo NKOJ.

V mnogih krajih zahodnega dela južne Italije ter na otokih Siciliji, Sardiniji, Lipari in drugod so bili naši ljudje, v grobovih pa leže naši državljani, ki so pripadali narodnoosvobodilnemu gibanju nove Jugoslavije.

Na ozemlju južne Italije so živeli, delali in bili številni vojaški in politični voditelji nove Jugoslavije: Josip Broz Tito, dr. Ivan Ribar, Vladimir Nazor, dr. Josip Smolaka, dr. Vladimir Velebit, Milentije Popović, Koča Popović, Edvard Kardelj, Boris Zihel, Vida Tomšič, dr. Vladimir Bakarić, Ivan Milutinović, Aleksandar Ranković in mnogi drugi.

Skoraj dve leti je baza NOV v Bariju delovala na ozemlju južne Italije. Predstavljala je svojevrsten jadranski most z zavezniki v skupnem boju proti fašizmu. Delegacije SR Hrvatske

Udeležba potovanja v Gravini, »na kraju samem«

(Foto: Staš)

Oddolžitev spomnu vseh, katerih življenjska pot se je končala na južnoitalijanskih tleh

(vodil jo je Mladen Žuvela, član predsedstva CK ZKH), Skupnosti občin Split (vodil jo je Teofil Marelić, predsednik Konferenčne SZDL Skupnosti občin Split), Mestne skupnosti občine Split (vodil jo je Frane Kuč, član predsedstva mestnega odbora ZZB NOV Split) in občine Vis (vodil jo je Zoran Franičević, sekretar predsedstva Konferenčne ZSMH-Vis) bodo na podlagi poročila in predlogov strokovne komisije, ki je konec septembra 1986 vnaprej obiskala te kraje, ter na podlagi osebnih spoznanj lahko okrepli. Na dlani je namreč, da je potrebno zagotoviti sredstva za popravilo spomenikov NOB (Barletta, Grumo in Magle), postaviti nekatere dvojezične spominske plošče na objektih, kjer so bile naše enote in ustanove v letih 1943–1945 in podobno. Posebno pa se bodo morali domeni o številnih predlogih, ki so jih navajale delegacije in posamezniki – predstavniki občin in orga-

nizaciji; o možnostih pobratenja med posameznimi občinami v južni Italiji in Jugoslaviji (Grumo, Tutarano in druge), o realnih možnostih za vzpostavitev stikov med šolami, kulturnimi društvi, sistematičnem obisku (vsako leto ob 1. maju in 29. novembru) mladih, in sicer naših v južno Italijo, njihovih pa v razne kraje Jugoslavije, še zlasti v Dalmacijo. Tudi tovariši soborci – pripadniki ANPI (VZPI) zahtevajo pomoč predvsem v tem, da se poglobijo odnosi, ki izhajajo iz NOB, saj so tudi tam politične sile, ki bi rade vse to kar zbrisale. Prav tako prosijo pomoč v obliki literature v italijanskem jeziku, ki opisuje dogodke med NOB v njihovih krajih (več kot 70% članov ANPI (VZPI) so udeleženci NOVJ in niso dovolj seznanjeni z dogodki v njihovih krajih v letih 1943–1945).

Splošen vtis je, da so ljudje v južni Italiji, s katerimi smo prihajali v stik, bili zelo naklonjeni in navdušeni nad

našim obiskom. Prav tako so bili zelo naklonjeni predstavniki tamkajšnjih oblasti, ki so zagotovile tudi dnevno poročanje v sredstvih javnega obveščanja.

Tudi vsi izletniki (mladina in borci) so bili vsestransko zadovoljni z organizacijo obiska, saj so se organizatorji potrudili, da so v vsakem avtobusu zagotovili strokovno vodstvo iz vrst dobrih poznavalcev dogodkov NOB v južni Italiji: Rajka Dobrojevića, profesorja Miroslava Čurina, Alberta Kluna, Gordane Tudor in dr. Miroslava Ujdurovića.

Zahvala velja zlasti uredniškemu odboru časopisa Slobodna Dalmacija, organizacijskemu odboru, mešani vojalni skupini KUD Filip Dević, iz Splita, ekipi Kompara, ki jo je vodil Ivo Baldasar iz Splita, posadki Slavija I, predstavnikom sredstev javnega obveščanja iz Sarajeva, Zagreba, Splita, Reke, Ljubljane, Kopra in Trsta ter dopisnikom Tanjuga iz Beograda.

Belokranjski inženirci

Samostojen bataljon v sestavi 18. divizije je danes pozabljen. Ta bataljon se po vojni ni več sestajal, niti se ni poskušal organizirati, kot so se druge partizanske enote, zato, da bi poudarile svojo bojno pot k osvoboditvi. Mnoge enote, ki niso imele tako pomembnih nalog, so sedaj napravile svojo monografijo, napisali so si spomine. Naši minerci pa menda niso rekli: kar je bilo, je bilo!

Inženirci 7. korpusa, ki so bili ustanovljeni pred koncem vojne in so imeli največ dela pri obnovi po koncu vojne, so dobili svoj domicil in svoje pokrovitelje pri podjetjih.

Minerci – inženirci 18. divizije pa kot da so pomrli. Četa pontonircev, inženircev in minercev, kje si se izgubila?

Komandant Pavle Korelc, rekli so mu Tarzan, je pred letom 21. februarja 1985 pozval s pozdravom v TV-15, a se ni nihče oglasil. V tem bataljonu je bila tudi posebna šola za borce iz raznih enot, da bi se seznanili z delom minercev. V šoli so ostali kakih deset dni in naši minerski oficirji so jih seznanili, kako se postavijo mine, predvsem pa, kako se zavaruješ pred sovražnikovimi minami. Taki tečajniki so bili v bataljonu kot borci in se vključili v pohod ali pa v samo delo bataljona.

V januarju 1945 sem bil poslan v ta bataljon, ki je bil takrat v Suhi krajini. Vsak dan smo napadli vas Male Lašče, hrib Sv. Primoža. Naši minerci pa so že pred dnem vsak dan minirali vse, kar je bilo možno. Nemci in belogardisti so prihajali čez Krko vsak dan nadvse zgozdaj in so držali položaje. Poskušali so priti v Suho krajino do večera, nato so se vračali proti Žužemberku. Naš bataljon pa je šel pod streho v zaselek Klopce. Dve ali tri hiše so bile dovolj za naš bataljon. Bilo nas je kakih sto petdeset. Plegli smo po tleh in tam, kjer se je dalo. Počakali smo, da se je začelo daniti, da smo zopet odšli na položaje. Minerci so že opravili svoje delo in so nas že čakali v snegu in v mrazu na položajih. Naša bataljonska kuhinja pa je bila v gozdovih pod hribom. Topili so sneg in vsak dan kuhali koruzni zdrob. Skuhati se ni dalo več kot dvakrat ali trikrat v enem dnevu. Če sem hotel iti pogledat, kako se kuha in če bo hrana kmalu po poti, kjer

so nam kuharji na položaje nosili kotle s hrano, kjer so razdelili hrano in nato se vračali, sem moral po neki čistini. Z druge strani so Nemci – ostrostrelci – pogosto takoj začeli streljati. Ne spominjam se, da je kateri padel, vem pa le to, da je bilo treba teči ali pa iti daleč naokoli.

Mrzlo je bilo in snega kakih 40 centimetrov. Umival se ni nihče, saj vode ni bilo, sneg pa je bil mrzel in trd. Mogoče ne preje ne kasneje nisem imel tako lepe barve kot takrat. Spominjam pa se prijatelja Piculina. Zazelel si je, da bi bil tudi on v brigadi. Bil je rezervni jugoslovanski oficir. Kot vojni ujetnik se je priboril, da je iz ujetništva prišel preko Švice do naše vojske in bil na Glavnem štabu NOVŠ. Seveda so mu ugodili in ga poslali kot operativnega oficirja, menda v Deveto brigado. V tem mrzlu in snegu pa ni zdržal noben novinec, če je imel še tako voljo. Piculinu so že po tednu dni njegovega bivanja v Suhi krajini pomrzle noge in srečal sem ga, ko so ga peljali v bolnico. Njegovega vojskovanja je bilo konec.

Gledali smo jate letal nad nami in zdelo se nam je: še malo, pa bo konec te vojne. Tudi naša letala so od časa do časa preletela nad našimi glavami. Posula so nekaj bomb nad Žužemberkom in njegovi okolici in se zopet vrnila.

Nekega dne so metali bombe po Zafari nad Žužemberkom. Sneg je izginil, kot da je že pomlad. Naši minerci pa so tudi v tem hudem snegu hodili na akcije, na progi proti Kočevju ali na cesto proti Novemu mestu. Tako skupina minercev se ni smela pokazati nikjer, niti lastnim partizanom niso povedali, kam gredo in kdo so, da se ne bi prenesle vesti o kakem miniranju.

Nekajkrat sem bil tudi sam v taki minerski skupini. Minirali smo na primer most nad Žužemberkom pod Pra-

ročam, lesen most, v snegu do kolen.

Prišli smo čez hrib nad Gradencem. Obleženi smo bili v bele obleke, da bi bili manj vidni in da bi se prilagodili snegu. Kasneje sem si rekel: »Čeprav si v beli obleki, senco pa vendar puščaš za seboj ob polni luni. Baš ta senca je bila tisto nič cilj mitraljezcev iz Žužemberka. Vodja skupine je bil komandir minercev tovariš Rus, doma je bil iz Radovice v Beli krajini. Že prej je pripravil razstrelivo v male zavojčke, povezane s hitro gorečo vrvičo in s pripravljenimi detonatorji.

Cesta proti temu mostu je na desnem bregu Krke obrasla s smrečjem in grmovjem, tako da sva kaj lahko prišla do mosta. Rus, mlad in močan, je prevzel razstrelivo in stekel po mostu čim dlje je mogel, saj se je stražar na drugi strani že oglašil s strelji. Komandir je bil tudi že nazaj in takoj je prižgal vžgalico, da je vžgal vžgalno vrvičo. Takrat sem že imel take vžgalice, katerih ogenj ni bil viden. Bežala sva v hrib in pokalo je kot za stavbo. Tudi eksplozivno je že. Bila sva na vrhu brega, šli smo nazaj v bataljon, a smo že v prvi vasi malo počivali, kot da ni nič. Na levem bregu je bil sovražnik, na desnem pa smo bili mi, vsaj ponoči, gosposdarji. Bil je tu še most čez Krko na Dvoru. Tam je bila v vasi Jami že bolj stalno neka naša brigada. Na mostu na Dvor pa je vodil skupino minercev minerski oficir, če se ne motim, je bil to Dolenc (ali Gorenc), doma iz okolice Litije. Strma cesta do Krke iz Jame je bila še bolj neprijetna kot pa cesta pri Žužemberku. Minerci so tudi tu opravili svojo dolžnost. Zopet je pokalo in vse na Dvoru je bilo pokonci. Mine pa so dale že močnejši glas, bilo je namreč strašno mrzlo in grmenje min je bilo tako inočno, da so se tudi na Jami stresle hiše. Še več, v neki hiši, kjer je bilo na peči in po

hiši polno partizanov, se je podrla peč. Videl sem borce, kako so bežali iz hiše, črni in presenečeni, nekateri tudi preplašeni.

Naš bataljon je zato, ker je imel posebne naloge, imel tudi svojega intendanta in svojo kuhinjo. Kdo se ne bo spomnil intendanta Staneta z njegovim ponijem in malim vozičkom, ko je prevažal tisto malo hrane ali pa kotle, kadar smo se selili! Ta Stane je nekoč prinesel tudi nekaj hlebcev kruha, vsak borec ga je dobil kos. Tega ni imel takrat nihče v celi Suhi krajini. Kje je Stane staknil toliko

mu mestu. Ko pa so se vračali, so hoteli, da bi bili čimprej preko Krke. Nekaj jih je pri tem padlo v Krko, kar pozimi ni nič kaj prijetno. Naši fantje so jih srečno rešili. Nedavno, ko so imeli Fontanotovi svoj zbor v Portorožu in razvite zastave, pa sem nekega znanca povprašal: »Ali si ti bil takrat zraven, ko smo vas prepeljali preko Krke?« Odgovoril mi je, da ne, morda ni želel priznati.

V začetku marca 1945 pa smo dobili gumijaste čolne, ki so prepeljali ljudi, in prav male okrogle, za enega človeka.

Dediči partizanskih inženircev vedo za svoj dolg in so ponosni na svoje dosežke

moke, da je dal speči kruh, ne vem, vem pa, da sem nekoč v bolnici kot ranjenec ranjencem pripovedoval o tem kruhu in kako je, če po nekaj mesecih vidiš zopet kruh, čeprav črn. Mislim, da je nekdo o tem tudi napisal članek.

Prišel je čas, da so 18. divizijo zamenjali s 15. divizijo. Mi smo šli nekoč po kolovozu v dolino na območje okoli Dolenjskih Toplic in vse pod Gorjance. Naš bataljon je bil nekaj časa v Stari Sušici, nato v Zršnih selih, 15. divizija pa je prevzela položaj v Suhi krajini. Če je šel naš bataljon na drugo stran Krke, smo se po skupinah prepeljali s čolnom pri Straži. Če je bilo treba, da prepečemo kako skupino ali celo brigado, so naši inženirci napravili splav. Ta splav so privezali z vrvo na vsaki strani in na vsaki strani je bilo po pet ali šest borcev, ki so vrv vlekli k sebi. Takšno je bilo to naše delo, največkrat pri vasi Potok nad Novim mestom.

Tako smo nekoč prepečljali tudi brigado Fontanot, da so demonstrativno napadli, od Prečne proti Nove-

V Podturnu se je začelo urjenje. V bataljonu nas je znalo plavati kakih pet. Prevažati se pozimi v takih malih čolnih je bilo pač za mnoge borce nerodno. Fantje so padali v vodo in če se kdo je zmočil, je bilo tisti dan z njim konec, saj se je moral zopet kje posušiti. Ko pa je naš komandant Tarzan sedel v tak čolnik in se zapeljal po tem jezercu in še preko malega, meter visokega slapu in ko ni padel v vodo, je bilo za borce nekaj novega. In glej, tudi kasneje ni bilo toliko padcev v vodo.

Napravili smo prvi most čez vodo, povezani so bili čolni, položene deske in tudi ograja. Prišli so nas občudovati tudi iz korpusa, komandant korpusa Potočar nas je še slikal in nam priznal, da smo hitro dojeli, kako se kaj dela. Kasneje smo most napravili tudi preko Krke, pomagali enotam pri napadu na postojanko na Vinkovem vrhu. Dobili smo nalog, da pustimo vse svoje stvari in tudi razstrelivo, bilo ga je gotovo preko tisoč kilogramov, porazdeljenega na posamezne borce. Pustiti smo morali

še sekire, lopate in žage, osebne stvari pa smo vzeli in krenili preko Roga v Suho krajino. Nosili smo samo čolne in vrvi, ki so jih pobrali od zavezniških padal. Priključili smo se 15. diviziji, ki se je zadrževala v Suhi krajini. Poskušali smo, da bi prišli do Save mimo Stične, a po dveh, treh poskusih smo bili še vedno v Suhi krajini.

Odšel sem v partijsko šolo, inženirci pa so ostali ter se kasneje prebili do Save, da bi prepeljali 14. divizijo. Tedaj pa ni bilo treba več na to stran Save, saj se je položaj spremenil.

Tovarištvo v tem bataljonu je bilo res prav veliko in to sem posebno občutil, ko smo se zopet srečali. Bil sem v Deseti brigadi, moji minerci pa so na čelu divizije prodirali od Gotenice proti Grčaricam. Minerca Jakomin in Tičar sta bila na čelu, tipala sta s posebno napravo po cesti, če so Nemci minirali. Nemci pa so iz priložnostnega bunkerja oba ubili. Za Jakomina so pripovedovali, da je bil rudar v Raši v Istri in je od tam prišel v partizane, da je imel več otrok, o Tičarju pa, da je prišel iz Trbovelj. Rad sem ju imel in jokal bi, če se ne bi vsa vojska dvignila na juriš poroti Grčarcem. Ne vem, koliko je bilo tujpadlih in ranjenih, a tako hudo mi ni bilo za nikomer, kot za starima rudarjema Jakominom in Tičarjem.

Kasneje, ko sem bil sam ranjen in so me peljali skozi Pijavo gorico proč od Ljubljane in Orlov, kjer sem bil ranjen, so se minerci in inženirci zbrali ob vozu in skoraj vsak mi je podaril kakšno stvar. Največ sem dobil cigaret. Pa tudi kasneje, ko sem bil v bolnici v osvobodjeni Ljubljani, so me hodili obiskovat borci minerskega bataljona. Vsakokrat so mi prinašali vesti, kako je in kaj delajo.

Čeprav je bilo naše skupno delo v času bojov prav kratko, se bom teh borcev z ljubeznijo spominjal in želel bi, da bi se še kdaj srečali. Vabim pa borce tega bataljona, minerce in pontonerce in inženirci, da se oglasijo svojemu komandantu Pavletu Korelcu-Tarzanu, ki živi v Kopru, v Ulici JLA 5, ki nas bo ob priložnosti sklical na tovariško srečanje.

Milan Cirk

Ivan Jan

Iz decembrske vstaje na Gorenjskem

Ob 45-letnici vznemirljivih dogodkov na začetku vstaje

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

V prvem delu svojega zapisa, objavljenega pred tednom, nam je avtor poročal o razmerah na Gorenjskem v pozni jeseni oziroma pred začetkom zime enainštiridesetega in posebej o sestanku organizatorjev decembrske vstaje v kmečki hiši pri Kocjanu v Bikorščici. Vzdušje s tega sestanka nam je posredoval prek spominov Maksa Krmele, ki je izmed udeležencev edini še živ ter pred osemnajstimi leti umrlega Ivana Bertonec, katerega spomin je zapisan. Pripovedoval je o sklepu gorenjskega poveljstva, da pošlje skupino dvanajstih borcev v jeseniško-blejski kot.

»Skupini smo dali nalogo, da mobilizira nove borce za partizanske enote. Sam bataljon pa naj bi v svojem dotedanjem okolišču (od konca oktobra je taboril na Mohorju nad Bukovščico – op. I. J.) izvršil še nekaj akcij, potem pa naj bi se odpravil na pohod v Selško in Poljansko dolino, da mobilizira novo popolnitev in v teh dolinah dvigne ljudsko vstajo.

Dogodki (pa) so pospešili odhod Cankarjevega bataljona z območja Mohorja...»

Tudi te izjave Ivana Bertonec potrjujejo, da je mobilizacijska skupina proti Bohinju in Jesenicam odšla takoj po posvetovanju.

Vsebinska posveta pa je bila, če povzamem, pod vplivnim vodstvom Stanka Zagarja naslednja:

– Na Gorenjskem je Nem-

cev trenutno manj kakor poleti.

– V nekaterih nemških enotah, predvsem v tistih, kjer so bili pripadniki nemških narodnosti, je bila nizka bojna moralnost. Taki so bili predvsem Luksemburžani, ki so bili proti nacističnemu nasilju in so bili sploh protinacistično razpoloženi.

(Luksemburžani, pripadniki malega vojvodstva, so bili prisilno mobilizirani v nemške policijske enote jeseni 1940. Vseskozi so kazali protihitlerjevsko razpoloženje. V Slovenijo so bili poslani oktobra 1941 in vključeni v že razpiti 181. rezervni policijski bataljon, ki je imel poveljstvo v Kranju. Kot 4. in 5. četa so bili poslani prvi v Litijo, drugi v Škofjo Loko. Njihove simpatije so bile na strani domačinov, s katerimi

so se brž spoprijateljili in jih obveščali o raznih nalogah njihovih enot. Tako tudi s frizerjem Viktorjem Štajnerjem, Julijano Selhaus in njim sinom Edom, znanim fotografom, ki sta imela v Škofji Loki foto-atelje. Tja so posamezni Luksemburžani, a tudi gestapovci, zaupno prinašali razvijati filme in tako je prišlo do tesnejšega sodelovanja in obveščanja. Podatke o tem je leta 1980 v Luxemburgu zbral in zapisal Bogo Gorjan, ki je bil tedaj predsednik Komisije za mednarodne stike in zamejstvo pri RO ZZB NOV Slovenije. Posredoval pa jih je tudi Edi Selhaus.)

– Posamezni Luksemburžani – protinacisti so imeli zveze tudi s takimi domačini, ki so sodelovali s partizani. Tako so o njihovem razpoloženju prišla poročila tudi do partizanskih ušes.

– Zagar je prepričljivo govoril tudi o tem, da je Rdeča armada pred Moskvo ustavila Hitlerjeve divizije in jih naglo začela potiskati nazaj.

– Prav tako je povedal (to je zvedel na poveljstvu v Ljubljani), da v Srbiji pote-

kajo hudi boji med partizani na eni in okupatorji ter izdajalskimi četniki na drugi strani.

– Govoril je tudi o nevarnosti, da bodo nemški okupatorji tako kot v Obsoletju in v Posavju začeli prebivalstvo množično izganjati. To posebno preti Selški in še bolj Poljanski dolini, ki je blizu nemško-italijanske demarkacijske črte.

– S tem v zvezi vrhovni poveljnik Tito naroča, naj partizani rešujejo prebivalstvo pred tem nasiljem, s čimer ne bodo le okrepili svojih oddelkov, temveč tudi pridobili zaupanje ljudstva. Ob tem pa morajo skrbeti tudi za čim boljše prezimovanje partizanov. V pogojih množične vstaje bi to uresni-

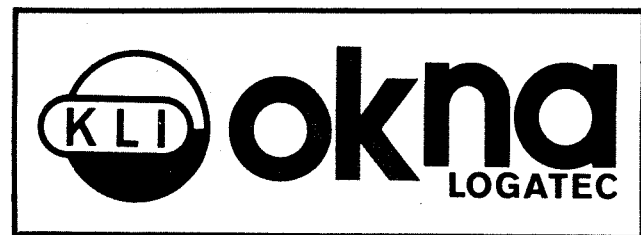
čili neprimerno laže kot sicer.

– Da je teren v Škofji Loki, predvsem pa v Poljanski in Selški dolini ter v Bohinju in jeseniški okolici organizacijsko in politično že zelo razgiban in bi vstaja kljub prihajajoči zimi bila možna.

– Pa o tem, da je tu tudi jedro oborožene vstaje, to je trden in od poletnih dni sem prekaljen Cankarjev bataljon.

– V zvezi s temi dejstvi tudi Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet skupno s CK KPS sodi, da so tukajšnja tla za ponovno vstajo dozorela. Takoj morajo preiti k pojasnjevanju celotnih razmer ljudstvu, k mobilizaciji, oboroževanju in sestavljanju novih partizanskih enot...

(se bo nadaljevalo)

Celje: med našimi muzealci

Povojna zgodovina Celja

Muzej revolucije v Celju pripravlja, med prvimi v Sloveniji, razstavo povojne graditve in razvoja, kar nikakor ni lahka naloga, saj na tem področju ni otipljivih izkušenj. Doslej so se v slovenskem prostoru takšnih projektov lotili Koprčani in Kranjčani, vendar le v obliki začasnih razstav. Tudi ni ustrezno opredeljeno, kaj so sploh muzealije iz tega časa, natančneje, kaj sploh razstaviti. Glede na to, da bodo celjski muzealci prvi dve sobi (v njih bodo predstavljena leta od 1945 do 1950) predali namenu že februarja naslednje leto – tudi kot dopolnitev sedanji zbirki v spomin na Franca Leskoška – Luko

čeno marsikaj; na to smo pripravljani. Najpomembnejše pač je, da kar natančneje prikažemo celotno strukturo življenja tistega časa. To naj ne bi bila klasična razstava (s fotografijami in dokumenti), predvsem zaradi tega ne, ker je največ obiskovalcev mladih; kar tričetrt vseh (letos je naš muzej obiskalo okoli 11.000 obiskovalcev!). Prilaganje je torej nujno potrebno. Pričujoči čas in dogodke v njem bomo skušali predstaviti z različnimi predmeti (industrijskimi izdelki), lepaki, časopisi, knjigami, brošurami, dokumenti in seveda tudi s fotografijami. Takšna predstavitev je seveda problematična, saj se tudi v stro-

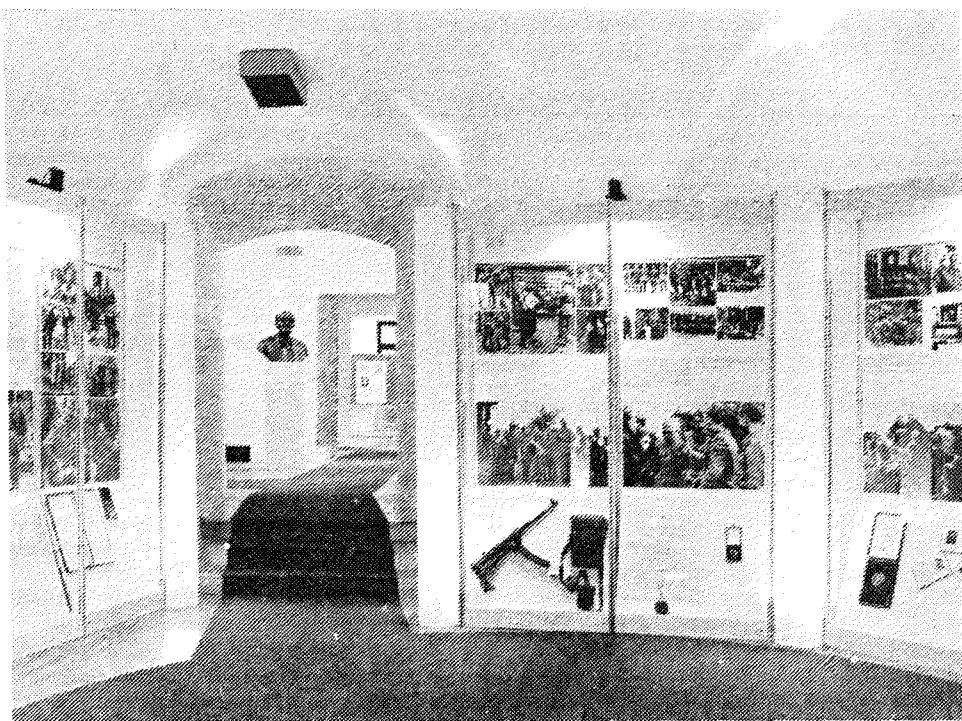
itd., vse to pa je treba obdelati na preprost, vsem razumljiv, predvsem pa privlačen način. Muzej revolucije se ne namerava ničesar izogniti.

»Pri zbiranju gradiva smo naleteli na izjemno dober odziv«, poudarja Andreja Rihter. Žal pa je veliko gradiva iz let takoj po osvoboditvi uničenega in izgubljenega (v primerjavi z vojnim gradivom, ki ga je znatno več). Tako na primer vodilne ali velike delovne organizacije v Celju sploh nimajo popolnih arhivov ali pa so celo v celoti uničeni. Pomagali smo si z zapiski upokojencev, s časopisnimi izvlečki in podobnim. Veliko škode je naredila tudi poplava, vendar se precej delovnih organizacij neupravičeno izgovarja s tem dejstvom. Tako, denimo, ni niti dokumentov o ustanovitvi prvih delavskih svetov na celjskem območju.

Na vprašanje, ali bodo ob otvoritvi, takšna je namreč praksa, izdali ustrezen katalog ali spremljajočo brošuro, je Andreja Rihter odgovorila odklonilno. Zaradi pomanjkanja denarja bodo razstavo pospremili pač z zloženko – vodičem.

Že pred mnogimi leti je bil viden izreden pedagoški vpliv celjskega muzeja revolucije, ki se bo s prihodom kustosa-pedagoga še okrepil. Medtem ko so osnovne in srednje šole celjske regije v preteklosti pridno obiskovale muzej in tako kar najbolj neposredno črpale vase izkušnje revolucije in delavskega gibanja, tega ne bi mogli trditi za celjske osnovne šole. Obiski so usklajeni, vendar kljub temu večina šol izkoristi za obisk dneve, posebej določene za nekatere dejavnosti, denimo kulturni dan. Posledica je velika gneča.

V muzeju predvidevajo, da naj bi se pouk o revolucionarnem delavskem gibanju odvijal pri njih, v dogovoru s

Lukova spominska soba

pedagogi s katerimi že sedaj dobro sodelujejo. Na voljo imajo veliko predavalnico, ki lahko nadomesti šolski razred, žal pa ne učnih pripomočkov (filmsko platno, videorekorder in podobno), s katerimi bi privlačno in plastično prikazali to pomembno obdobje naše zgodovine.

V premislek: otroci iz otroškega vrtca – da ali ne?

»Mirno lahko trdim«, nadaljuje Andreja Rihter, da naš muzej vse bolj postaja kraj, kjer se srečujejo mladi, nekaj let nazaj pa smo celo opazili, da vanj zahajajo tudi najmlajši, seveda pod vodstvom vzgojiteljic. Te zahtevajo od nas strokovno vodstvo, vprašanje pa je, ali je to sploh pametno. Ni namreč moč spregledati dejstva, da za malčke petih, šestih let strahotne priče sovražniškega nasilja nad našimi ljudmi vsekakor niso primerne, saj otroško dušo le obremenjujejo, da o tem, da stvari nikako ne morejo doumeti, niti ne govorim. Seveda pa vsak lahko dobi strokovno vodstvo, če le želi.

Pod vodstvom celjskih muzealcev otroci po šolah

pripravljajo zgodovinske zbirke iz različnih obdobj.

»To je pozitivno«, meni ravnateljica, »saj se otrok tako na najbolj neprisiljen način seznani s svojo polpreteklo zgodovino.«

Kako naprej, nas je zanimalo.

»Denarni, kadrovski problemi«, je na kratko strnila težave Andreja Rihter. Obsežnih in skrbno pripravljenih »potujočih« razstav, kakršne so, železni repertoar celjskega muzeja, »Celjsko-savinjsko okrožje«, »Celje 1941«, »Ukradeni otroci«, »XIV. udarna divizija«, »Kozjansko in savinjsko osvobodeno ozemlje«, skupaj kakšnih trideset, v krajšem obdobju ne predvidevajo: vpeti so v snovanje razstavne zbirke, ki smo jo že omenili in ki bo tudi v prihodnje zahtevala vse strokovne moči in seveda tudi vsa razpoložljiva sredstva. S »potujočimi« razstavami so sicer »pokrili« celjsko območje, vendar še ostajajo bele lise.

Delovno je tudi na izrazito strokovnem, znanstvenem področju: kustos Jože Vurcer se ukvarja z razvojem ljudske oblasti med leti 1941–1945 v Celju, njegov

sodelavec Emil Lajh pa z razvojem KP od 1918 do 1941 v celjski regiji.

Muzej trenutno zaposluje devet delavcev, od tega štiri strokovne moči.

Za konec še zanimiva novost, ki jo celjski muzealci opredeljujejo kot dolg revolucionarjema Petru Stantetu–Skali in Dušanu Kvedru – Tomažu. V prihodnjem letu naj bi se spominski razstavi Franca Leskoška–Luke (zapuščina) pridružili še razstavi teh dveh rojakov, revolucionarjev in političnih delavcev. Tudi tukaj gre za zapuščino, vendar pa bosta spominski razstavi po obsegu nekoliko skromnejši. Če tega ne bo moč izpeljati v obliki stalne razstave, premišlujejo v muzeju revolucije v Celju, se bodo odločili za občasno, »potujočo« razstavo.

Obveznosti je veliko, tudi volje, manj pa denarja in še manj ljudi. Semkaj velja prišteti še obveznosti do spominskega parka Trebče, v katerem pripravljajo precejšnje novosti in v katerem bo tudi za celjske muzealce dovolj dela.

Milenko Strašek
Foto: Edi Masnec

Andreja Rihter, ravnateljica Muzeja revolucije v Celju

– bodo sporna vprašanja ostala delno nerazrešena, rešiti jih bosta pomagala čas in sočasno strokovno delo.

»V bližnji prihodnosti, tja do leta 1989, nameravamo projekt zaključiti,« pravi ravnateljica muzeja Andreja Rihter. Z gradivom bomo opremili še preostale tri sobe, pozneje pa se lotiti še širšega celjskega območja, saj imamo na voljo dovolj razstavnega prostora, okoli 450 m². Hvaležni smo celjskemu združenemu delu, da je pokazalo tolikšno razumevanje za naše delo. Glede na to, da na tem področju orjemo ledino, bo seveda ostalo nedore-

kovnih krogih zastavlja vprašanje, kaj sploh muzealija je – po letu 1945. Ne zatiskamo si oči pred kritiko ...

Prvi delavski sveti – bela lisa

Celjske muzealce niti ne skrbi tako zelo obdobje do leta 1945 kot poznejši čas. Vsekakor pa je prvo obravnavano obdobje izjemno intenzivno: s svojo prelomnostjo bistveno posega v naše poznejše življenje in razvoj. Gre za prve mladinske delovne brigade, prisilno oddajo pridelkov, informbiro, dachauske procese, volitve

Jubilej partizanskega šolnika

Bogomil Gerlanc

Ob 85-letnici rojstva

Partizanski šolnik, bibliograf, urednik, založnik in publicist Bogomil Gerlanc je zagledal luč sveta 27. decembra 1901 v Kontovelu pri Trstu v kmečko-delavski družini. Po osnovni šoli na Proseku, nemški realki in Trstu (vmes je moral prekiniti šolanje zaradi vstopa Italije v vojno), se je vpisal na učiteljsko v Trstu in se jeseni 1919 prešolal v Maribor, kjer je leta 1922 maturiral na učiteljsko.

Učiteljevanje je prišel leta 1922 v Petrovče pri Celju, od tod ga je vodila pot na Jesenice in v Celje do okupacije leta 1941.

Kot dijak je vodil knjižnico »Danice« na Kontovelu, saj je bila knjiga v Gerlančevi družini tradicija. Na učiteljsko je vodil dijaško organizacijo in pri profesorjih veljal za levo usmerjenega.

V letih učiteljevanja je v Celju vodil pevski zbor Oljka, bil pobudnik Celjskega kulturnega tedna (da bi krepili narodno zavest), organizator razstav in literarnih večerov, predsednik Slovenskega društva in poverjenik Slovenske matice. Bil je politični somišljenik slovenskih separatistov-avtonomistov, njihove progresivne linije

v zvezi z levičarji v boju proti režimu.

Celje je bilo aprila 1941 v znamenju nemškega terorja, aretaciji se je izognil z umikom v Ljubljansko pokrajino na zadnji dan razmejitve med Nemčijo in Italijo. Iz Ljubljane je odšel k sorodnikom v Kočevje, kjer se je brž povezal z Osvobodilno fronto. Ob roški osvoboditvi so ga Italijani kot aktivista OF zaprli. Ko je Osvobodilna fronta v Kočevju leta 1943 po kapitulaciji Italije prevzela oblast, je Gerlanc kot član OF prevzel mesto tajnika MOF in zastopal odbor na zasedanju slovenskih odposlancev v nočeh od 1. do 3. oktobra 1943. Ob nemški ofenzivi jeseni 1943 se je umaknil z okrajnim odborom OF v ilegalo v Glazuto pri Gračaricah. Ob nemškem vdoru decembra 1943 se je umaknil na Pugled, januarja 1944 je bil dodeljen okrožnemu odboru OF ribniško-notranjskega okrožja kot prosvetni referent. Organiziral je partizansko šolstvo od Kolpe do Velikih Lašč in Golega nad Barjem. Vzdrževal je zvezo tudi s šolami na kontroliranem ozemlju (Ribnica, Sodražica), predaval je na partizanskem učiteljskem tečaju v Do-

bličah, nato je bil dodeljen k oddelku za ljudsko prosveto, kjer je pomagal organizirati ljudske knjižnice. V Srednji vasi sta morala z Venčeslavom Winklerjem pripravljati berila za osnovne šole.

Gerlančevi spomini na delo v partizanih so lepi, zlasti na čase, ko so v Kočevju partizani prevzeli tiskarno in v njej tiskali partizansko periodiko. Kot mestnega odbornika OF so ga povsod z veseljem sprejemali medse, ko je na svojih terenških pohodih zavljal tudi na njihove »pункte«. Kot načelnik oddelka za ljudsko prosveto je organiziral pevske zore, izdajal pesmarice in sodeloval pri vzgoji partizanskih učiteljev. Na tečajih za novi učiteljski naraščaj je predaval slovensčino in bil predsednik komisije. Poskrbel je za nekaj iz-

daj partizanskih pesmaric, saj je petje v osvobodilnem boju bilo zelo pomembno. V začetku leta 1945 je sprožil pobudo, da bi 8. februar, dan Prešernove smrti, praznovali kot slovenski kulturni praznik.

10. maja 1945 so ga poslali v Celjsko okrožje, tu je organiziral šolstvo od vrtca do gimnazije. Kot član Znanstvenega instituta je v tem okrožju reševal tudi znanstvena vprašanja. Pozneje je na ministrstvu za prosveto prevzel referat za ljudsko prosveto. Leta 1947 je bil dodeljen k Državni založbi kot urednik in vodja planskega oddelka. Nato je odšel h Gospodarski zbornici, kjer je postal referent za knjigotštvo, založništvo in grafiko. Hkrati je nekaj let urejal skupno glasilo slovenskih založb »Slovenski knjižni trg«, najprej v sodelovanju z Janezom Gradišnikom, kasneje samostojno. Leta 1953 se je glasilo preimenovalo v »Knjigo«.

Od leta 1944 je sodeloval pri izdajanju osnovnošolskih beril in vrsti priložnostnih izdaj ob kulturnih praznikih (Prešern, Trubar, 400-letnica slovenske knjige, Bevkova antologija in drugo).

Poleg vsega raznovrstnega dela in funkcij, ki so mu jih nalagali v partizanih in po osvoboditvi, se je vselej izkazal za moža na pravem mestu. Prva njegova bibliografska objava je bila leta 1940 v Celju z

naslovom »Prešeren v Celju«. Po osvoboditvi je z Nado Gspan sestavljal bibliografijo Mladinske knjige (1945–1965), nato še sam dve knjigi, četrta za obdobje 1978–1982 je še v tiskarni. Pri Mladinski knjigi je urejal Bevkovo knjigo in šolarjem namenjeno zbirko »Moj knjižnica« (100 naslovov).

Ob dvajsetletnici Partizanskega invalidskega zbora je uredil knjigo PESEM BORB IN ZMAG (Ljubljana 1964, založba Borec). V tej knjigi je Gerlanc uporabil misel Mirana Jarca za moto: »Kadar je človeško srce polno gorja ali pa silne radosti, polno tistega doživljanja, ki ga je poslala sama usoda, tedaj se iz globin zavesti rodi pesem...«. V knjigi je zbral borbene in revolucionarne pesmi do leta 1941 in partizanske pesmi. V njej so zapisi o partizanski glasbeni ustvarjalnosti in partizanskih skladateljih, o partizanskih pevskih zbiorih in kulturniških skupinah, o pevskem zboru Srečko Kosovel, o Invalidskem partizanskem zboru, o partizanskih godbah na pihala, o glasbeni vzgoji v partizanih, o padlih partizanskih glasbenikih in skladateljih. Posebno poglavje v tej knjigi je namenjeno dvajsetletnici Partizanskega invalidskega zbora. V tej dragoceni knjigi je zbran pregled revolucionarnih pesmi, ki jih je NOB posvojila, umetnih zborovskih partizanskih pesmi, mladins-

skih partizanskih pesmi, partizanskih samosplovov in instrumentalnih, vokalno instrumentalnih ter scenskih partizanskih skladb. Ob koncu knjige je Gerlanc objavil bibliografijo pesmi in glasbenega življenja v narodnoosvobodilnem boju za razdobje 1941–1953 in pregled pesemsko glasbenega tiska osvobodilnega boja za razdobje 1945–1963.

Opozoriti velja na jubilarne dela, ki jih v tem zapisu še nismo omenili: Pet let slovenskega založništva v novi Jugoslaviji (1960), Slovenske ljudske knjižnice (1955), Naši besedniki (1975) in Bibliografija Antona Sovreta (1970).

Ko ob visokem življenjskem in delovnem jubileju pregledujemo rezultate, ki jih je dosegel na področju šolstva, založništva, knjižničarstva, uredništva, bibliografije in ljudske prosvete, moramo z besedami Iztoka Illica priznati, da je pred nami življenjska pot, ki ni samo dolga, temveč tudi bogata s pomembnimi uspehi in z vrhano mero vztrajnega dela. In kaj pravi jubilar na to: »Naziv ‚prvoborec‘ danes že kar nekam čudno zveni. Toda spomini na narodno osvobodilni boj in partizanstvo so lepi. Še dobro, da je ostalo v meni nekaj menda kontovelske gusarske krvi. Dokler je bo še kaj krožilo po mojih žilah, bom tudi še delal.« Dušan Mevlja

Boji se nadaljujejo...

V krajšem zapisu o iztekajočem se letu nimamo namena pozitivistično naštevati najpomembnejših dogodkov, ki so vznemirjali, navduševali ali kako drugače pritegovali pozornost svetovne javnosti. Vsakoletne bilance o kronološkem zaporedju dogodkov so stvar zgodovine, ki naj človekovi pozabi iztrga prijetne in tudi neprijetne pomnike časa. Ko sem razmišljal o naslovu tega sestavka, sem imel v mislih delo Erazma Rotterdamskega, in sicer njegovo Hvalnico Norosti. Iz preprostega, a obžaljujčega dejstva, da so imeli dogodki iztekajočega se leta mnogokrat in vse preveč skupnega imenovalca, ki bi ga lahko označili kot norost, ali milo rečeno, vsaj mejo norosti ali prej podobne blaznosti. Dogodki sami po sebi so le posledica človekovega konkretnega ravnanja, njegovih naključnih ali premišljenih snovanj. Svetovna politika je tudi vsota mednarodnih odnosov, za katerimi stojijo posamične države, sistemi, zveze takšne ali drugačne narave in usmerjenosti. V takšnih odnosih si pač vsaka država ali narod išče svoj manevrski prostor, poskuša na takšen ali drugačen način poiskati in uveljaviti svojo identiteto.

Je bilo res leto miru?

Leto 1986 je bilo, vsaj uradno, označeno kot leto miru in že zaradi tega bi človek pričakoval mnogo več takšnih dejanj, ki bodo imela za svoj cilj resničen mir. A mir se ne kaže kot neko trajno stanje, bolj kot to se zariše kot odsotnost vojne. Prav vojne pa, kot je dejal Hemingway, »povzročajo razlike v ekonomskih interesih, vodijo pa jih svinje, ki se želijo z njimi okoristiti.« V obdobjih družbenih ali sistemskih kriz, iskanje, bodisi verske, politične, etnične, jezikovne, socialne ali gospodarske identitete kaj hitro zaide v kolizijo z diametralno nasprotnimi interesi, hotenji in nagnjenji, kar se ob pomanjkanju strpnosti, mirnega in zlasti človeka dostojnega načina reševanja vprašanj čez noč izrodi v krvave spopade večjih ali manjših razsežnosti. Kronisti bi lahko naštel na desetine vojn, ki od II. svetovne morije divjajo po vsej zemeljski obli, v njih pa za dosedaj »visokoletnih« politično-propagandnih, ekonomskih, verskih ali še kakšnih ciljev v smislu »bratskega zaikeva skupnosti« padajo milijoni nedolžnih, zavednih, zmanipuliranih – kljub temu, da je že rimski pravnik in filozof Marc Tulij Cicero, pred več kot dva tisoč leti zapisal, da se ljudje sicer razlikujejo po znanju, vendar jih družijo njihova sposobnost in učenje. Skratka, da se med seboj sicer razlikujejo tako po prepričanju, barvi kože, spolu in pripadnosti, da pa naj bi bili načelno vsi enakopravni v smislu pridobivanja znanja in razvijanja svojih sposobnosti.

Vsa vprašanja ostajajo odprta

Vojne in oboroženi spopadi so tudi letos divjali bodisi v Afganistanu bodisi v Kampučiji, na bližnjem vzhodu, na afriških tleh, v Srednji Ameriki ali v Zalivu. Tudi letos smo, dan za dnem, poslušali ali brali tiste izrabljene novice – »boji se nadaljujejo...« Najverjetneje jih bomo tudi v prihodnje, kajti procesi popuščanja napetosti se nekako vrtijo na mestu. Bolj kot to se nadaljuje politika bipolarizma, neoglobalizma, logična posledica tega pa je bil tudi neuspešen vrh velesil v islamskem Rejaviu. Zapravljena je bila priložnost za »zgodovinski sporazum«. Medtem, ko so jedrski poligoni v sovjetskem Kazahstanu mirovali,

so v ameriških, v Nevadi, za beležili kar 23 jedrskih poskusov. Zaradi nepopuščanja med Vzhodom in Zahodom se malodane vsa vprašanja iz besednjaka vesil prenašajo tudi v leto 1987.

Nič manj ne bodo v prihodnje aktualne vse tri košare ali sklopi vprašanj iz Helsinške listine – kar zadeva procese razorožitve, gospodarskega sodelovanja in tudi sklop tako imenovanih človeških pravic. Največji korak na področju razorožitve predstavlja uspešno sklenjena stockholmska konferenca o ukrepih za krepitve zaupanja, varnosti in razorožitve; že ob začetku Dunajske konference o krepitvi evropske varnosti in sodelovanja pa so se pokazale ostre črte bipolarnizma. Čeprav je bil v dosežanju procesa KEVS-a ustvarjen širok forum z dovolj manevrskega prostora za aktivno sodelovanje 35 držav podpisnic »Evropske listine«, pa nenehno obstaja povečana nevarnost ponovne globoke zamrznitve odnosov in nezaupanja med »varuhom demokracije« in »komunističnim zlom«. V slepi ulici so pogajanja o jedrski razorožitvi v Ženevi, ZDA so enostransko pretrgale, sicer ne ratificiran, sporazum SALT-2, oboroževalna tekma pa bo v kratkem »požrla« kar 1000 milijard dolarjev, še več »strokovnjakov« pa bo v prihodnje sodelovalo v oboroževalni industriji.

Kar človeka navdaja s tesnobo, je dejstvo, da se iz leta v leto uveljavlja vse več konservativnih skupin, seveda premožnih, le-te pa ustanavljajo lastne raziskovalne skupine in inštitute. Za njih praktično ne obstajajo problemi regrutiranja profesorjev in intelektualcev, ki formirajo njihovo politiko in cilje. Del takšnih konservativnih intelektualcev deluje tudi za Reaganovo in še za kakšno administracijo.

Glasovi vpijočih v puščavi

Pozivi k razorožitvi, k trenemu dialogu velesil letos niso bili glasni samo s strani posamičnih držav. Na 41. zasedanju Generalne skupščine Združenih narodov so znova sprejeli zajeten snop resolucij s področja mnogoplastnih političnih in gospodarskih vprašanj, od katerih rešitev je odvisna prihodnost sveta. Tudi tokrat se ni bilo mogoče izogniti vtisom in kritikam o kontraproduktivnosti resolucij, o usodni brezplodnosti verbalnih ob-

sodb. Krize rešujejo konkretni ljudje s konkretnimi akcijami, seveda pa so tudi Združeni narodi zrcalna podoba sveta, v katerem živimo. Kot organizacija živih ljudi tudi svetovna organizacija ni imuna proti slabim stranem človekove narave. Bolj kot lastne slabosti pa so nevarni odkriti napadi na svetovno organizacijo in grožnje, da posamezne članice (zlasti ZDA) ne bodo vplačale polnih prispevkov za normalno delo Združenih narodov. Z drugimi besedami, gre za težnje po spremembi v ZN v »debatni krožek«, kjer pa se problemi ne bi reševali, za prikrita ali odkrita vsiljevanja nekega novega »sistema veta«, ki ga že poznamo Varnostnem svetu. Ob tem se seveda pozablja, da so ZN, kakršnikoli že so, edini svetovni forum, kjer ima vsaka država, ne glede na velikost in usmeritev, enako pravico do enega glasu.

Ohromljenost držav v razvoju

V letu 86 seveda ni manjkalo niti kritik in napadov na gibanje neuvršenih držav, zlasti glede smiselnosti organiziranja velikih in neproduktivnih srečanj, kjer se večkrat ponavljajo načelna stališča iz zakladnice neuvršenosti. Vrh na jugu Afrike, v eni najmlajših afriških držav, Zimbabveju, ni bil izbran naključno. Južnoafriški sod smodnika je nevarno potencialno žarišče svetovne krize, prav srečanje v Harareju pa je med drugim pomenilo odločno in konkretno akcijo in podporo frontnim in prifrontnim državam v boju proti belskemu manjšinskemu režimu. Ob tem velja zlasti omeniti sklepe iz Harareja, ki se nanašajo na gospodarske razmere v svetu, na sodelovanje z razvitimi državami in med državami revnega svetovnega Juga. Čeprav se je svet od ustanovitve gibanja, pred 25 leti močno spremenil, pa so cilji-gospodarska enakopravnost in sodelovanje-ostali isti. Najpomembnejša strateška naloga je spodbuditev razvoja in sicer ne le na področju, ki bo omogočil ne samo večjo proizvodnjo, temveč tudi pravičnejšo delitev. Zlasti tehnološki razvoj, razvoj kmetijstva in industrije, oziroma iskanje rešitev za probleme v zvezi z energijo imajo prednostno nalogo v gospodarski strategiji neuvršenih držav. Prevelika zadolženost in obveznosti pri odplačevanju dolgov hromijo gospodarstva držav v razvoju, to pa ostaja eden najhujših problemov, s katerimi se gibanje spopada. Samo lasten razvoj in okrepljeno medsebojno sodelovanje, sodelovanje Jug-Jug, lahko okrepi pogajalska izhodišča v dialogu z razvitimi.

Jedrski oblaki brez meja

Da sta tvoren dialog in vzajemno obveščanje več kot nujna, je med drugim opozorila tudi huda ekološka katastrofa v Černobilu. Medtem, ko so letos, tokrat že 68 let po zmagi oktobrske revolucije, v Moskvi slavili mednarodni praznik dela, je jedrski oblak iz pokvarjenega reaktorja ovil severovzhodno Evropo in tudi naše kraje. Dnevi, ki so pretresli svet, so med drugimi potrdili, da se omejene onesnaževalne igre spremi-

VZPI
Vsdržavno združenje partizanov Italije
Deželni odbor za Furlanijo-Julijsko krajino
Videm, Via del Pozzo 36

Božidar Gorjan
predsednik Zveze združenj borcev
Republiški odbor Slovenije
Vrtača 11
LJUBLJANA
(Jugoslavija)

Spoštovani predsednik Gorjan,
Prejeli smo Tvoje pismo z občutki in tovariškimi besedami, ki si nam jih napisal ob zaskrbjujoči usodi ribiča iz Gradeža, ki jo je doživel v jugoslovanskih teritorialnih vodah.

Včeraj sem dobesečno prebral Tvoje sporočilo na Kongresu ANPI-ja v Tržiču, kamor sem bil poslan v imenu vsedržavne sekretariata A.N.P.I.-ja.

Tvoje sporočilo, ki je bilo lepo sprejeto, je pomirilo naše partizane.

Kongres A.N.P.I.-ja je obsodil uporabo orožja pri preprečevanju divjega ribolova ali drugih kršitev. Obenem pa je kongres odločno in jasno zavrnil trda stališča Dežele Furlanije-Juljske krajine in nacionalističnih krogov, ki so zainteresirani za ohladitev ali za spreobrnitev prijateljskih odnosov med našima državama.

Zato smo zelo pozorni in zaskrbljeni zaradi poskusov, ki jih je takoj spodbudila krajevna desnica z namenom, da bi ponovno obudila napetost in šovinistično sovraštvo vzdolž vzhodne meje.

Od tod izhaja potreba, da bi čimprej rešili vse spore okrog ribolova v Jadranu, ki so odprti že več kot dve leti brez odgovora s strani italijanske vlade.

Zato se Ti zahvaljujem za Tvoje prisrčno in precizno pismo in Ti pošiljam naše najlepše pozdrave.

PREDSEDNIK
Federico Vincente

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

Washington: Nekdanji Reaganov svetovalec za državno varnost Robert McFarlane je izjavil, da je od predsednika Reagana dobil privolitve še preden je sam dal Izraelu dovoljenje za prvo pošiljko ameriškega orožja Iranu. V intervjuju za Time je še dodal, da bi bila norost misliti, da bi sam izdal dovoljenje v nasprotju s predsednikovo voljo.

Beirut: Vodja libanonske šiitske organizacije Amal, Nabih Beri je napovedal možnost, da utegne sedanja vojna za palestinska begunska taborišča v Libanonu prarasti v popolno šiitsko-palestinsko vojno, v katero bi se utegnile zaplesti tudi številne druge libanonske skupine.

Peking: Medtem, ko nezadovoljstvo med študenti v Šanghaju ne jenjuje, je kitajska

tiskovna agencija Hsinhua objavila prvi uradni zapis in kronologijo dogodkov v mestu. Študentje naj bi vzklikali nesprejemljiva gesla, ki naj bi bila v nasprotju s štirimi temeljnimi načeli kitajske ustave.

Ankara-Atene: Turčija nima nobenih ozemeljskih teženj do drugih držav in z Grčijo ne želi odpirati starih strani zgodovine. Po nedavnem incidentu, v katerem so izgubili življenje en grški in dva turška vojaka, je predsednik Evren pozval Grčijo na pogajanja o spornih problemih.

Teheran: V iranskem glavnem mestu so sporočili, da bodo iz maščevanja zaradi najnovejšega iraškega napada še naprej bombardirali gospodarske in vojaške objekte v Iraku.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

njajo v igre brez meja, in s tem postajajo svetovne ekološke katastrofe, ki ne sprušujejo za vstopnoizstopne vize. Kratke in jedrate izjave ozkih državnih ali partijskih krogov, zlasti pa njihova časovna zakasnitev predstavljajo hudo kršitev temeljnih načel pravice do obveščenoosti in dolžnosti obveščanja. Onesnaževanje okolja in raznovrstna poseganja v ekološke sisteme niso stvar posameznih držav, temveč univerzalni problem.

Umori po naročilu

Nasilje in misteriozna krutost umorov tudi letos nista zaostajala za minulimi leti. Sodobni terorizem, državni ali posamični, se je kot srednjeveško seme zla nekdanjih »assasinov« doobila razpasel v današnjem svetu. Kot posledica tako ali drugače motiviranih zločinov po naročilu so morali letos umreti Olof Palme, Samora Machel, nedolžne žrtve ameriškega letalskega napada na Libijo, mnogi anonimneži kot žrtve punjabskega terorizma, narokotizma v Latinski Ameriki in podobni. Vse to so samo drobni delčki v krvavem mozaiku uresničitve ciljev za vsako ceno, ne glede na izbiro sredstev.

Iztekaajoče leto je med drugim opozorilo na počasno, a vztrajno romanje diktatur na smetišče zgodovine. Zgovoren primer klavnosti pobe-

g v zvezi s sramotnim begom diktatorje Duvalierja in Marcosa, prvega s Haitija, drugega s Filipinov. Vsak od njiju je po svoje razumel svoje poslanstvo na zemlji in med ljudmi, ki sta si jih podrejela. Ekonomski, socialni, geografski, politični in še kakšni cilji, zlasti pa emancipacijske zahteve za svobodo so bili močnejši in tako sta se morala posloviti, a brez zaslužene kazni. Kaže, da jima bosta sodila čas in lastna vest. Sicer pa zgledi vlečejo in erozija zaupanja se je zatem sprožila še marsikje, na primer v Pakistanu ali v Južni Koreji; zamenjave bodisi versko, zemljiškoposestniških ali generalskih elit bodisi drugih pojavnih oblik nepotizma pa so samo še vprašanje časa. Svet je namreč sit reklame in poceni političnih fint.

Prevare na tekočem traku

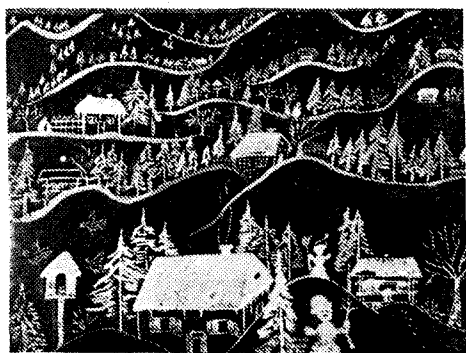
Kljub temu pa je res, da politika ni seštevek želja, temveč umetnost možnega. Kako pa je, če se z roko v roki pojavita politika in prevara, pa smo lahko videli tudi v primeru afere Irangate, ki je prizadela Reaganovo administracijo in hkrati po zaslugi »sedme sile« razkrila poti, še bolj pa stranpota načelnega zavzemanja za široko uveljavitev demokracije. Hkrati je le-ta tudi opozorila na nenehno navzoč proces napetosti med zakonodajno

in izvršilno oblastjo. Če bi podeljevali Nobelove nagrade za nesmisle in umetnost zapeljevanja javnosti in sprenevanja, bi jo letos najverjetneje lahko podelili celotnemu »kriznemu štabu« Reaganove administracije, za tem čilskemu generalu Pinochetu, ki verjame le samemu sebi, ko zatrjuje, da je njegov model diktature največja demokracija, gotovo pa bi se za takšno Nobelovo nagrado, poleg diktatorja Pieta Bothe, lahko potegoval še marsikdo, kajti spisek podobnih nesmislov je predolg.

★ ★ ★

Kot vsako leto, tudi tokrat ponavljamo stara ponavljanja, ki jih naplavlja čas, ne samo naš. Črnogledost izpodriva manevrski prostor optimizmu, čeprav življenje samo v svojem bistvu narekuje optimizem za preživetje. Boji se nadaljujejo, zato še nadalje ostaja bojazen, da se utegnejo kdaj uresničiti preroške besede libanonskega pesnika Khalila Gibrana, ki je nekoč zapisal, da bo napočil čas, ko se bodo generacije prav tako odrekale sorodstva s človekom, kot se na primer danes človek poskuša odreči sorodstvu z opicami.

Miha Lamprecht

Dedek Mraz, novo leto, lepe želje,

vse iz vaših pisem

Tudi letos nas bo obiskal dedek Mraz. Sklenil je, da bo vsakemu otroku prinesel bombone – pridnim sladke, porednim pa kisle. Vsi ga že težko čakamo. Pod jelko nam bo pustil veliko daril. Če bomo hoteli, da se bo to zgodilo, bomo morali biti bolj pridni.

JURE ZIBELNIK,
oš Matija Valjavca
Preddvor

Mi, otroci, nestrpno čakamo novo leto. Ta-krat pride naš dedek Mraz. Zabavamo se in igramo. Dedek Mraz nam prinese darila. Ko sem bila še majhna, sem res mislila, da darila kupi dedek Mraz.

Ko odbije ura polnoč, si voščimo in zaželimo vse najboljše. Ljudje se novega leta veselijo. Želim si, da bi mi dedek Mraz tudi letos prinesel lepo darilo. Želim pa tudi, da bi bili vsi v naši družini zdravi in zadovoljni.

ANDREJA JEŽ
3. a
OŠ Vipava

Komaj čakam, da se bo pripeljal v našo vas. Mislim, da bo obdaril pridne otroke. Mamico bom prosila, da bo okrasila novoletno jelko. V pričakovanju, kaj mi bo prinesel dedek Mraz, bom vsak večer gledala novoletno jelko. Najbolj srečna bom, če mi bo prinesel sestavljan-ko UNICEF.

TADEJA KRIŽNAR,
OŠ Matija Valjavca
Preddvor

V Metliki vsako leto praznujemo prihod No-vega leta. Mesto je že nekaj dni prej okrašeno z jelkami. Najlepše pa je okrašen Partizanski trg. Na njem se ustavi dedek Mraz s svojim spremstvom. Pripelje se v lepi kočiji. Med zbrane otročaje deli bombone in lizike. Vedno je ob dedku Mrazu tudi šaljivi program. Komaj čakam letošnjega prihoda dedka Mraza.

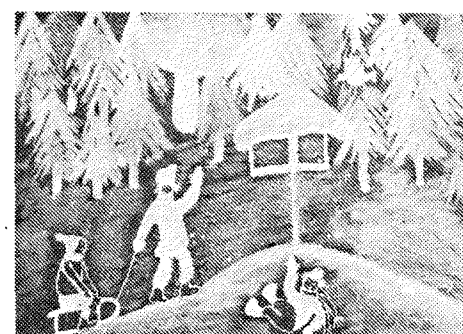
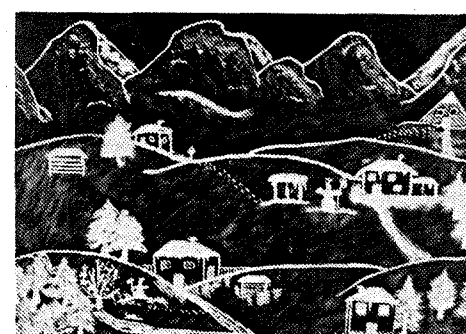
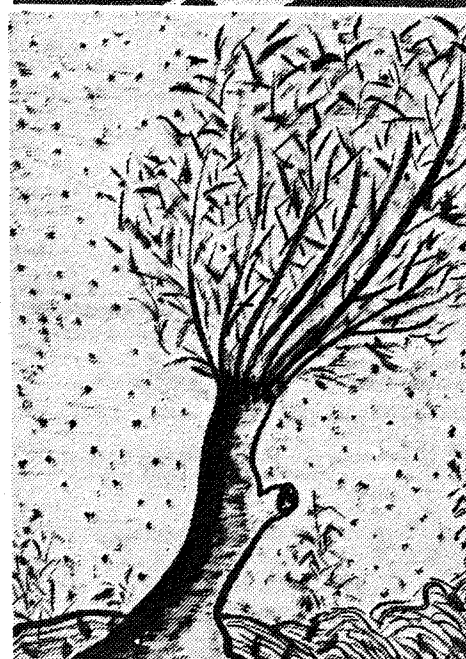
NATAŠA ČADONČIČ, 4 c
O. Š. Metlika

Tudi v razredu bomo praznovali novo leto. Okrasili bomo jelko. Nekdo se bo oblekel v dedka Mraza in nam bo prinesel darila v košu na ramah. Vsak od nas bo kupil darilo za 100 dinarjev, darila pa bomo žrebali s številkami, ki jih bomo zapisali na papirčke in papirčke dali v boben.

Za Novo leto bo v razredu zelo lepo in zelo veselo.

KRISTIJAN PUDGAR, 3. a
O. Š. Drago Bajc
Vipava

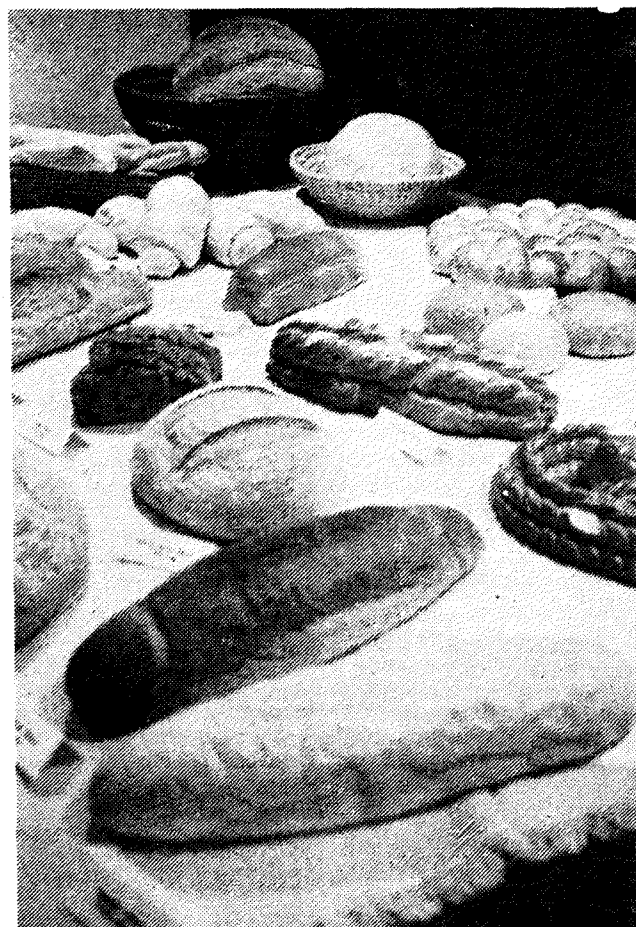

Darilo z navodilom

Ker imate na levo in desno po časopisih že vse polno daril v obliki ugank, križank, premetank in papirnatih pregibank, vam tebejevi tokrat podarjamo pravi starinski recept za novoletne piškotne figurice. To je tisti slastni leč, ki ga danes le še maloštevilni lečarji oblikujejo v znana pisana lečova srca. Mi smo ga dobili v ljubljanskem Informativnem centru Križanke, kjer prav te dni razstavljajo dišečo razstavo kruhov vseh vrst: tistih starih, kakršne so znale peči naše babice v krušnih pečeh in tiste druge, ki letijo v stotinah in tisočih iz sodobnih tovarn kruha.

Če želite presenetiti mamo in očeta, brate in druge domače, se morda lahko sami lotite peke leč-ovih piškotov, da bo lahko z nji-mi okrašena novoletna jelka. Pa se lotimo dela!

Lec iz rjavega sladkorja

Potrebujete: 4 jajca, 3/4 kg rjavo popraženega sladkorja, 15 dag medu. Vse to morate s kuhavnico mešati pol (!) ure. Potem dodate žličko nagelj-novih žbic (klinčkov), žličko

popra (!), žličko zdrobljenih ali naribanih pomarančnih lupin, žličko pepelike in 3/4 kg ržene ali pšenične moke. Vse dobro pregnetete, razvaljate, oblikujete poljubno v oblike in premažete z belja-kom, da se bo kasneje lepo svetilo. Okrasite lahko z ore-

hovimi jedrci, (ki jih vtisnete na površino piškotov) ali pa s stepenim jajčnim belja-kom, ki mu je primešano ve-liko sladkorja v prahu.

Pa veselo novoletno peko vam želim!
ANDREJA BOKOVŠEK 2. r
COŠ Stranice

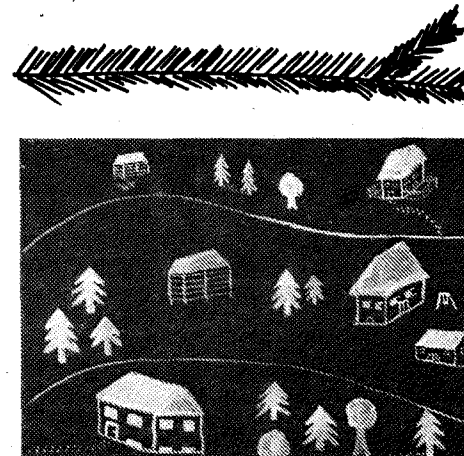
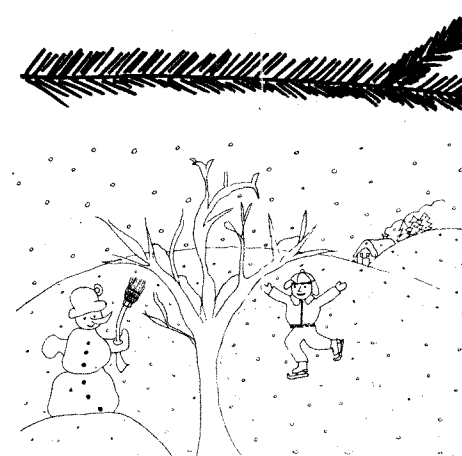
Kruh

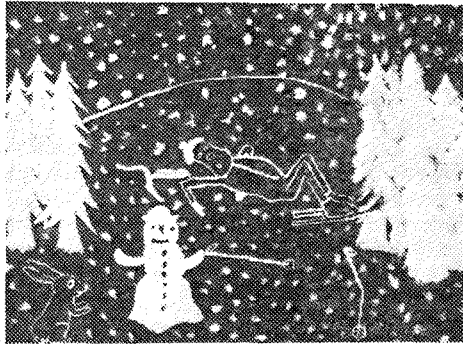
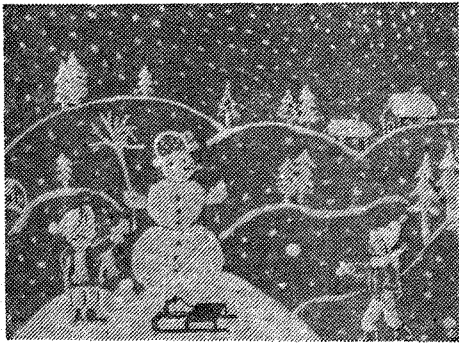
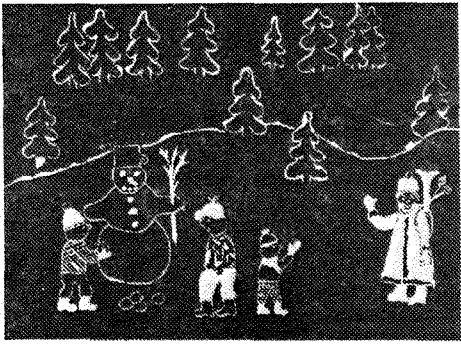
Ho mamica odpre vrata pui,
se vanjo prijetno pokadi;
kruhček je že pečen,
mamica,
vzemi ga ven!

Kruhček je dober in zdrav!
Mamica,
hitro mi ga daj,
velik xalozaj!

Andreja, saj nisi vedela, da bomo prav danes tudi v TV-15 pisali o kruhu? No, če si ali nisi, pesmica je kot nalašč za tole stran. Povejmo še, da je bila natisnjena v pesniški zbirki straniških šolarjev Zemlja je kot mati, iz katere bomo kakšno gotovo ob primerni priložnosti še obja-vili.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Vse, kar vam srce poželi

Da bi bili zdravi, veseli, debeli, pridni in poredni, zlati in srebrni, da bi bili pametni in neumni, vedno zdravi in nikoli krmežljavi, da bi ljubili svobodo, domovino Jugoslavijo in Slovenijo, da ne bi psovali in grdo govorili, da bi lepo pisali in ne po zvezkih packali, da bi imeli radi vse ljudi in ne le sebe, da bi se znali igrati, da bi bili vedno zadovoljni kot svati, urejeni kot mravlje in čebele, da bodo mame vesele in očki ponosni, da vam bodo šolski dnevi znosni in sploh in oh...

Želim vam vse, kar srce vam poželi... za kakšno malo večjo željo boste pač morali morebiti še čisto malo počakati.

Novoletni pozdrav vam pošilja Bojana, z njo pa tudi Živa (ki se še vedno zdravi) in Bojan, Drago, Viktor, Zvone, Mara in z nami tudi lektorica Miranda.

P.S. Pišite, pišite, pišite! Pišite vse in o vsem, kar bi bilo lahko ogledalo vaše aktivnosti, znanja, domišljije in tudi – pridnosti.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Za dobre rezultate je treba trdo delati Starejšim ljudem lepo besedo

(Pogovor s Snežano Vignjevič, najboljšo smučarko naše šole)

Zima se je začela in čas za 'mrzle' športe je tu. Na naši šoli imamo nekaj dobrih smučarjev, a najboljša med njimi je Snežana Vignjevič. Stara je trinajst let in obiskuje sedmi razred. Več o sebi in svoji dejavnosti mi je povedala, ko sem ji zastavila nekaj vprašanj.

KDAJ SI ZAČELA SMUČATI IN KDO TE JE NAVDUŠIL?

»Smučati sem začela že pri treh letih. Navdušila pa sta me mama in oče.«

KJE SI NAJPREJ SMUČALA?

»Začela sem na Golteh, nato pa sem smučala še na večjih smučiščih.«

ZA KATERI KLUB TEKMUJEŠ IN KDO JE TVOJ TRENER?

»Merks Celje je moj smučarski klub, smučati pa me uči Cene Jovan.«

KOLIKO TRENIRAŠ?

»Kadar je sneg, vsak dan, saj je za dobre rezultate potrebno veliko treningov, se pravi veliko napornega dela. Na vsakem treningu je treba marljivo delati, še posebej,

če ne moreš iti na vsak trening.«

KAKO TRENINGE USKLADIŠ S ŠOLO? IMAŠ PRI TEM KAKŠNE TEŽAVE?

»Treba se je potruditi in se veliko učiti. Če česa ne razumem, kar so jemali v šoli, stopim k sošolki in se pozanimam za snov.«

KATERI JE TVOJ NAJVEČJI USPEH?

»Dosegla sem ga v Kranjski Gori na republiškem tekmovanju, ko sem bila v veleslalomu četrta, in na evropskem prvenstvu v Škofji Loki, ko sem bila, prav tako v veleslalomu, trinajsta.«

VELIKO LEPIH REZULTATOV SI ŽE DOSEGLA. KATERI OD TEH TI JE ŠE POSEBNO PRI SRCU?

»Najraje se spominjam tekmovanja v Kranjski Gori, ko sem bila na republiškem tekmovanju četrta.«

KJE NAJRAJE SMUČAŠ?

»Povsod, kjer je sneg. Bila sem že skoraj na vseh smučiščih v Jugoslaviji, a se ne morem odločiti, katero mi je najbolj všeč.«

KDO JE TVOJ VZORNIK?

»Mateja Svet.«

S ČIM SE UKVARJAŠ POLEG ŠOLE IN SMUČANJA?

»Najprej sem trenirala atletiko, a sem jo pustila, ker sem imela premalo časa.«

POSLUŠAŠ GLASBO? KDO JE TVOJ NAJLJUBŠI PEVEC? PEVKA?

»Rada poslušam glasbo. Moja najljubša pevka pa je Madonna.«

KOLIKO TEKMOVANJE SE ČAKA V TEJ SEZONI?

»Veliko. Točnega števila še niti ne vem.«

KAKO PA JE S POŠKOD-BAMI?

»Do zdaj se še nisem huje poškodovala.«

Na koncu sem Sneži, kot ji pravimo, zaželela veliko uspeha in športne sreče ter seveda – čim manj poškodb.

BERNARDA MESTINJ-ŠEK, 7. b

COŠ FRAN ROŠ, Celje

Ljudje, stari nad 70 let, so dobili vabilo za srečanje. Za to je poskrbel krajevni RK in podmladek RK na naši šoli. Nives in Barbara sta deklamirali o dedkih in babicah, ki so bili partizani, drugi pa so peli narodne pesmi, ki jih ljudje najraje poslušajo. Tomaž je lepo zapel Ljubca moja, pomagala pa mu je Helena. Nadica in Lidija iz prvega razreda sta peli Sem deklica mlada, vesela. Babice in dedki, sosedje in znanci so ploskali, ker so odpeli brez napake. Zadnja točka je bila nekako folklorna; deklice in dečki so si stali nasproti, nato pa zaplesali. Gojko in Domen sta igrala lepe melodije na harmoniji. Tako smo pol ure plesali, igrali in peli, ljudje pa so v mislih bili v mladosti. Ob koncu smo vsakemu posebej stisnili roko in mu izročili copat, ki smo ga sami izdelali. Vanj bodo lahko dajali glavnike, škarje... Okusno kosilo jim je gotovo prišlo. Tudi moj stari ata je bil med njimi. Rada imam stare ljudi, pionirji jih večkrat obiskujemo in z njimi kramljamo. Na hodniku smo srečali starega Ibrčka, ki smo ga dopisniki nedavno obiskali na domu. Zdaj smo ga povabili na literarni večer in obljubil nam je sodelovanje. Vesel je bil, da smo se ga spomnili. Kako malo je treba za srečo!

PETRA KOLAR, 4. r. Stranice

Letos praznujemo stoletnico rojstva Edvarda Rusjana

Ob stoletnici rojstva slovenskega »Ikarusa« Edvarda Rusjana so v avli občinske skupščine pripravili spominsko razstavo. Prikazali so njegovo življenje v besedi in sliki. Edvard Rusjan se je rodil v Gorici leta 1886. Že v mladih letih se je zanimal za letalske modele, kmalu pa si je želel le zgraditi pravo letalo. Svoje sanje je tudi uresničil. V Zagrebu je zgradil letalo, s katerim je večkrat preletel mesto. Po uspehih poizkusih se je odpravil v Beograd, kjer se je na letalskem mitingu 9. januarja 1910 smrtno ponesrečil.

To zanimivo razstavo so pripravili člani aeroklubov Nova Gorica in Ajdovščina. Popostrili so jo z modeli letal, med katerimi je največ pozornosti vzbujal deltoplan; to je na ogrodje pripeto trikotno platno, s katerim človek lahko leti. Zanj se je udomačil naziv zmaj, ker je po obliki podoben papirnatim zmajem, ki jih otroci spuščajo v veter.

TADEJ DEVETAK, 7. a OŠ IX. KORPUS NOVJ Nova Gorica

Svoboda, mir in zdravje za vse otroke sveta

Novogoriški šolarji smo se v ponedeljek zbrali v avli naše šole na zborovanju, ki smo ga pripravili ob tednu solidarnosti z osvobodilnimi gibanji in žrtvami agresije v svetu.

Tovariš Julij Beltram je spregovoril o delu in ciljih humanitarne organizacije UNICEF, ki praznuje letos štiridesetletnico obstoja. Pohvalil je tudi nas, pionirje, ki smo se pridno odzvali akciji Pomoč lačnim otrokom v svetu. Prodajali smo namreč UNICEF-ove razglednice, zdaj pa izdelujemo platnene torbice za južnoafriške otroke.

Program je popestrila kantavtorica Tanja Kuštrjin z lastno pesmijo Bangladeš, članice Mladinskega odra iz Nove Go-

rice pa so zapele znano pesem We shall overcome. Nato smo prisluhnili še poslanici, ki so jo pionirji naše občine poslali generalnemu sekretarju OZN de Cuellarju. V njej so med drugim zapisali: »Vsem otrokom sveta želimo svobodo, mir in zdravje.«

Čepovanski pionirji so za to priložnost napisali protestno

pesem in nam jo tudi zrecitali.

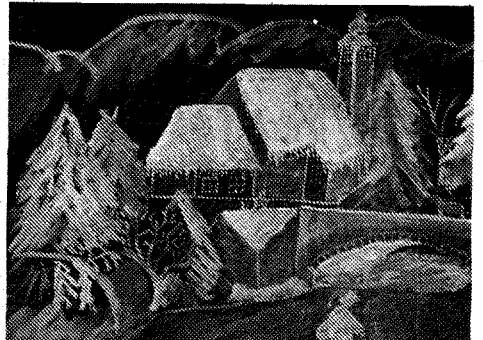
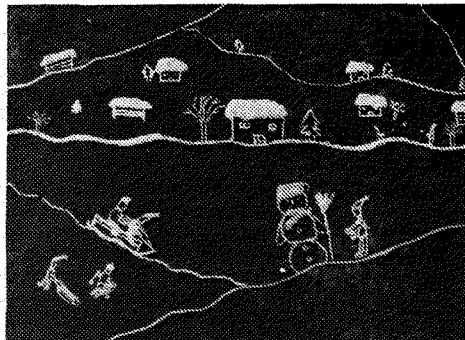
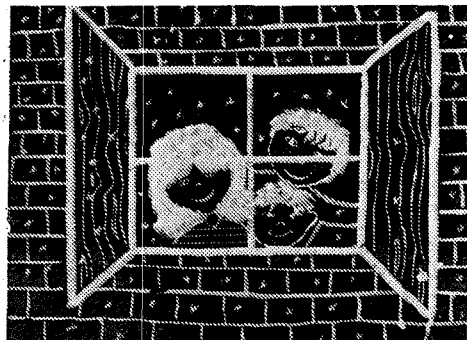
Srečanje je zaključila povezovalka programa Zdenka Tomulič z mislijo: »Svet je okrogel zato, da ga obkroža prijateljstvo!«

BARBARA KREVEL, 7. b OŠ IX. KORPUS NOVJ Nova Gorica

Opravičilce

Draga Petra!

Res mi je žal, da smo te vtaknili pomotoma med predvorske šolarje. Naj torej popravim napako: Petra Petrič, katere članek z naslovom Moj dedek je bil partizan, nam je pisala iz Maribora in to iz osnovne šole Veljka Vlahoviča in še natančneje, iz tretjega f. Pozdravljena!

Risbice in slike, ki smo jih nazivali ob robu, so novoletno darilo sedmošolcev in osmošolcev osnovne šole Hinka Smrekarja v Ljubljani, risali in slikali pa so jih: Bronka Drobne, Tina Jarc, Maja Pangršič, Katja Škrobar, Darja German, Mojca Petan, Andreja Čuk, Petra Špaić, Sabina Blažič, Doris Kalin, Tatjana Jager, Srša Mojca, Ana Jeršin, Nataša Gornik, Katja Krpan, Andreja Rebernik, Andreja Anžur, Petra Mastnak in Kristina Gruđen, z njimi pa tudi tovarišica Bojana.

Sneg se je dodobra napadal, mi pa živimo v vasi, ki nas je vsrkala vase kot v pravljici. Kdorkoli je takrat hodil po tej vasi, partizanov ni videl. Srečal je lahko le redke patrolje, ki so odhajale ali pa se vračale, sledi teh pa je sproti metel sneg, ki je v kosmičih naletaval. Tudi veter ni miroval, zavijal je prav po volčje; zato smo se stiskali v kmečkih prostorih zasneženih bajt, ki pa so bile veliko pretesne za tako številčno vojsko. Tudi to je v mnogočem prispevalo, da so se vzpostavile tako žive vezi med vojsko in vaščani. V marsičem so nas začeli tudi posnemati; praskali so se že tako kot mi. Naše uši so se namreč selile na vse strani, najprej seveda po naših telesih, kmalu pa tudi po vseh prostorih; to je torej med vojaki in

ljubezenskih problemov je bilo nekaj, a kaj, ko pa so mlada dekleta tako rada popustila pri magičnih formulah našega boja za osvoboditev.

Ko smo zvedeli o vseh grešnikih, njihovih metodah in končno, o kaznih, je prevzel besedo komandir Nace, ki je bil zadolžen za vojaški sektor. Tu na tem področju je mrgolelo grehov. Lomile so ga straže, patrolje in z orožjem je bilo malomarnosti za cel vagon, kot je, prevzeto po nekem železničarju, rad poudaril. Dovolj bo, če samo opišem prekršek stražarja: stražil je kar med vrati neke veže, kjer se je grel, kajti zunaj je brila burja. Tu ga je zalotil razvodnik straže. Pod težo dejstev je grešnik le priznal in si tako nakopal pet krepkih patrolj, mi pa smo se nakrohotali. Ko-

šal jok tisočih, kajti vsi so čutili, da gre za zadnje slovo. Tuljenje je paralo ušesa in v zadnjih trenutkih življenja je vsak možki v tej hiši s tresočo roko krepko segel po pijači. Prestrašene mobilizirane kmete sem pripeljal na delovišče tako večinoma že krepko v rožcah. Sredi razlage, da to ni smrtna ura, temveč le akcija na progi, sem se tudi jaz krepčal s polnimi kozarci. Kmalu sem videl še večje število kmetov, ki sem jih gnal na progo, od koder so se že čule komande: Hhhooruk ruk – zagrabmo zdej! Dajmo, dvignimo! Hooruk, prjev! Dejmo močnejše, še enkrat hhooruk ruk!!!

Vzdolž proge pa je pihalo, po volčje tulilo in od daleč se je slišalo štepanje mitraljezov, puškarenje, detonacije. To je dajalo fantom moč, saj so se zavedali, da gre to pot zares. Ob nasipu pa so se kmalu pojavile žene z otroki, da bi se prepričale, da so njihovi možje in fantje mobilizirani le za akcijo in da se bodo še nočjo vrnili domov. To je mnoge ženske pripravilo do tega, da so nam in možem, ki so v potu svojega obraza rušili progo, ponudile pijače in jedače in zdelo se nam je, kot da smo na svatbi in ne na znameniti akciji. S komandnim kadrom smo složno pospravili vse, kar so nam nudile dobrosrčne roke kmečkih žena in deklet. Zato ni čudno, da

podstrešje; v veri, da si bom od tu zagotovil izreden pogled po dolini, je zašumelo. Granate so začele sikati in začelo je pokati, kot da smo na ruski fronti. Mine iz Mirne, topovske granate pa iz Trebnjega in Mokronoga, so s svojimi detonacijami naredile svoje. Mobilizirani kmetje so vsi kot eden na povelje zapustili progo. Od njih so padle krampi, lopate. Sredi detonacij smo ostali sami. Kurirji, ki so prihiteli, so povedali, da je proga uničena ob Mirni, Krmelju in Tržišču, z železniškimi postajami vred. S smeri grada pa kot za stavo regljajo italijanske brede in naše zbrojevke prepletene s puškarjenjem in eksplozijami bomb.

Napotili smo se proti gradu, da bi s borce zaščitili. Siti mraza smo se rade volje od tu poslovili, pa tudi granate in mine so nas pospešile. To pa je bil tudi edini uspeh tolikšne sovražne kanonade. Bolj pa smo se bližali gradu Dob, tem bolj so se tu pršale topovske granate. Te so nas prikovali in primorale, da smo polegali v globoki sneg blizu gradu.

Mraz pa je naredil, da sem se hotel malo razgibati. V neposredni bližini sem staknil bajtico, podobno baraki za orodje. Pred nami je nastalo jutro, boji v gradu pa so zdaj naraščali, zdaj pojenjali. Z Italijani so potekala pogajanja, od katerih pa si nisimo veliko obetali.

Zopet poka. Morda so to zadnji izdihljaji, pomislim in skušam vdreti v mojo postojanko – barako, ki je vrata imela zaščitena z verigo in veliko ključavnico. Posnemajoč »kavboje« sem ustrelil enkrat ali dvakrat v obešenko. Zdaj sem zlahka odprl skrivnostna vrata, kajti če je tako zavarovano, je najbrž skrita kakšna vrednost. Začuden sem pogledal. V baraki je bilo vse polno nekakšnih predalov, zadelanih s slamo. Pa sem kmalu spoznal, da sem v samem čebelnjaku, kjer je najbrž dovolj sladkega in zlahkega medu. Odsel sem nazaj k tovarišem, jih obvestil o mojem odkritju in o možnosti, da se do siteda najemo medu.

V čebelnjak se nas je po tem povabilu nateplo, da smo se komaj gibali. Vsak je pulul slamo, vlekel okvirje iz panjev ter srkal in žvečil med s satovjem. Seveda smo pogoltnili tudi zaspane čebele, ki so lezle napol mrtve, prebujene sredi trdnega zimskega spanja. Sredi tega pustošenja sem si po zgledu drugih nekaj težkih satovnic z okvirjem naložili v nahrbtnik. Videti smo bili kot Ribničani, ki so včasih prenašali suho robo po širnem svetu. V eno roki puška, v drugi nekaj okvirjev – satovnic, iz nahrbtnika pa so moleli okvirji.

Tega tovara so nas »olajšali« komandir Nace in ostali, ki niso zvedeli za to akcijo. Zdaj smo vsi sredi pokanja srkali med in strokovno ocenili, da je ta način nagle samopostrežbe najboljši. Tako smo se najedli voska, medu in tudi čebel.

Tedaj smo zaslišali povelje, da gremo takoj v sam grad, ki je bil napol zavzet. Tulilo je in nič radi smo se preselili iz tega varnega položaja za mogočne zidove gradu, kjer so naši pogumni minerci, bombaši in mitraljezci izsilili vdor v grad. Nekaj pa se jih je kljub temu kar po lestvi spustilo naravnost v grofovske prostore. Grad je bil v plamenih. Objela nas je vročina ožganih tramov, ki so ležali počez, podolgem in pokonci. Ta toplota nam je vrnila razpoloženje, saj nas je mraz dodobra obdelal. Seveda pa je toplota naredila tudi škodo, ki smo jo na žalost prepozno opazili.

Med v satovnicah se je topil poleg voska in tako je bil nahrbtnik ves lepljiv. Naboji so bili obloženi z medom, prav tako dve bombi, srajca in vse ostalo, kar je bilo v zalogi. Iz nahrbtnika pa je curljalo, da sem ga bil prisiljen izprazniti. Čistil sem ga z vinom, ki ga je na dvorišču bilo kolikor si ga želel in vsakdo si ga je privoščil. Vse-povsod so ležale čelade, razbiti zaboji, strelivo, makaroni... Sredi tega so ležali tudi pobiti črnosrajčniki, s katerih so nekateri že vlačili hlače, bluze, čevlje. Jaz pa sem pobral dve črni fašistični kapi z dolgim cofom, ki sta mi kasneje, na nastopih skečev še kako prav prišli. V gradu je bil mir in pokanje, ki smo ga mi slišali, ko smo se kocabali preko ožganih tramov, so bili le rafali naših, ki so pirovali zmago. Intendantje so že urejali odvoz plena, ki ga je bilo več, kot smo si predstavljali. Seveda so bili poleg streliva med prvimi naloženi trebušasti sodi dobrega vina, ki še niso bili prestreljeni ali izpraznjeni.

Toda stvari so se dodatno zapletle. V trebuhih je bila prava zmesnjava. Nočno vino, ki smo ga dobili ob mobilizaciji kmetov in kasneje ob progi, med iz čebelnjaka in sedaj to vino, so povzročili, da je nastala epidemija driske, kakršno naša četa s komandnim kadrom vred še ni doživela. Komandir Nace je kar čepel ob hudem praznjenju delil komande, mi pa smo ga posnemaje poslušali. Dolgo smo se vlekli na Trebno, saj smo fantje druge čete na vsakem ovinku čepeli. In še smešno se nam ni zdelo.

Oleg Križanovskij – Igor

Črnogledi humorist: O dobskem čebelnjaku in še o čem

domačini vzpostavilo tisto živo krvno vez. Lepega vedenja zavoljo si je marsikdo napravil inventuro s krvjo željnimi ušmi tam daleč pod kozolcem. V mrazu in vetru pa se je v vsej naglici dalo uničiti le uši, ki se mrazu niso uspele izogniti. Tako jalovo opravljeno delo pa je vražje uši opogumilo in množile so se, kot da želijo imeti svojo republiko. Posledice so seveda bile tu. Zdaj so se javno pred nami začeli praskati civilisti in spoznali smo, da je odslej vsak bonton odveč, seveda kar ga je v zvezi z ušmi in praskanjem... Kdorkoli je opazoval to praskanje, je uvidel, da le-to prodira že kar na športno področje. Tudi komandirja in komisarja uši niso pustile na miru – praskala sta se tudi, ko sta sprejemala ali oddajala odredbe stražam, patroljam ali, ko sta civilnemu prebivalstvu razlagala poteke zadnjih bitk.

Nekateri so postali profesionalni praskalci, ki so si z raznimi pripomočki popraskali tudi težko dostopno hrbišče. Seveda se je praskalo povsod, po glavi, za vratom, pod pazduhami, za hrbiščem in tudi tam, kjer se je že zgrajalo. Toda, kaj si mogel, uši so se naselile, ne da bi vedel kdaj in od kod.

Sredi takega družbeno koristnega praskanja pa so nekega dne nenadoma sklicali zbor za politično uro. Ta naj bi bil v najimnitnejši hiši, skoraj sredi vasi. Zaupščali smo polževe hišice; tako smo jih imenovali mi, Ljubljanci, vajeni velikih prostorov. Tu pa so bile male vežice in še manjše, s sajami očrnele kuhinje, v katerih si se komaj obrnili. Poleg so bile tudi sobice, kot bi bile grajene za palčke. Celo okna so bila tako majhna, da si videl le del snežne odeje, sicer pa je podnevi vladal mrak, ki je zakrival od debelih pern in ogromnih vzglavnikov napete postelje.

Zdaj smo se zrinili v res prostorno sobo. Iz te so izvlekli postelje in še veliko stvari, ki so jemale prostor. Tako smo se lahko vsi zbrali – naša četa, s komandirjem Nacetom na čelu. Ni nas bilo malo, stiskali smo se, da bi nam kmalu popokala rebra. Po pevidnem znaku so se začele prižigati cigarete, pipice in to z najrazličnejšimi tobakom, tako, da se je ustvaril internacionalni tobačni smrad, ki je nekadilce spravljaval v pravo omočnost. Majhna okna niso bila dovolj za prezračevanje, zato je sredi silovitega kašlja le obveljal ukaz, da se takoj ugasnejo vse pipe, cigarete in cigare.

Do besede je prišel komisar Cvajer in začel kresati po vsakovrstnih nepravilnostih, ki so se nakopičile od zadnjega sestanka. Seveda pa so se v mnogočem razvijale nove pregrehe, ki jih rodijo lahko le taki pogoji življenja, kot je utesnjenost s civilji. Z naštevanjem najrazličnejših prestopkov smo mnogi pridobili nove ideje, ki smo jih kasneje uresničevali uspešneje od teh, ki so bile zdaj na tapeti. Pionirji novih pregreh pač morajo, kot je to že zgodovinsko znano, plačati za svoje »patente«. Veliko grehov pa je bilo seveda zamolčanih, kajti ti ponavadi niso izvirali iz spodnjih vrst. Za te je veljala spovedna molčečnost, pa čeprav se je o teh grehih največ šepetalo.

Največ grehov je bilo iz področja žicarije, ki se je množila kot uši. Nekaj grehov se je rodilo tudi v menjavi lastništv, kar pa je bilo najstrožje obravnavano. Tudi

mandir tega seveda ni želel, hotel je, da bi obsodili to pregreho. Po vsestranskem obdelovanju vojaških pregreh smo končno prišli do točke dnevnega reda o akciji.

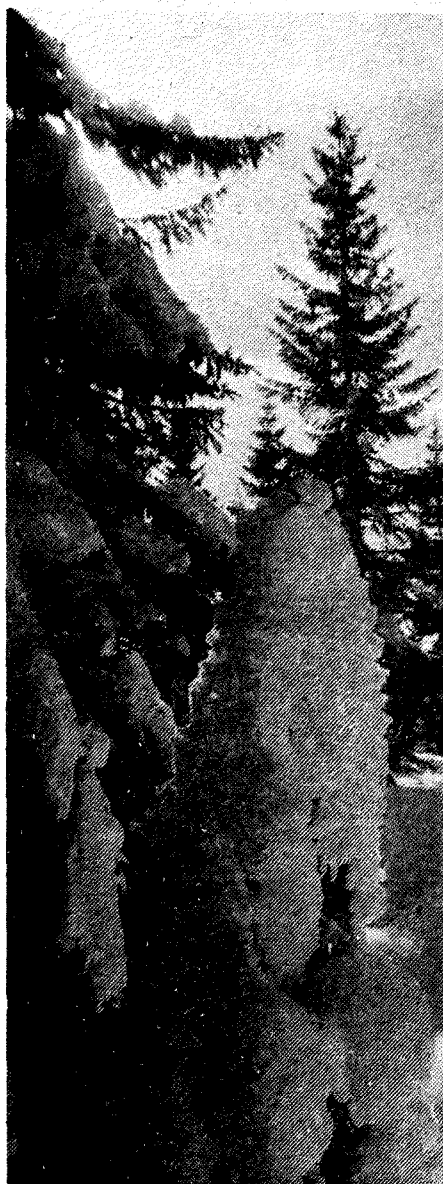
Končno smo zvedeli, kar nas je vznemirjalo že nekaj dni. Naša četa, torej naš III. bataljon, bo uničeval železniške proge in postaje Mirna, Krmelj, Tržišče in Rakovnik. To pot bomo za to mobilizirali okoliške kmete, seveda obzirno, da bi jih tako tudi navadili na kolektivno sodelovanje v prihodnje. Medtem pa bo prvi bataljon Gubčeve seveda napadel in tudi zavzel grad Dob, kar ni mačji kašelj, saj je obrambno obzidje debelo, okoli postojanke pa sama ravnina. V skupini sem bil določen za mobilizacijo kmetov, ker da sem zgovoren in prepričljiv. Pri tem so mi prepovedali vsako »žicarijo«, kar je bilo sila težko; kmetje so imeli prav te dni dovolj potic, vina in še nešteto dobrot, ki mimogrede premamijo še tako moralno trdnega borca, kaj šele mene. Borci so se nasmejali, a sem takoj posumil, da bom pri mobilizaciji dobil družbo. Precej prostovoljcev se je že javilo ob tem obvestilu. Komandir se je prestrašil, da bo zmanjkalo borcev za patrolje in straže, brez tega pa ne bi šlo. Zato je modro pojasnil, da bo on osebno določil borce in da ne potrebuje nobenih prostovoljcev te vrste. Po tem smo zaslutili, da bomo to pot v sodelovanju z zaledjem le deležni božičnih praznikov, ki jih je partija proglasila kot demagoško zgrešene in celo reakcionarne.

Kmalu po tem sestanku smo zapustili prijazno vasico. Zdaj so se kmetje poleg običajnega praskanja praskali še za ušesi, kako bomo skoraj goloroki, čeprav skupaj opravili tako težka dela. O le-tem so kmetje zvedeli še isto uro. Kaj ne bi, saj smo bili vsi ena vojska, kot je tako rad poudarjal naš komisar Cvajer.

Bilo je Stefanovo, 26. december 1942 in naše kolone so se neslišno premikale skozi globoke snežne gazi v dolino, kjer je iz tega miru kmalu nastal pekel. To smo vedeli vsi, mi in kmetje; le fašisti – črnosrajčniki ne, ki so za bogato obloženo mizo skupaj z podrepniki veseljačili. Napad je kmalu pričel. Močne detonacije so dale dolini vedeti, da se je začelo zares. Mi pa smo že vstopali v prve vasi in začeli v ljud-nogovarjati vaščane, da bi sodelovali pri uničevanju proge in železniških postaj. Pa se je zataknilo. Iz teh hišic se je vse preveč širil vonj po poticah, pečenju, vinu in podobnih dobrotah in nikogar ni mikalo, da bi se podal v mraz in še zlasti v take nevarnosti. Temu so še posebno botrovale ženske s svojimi jeziki. Naša obzirna mobilizacija, tako poudarjena na sestanku, je padla v vodo. Ves komandni kader je spoznal, da zlepa ne bo šlo; takšno prerokanje in dopovedovanje se lahko vleče do konca vojne in še ne bo nihče šel z nami. Brez kletev in pravih vojaških krepkih povelj tudi s temi ne bo šlo.

Ob takem sklepu smo se ponovno zapirali v hiše, kjer je vladala velika mlačnost do našega svetega boja. Tudi mi smo začeli poveljevati. Jaz sem se že na vratih neke domačije zadril: »Ala, fantje, krampe in lopate, pa z mano, brez prerokanja!«

Ob tem povelju so se kmetje na smrt prestrašili, kajti prepričani so bili, da taka povelja padajo le takrat, ko si morajo kopati grob. Torej je komanda zopet zgrešila namen. Namesto mobilizacije se je zasli-

smo se polni revolucionarnega zanosa, začeli glasbeno izživljati. Drli smo se in peli, da je bilo videti kot da se je prebudila vojska kralja Matjaža. V daljavi, na dobskem gradu se je pojavil ogenj in od navdušenja je marsikdo kar tako, v tri dni spustil v snežno mrzlo noč strel; mi pa smo enoglasno prepevali: Grad gori, grof beži, vino teče, naj še teče kri... Proga se je dvigala in spuščala in se s pomočjo kolov, krampov, lopat, nešteti rok in glasnih povelj rušila vzdolž doline.

Tedaj pa je siknilo. V zrak je zletela svetleča bela raketa, ki nas je osvetlila kot samo sonce. Počasi je svetloba začela utripati in v dolgem luku spuščati. Tako je ugasnila. Nekaj kmetov je ob tem že pokazalo podpate, pa so jih naše stroga povelja prikovala. Vrnili so se in nadaljevali, zdaj še bolj mrzlično. Sama železniška postaja Rakovnik je bila skoraj popolnoma uničena. Lomilo in uničevalo se je vse. Signalne naprave, električne napeljave, vrata, okna, vse telefonske naprave in celo vodovodne pipe. V tem navdušenem uničevanju sem našel še nekaj različnih štamplik, s katerimi sem še dolgo zatem divje žigosal borce, zidove, plakate, dokler mi jih nista komisar in razjarjeni komandir Nace pobrala. Bilo je namreč vse polno borcev, tovarišev, ki so bili požigosani v času trdega spanja. Ker ta barva ni in ni šla proč, je bila seveda jeza še hujska.

Sredi tega navdušenega uničevanja železniške postaje sem celo zlezal na prašno

droga
KMETIJSTVO IN ŽIVLSKA INDUSTRIJA n.s.d. PORTOROŽ

[illegible]

Pomniki NOB na Škofjeloškem

V Domu zveze borcev v Škofji Loki so na novinarski konferenci predstavili zbornik o pomnikih NOB v občini Škofja Loka, ki ga je – z nemajhnim trudom in prizadevnostjo – pripravil za tisk poseben 12-članski uredniški odbor s Stanetom Krapežem kot glavnim in odgovornim urednikom, založila in izdala pa ga je v 2000 izvodih Založba Borec.

Uredniki imajo za seboj veliko delo. Z že objavljeni-

mi zapisi o pomnikih na Škofjeloškem si namreč niso mogli kaj prida pomagati, ker večji del vsega objave doslej pač še ni doživel, pokazalo pa se je tudi, da je bilo v dozdajšnjih objavah precej netočnosti in pomanjkljivosti. Torej je bilo treba hoditi na teren in preverjati ter dopolnjevati. Podatke, ki jih ne tako ne drugače – niti v arhivih niti na samih pomnikih – ni bilo najti, so morali izbr-

skati iz spominov še živečih prič posameznih dogodkov. Šlo je tedaj za precej obsežno raziskovalno in urejevalno delo.

V uvodnem poglavju so opisani »Začetki delavskega gibanja na Škofjeloškem«, vključno z dogajanjem ob okupaciji in med narodnoosvobodilnim bojem do njegovega izteka. Sledi – na približno 400 knjižnih straneh – popis 197 pomnikov (po abe-

cednem zaporedju). Vsak je označen, opisan, predstavljen v sliki in besedi, pripisani pa so še podatki o padlih oziroma ustreljenih. V sklepnem delu knjige so podatki o uporabljenih virih, naj je šlo za literaturo, arhivske ali osebne vire in podobno, kar vse priča o strokovno domišljeni in urejeni (ter vseskozi pregledni) publikaciji, še eni v vrsti dosežkov na tem področju.

V. K.

Dragocene in ob pravem času

Jože Stabej, urednik za prevodno literaturo pri Založbi Borec, nas je s povabilom na eno poslednjih tiskovnih konferenc, ki se jih je v teh prednovoletnih dneh in tednih zvrstilo res lepo število, razveselil v pravem pomenu besede. Doživetje zase je bilo že uresničenje domisljice, da se zberemo h krstu novih knjig v knjižarni, med policami, na kraju samem (konkretno: v prostoru, ki ga ima v ta namen na voljo knjigarna Državne založbe v ljubljanskem Kozlucu).

Predstavljenih nam je bilo pet novih knjig – in kar težko se je odločiti, v kakšnem vrednostnem zaporedju bi

treh romanov iz slovite tetralogije Raj v slovenščini. Urednikova obljuba ni bila povsem trdna in nedvoumna, dala pa nam je upati, da se bomo s Scottovo pripovedno reko v letih, ki prihajajo, še srečevali. Roman je ne le fiktivno, pač pa tudi verodostojno dokumentarno pričevanje o vsem, kar se je dogajalo na indijskem prizorišču v obdobju med letoma 1942 in 1947, v času velikega boja za neodvisnost indijskega podkontinenta.

Iz sodobne francoske literature je Borčev urednik izbral zdaj že slovito delo – roman nekdanje filmske igralkine Simone Signoret, ki ji je smrt prežgodaj iztrgala pero

Stališče o ribiškem incidentu

Dolgoletni napor borcev NOV med vojno kot tudi v povojnem sodelovanju z italijanskimi borci in antifasisti za prijateljsko sožitje in jugoslovansko-italijansko sodelovanje na tem območju, ki je sooblikovalo in ustvarilo eno izmed najbolj odprtih meja, so bili hudo prizadeti z incidentom v Tržaškem zalivu, v katerem je v jugoslovanskih ozemeljskih vodah tragično izgubil življenje graški ribič Bruno Zerbin.

Dogodek obžalujemo tudi kot borci socialistične revolucije, ki spoštuje človeško življenje. Mnenja smo, da do njega ne bi prišli, če bi obe strani, italijanska in jugoslovanska pravčasno, upoštevajoč resnične in pravične obojestranske

potrebe, interese in koristi sklenile meddržavni sporazum o ribolovu.

Spoštujemo čustva prijateljskega italijanskega naroda, italijanskih soborcev in antifasistov ob tem nesrečnem incidentu. Istočasno pa ostro obsojamo vse tiste, ki ta dogodek prikazujejo enostransko, tendenciozno ter ga izkoriščajo kot povod za kampanjo proti vsemu tistemu pozitivnemu, ki je s tolikšnimi napori in žrtvami ustvarjeno na tem prostoru med obema državama in ljudmi na obeh straneh meje. Ob tem pa opozarjamo, da gre za ponavljajoče se kršitve naše meje s strani italijanskih ribičev in da je Italija dolžna te kršitve preprečevati.

Odločno podpiramo vse napore za uveljavitev za obe strani pravičnih in koristnih ukrepov in sporazumov, ki bi odstranili nevarnosti, da se takšni ali podobni dogodki ne bi več ponovili. Ne smemo dovoliti, da bi ta dogodek skalil že doseženo sožitje med tu živečimi narodi in narodnostmi, sožitje, ki prispeva k nadaljnjemu razvoju prijateljskih vezi in napredku odnosov ter sodelovanja med državama.

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV občine Koper

Stališče o Vjesnikovem komentarju

Komisija za mednarodne odnose, stike z zamejstvom in pobratenimi občinami pri Predsedstvu občinskega odbora ZZB NOV Koper se pridružuje splošnemu ogorčenju, ki ga je izzval članek Radovana Stipetića »Pogled na drugo obalo« v zagrebškem Vjesniku, glasilu SZDL Hrvaške 3. decembra 1986 in glede tega želi seznaniti javnost z naslednjim

Borci NOV odločno podpiramo načelne zunanje-politične opredelitve naše države. Takšna stališča podpiramo tudi glede dobrososedskih odnosov s prijateljsko sosedo republiko Italijo. Pri tem še posebej podpiramo ustavno opredeljene državne in družbene obveznosti do vseh narodnostnih skupnosti v zamejstvu in doma.

Nenadoma pa smo soočeni s položajem, ko so v omenjenem članku napisane besede »o nereálnih beneficijah za Slovence v Italiji«, katere naj bi država podpirala »kot alibi za neaktivnost na drugih področjih«. To stališče, te besede so, kot omenja Delo v članku »Drugi incident ob zalivu« 10. 12. 1986, »v funkciji krogel«. Borci menimo, da so to krogle naperjene proti SFRJ.

Navedeno neverjetno nepričakovano in zahrbtno stališče škoduje in celo izničuje dolgoletne jugoslovanske socialistične napredne in konstruktivne politike, delo tovariša Tita, Kardelja in drugih, slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in tudi naprednih italijanskih družbenopolitičnih

dejavnikov in antifasističnih množic, da se še preostali problemi razrešijo v znaku miru in dobrososedskih odnosov in sožitja med državama, med narodi in narodnostmi v tem delu sveta.

Označeno stališče članka podcenjuje in zanika avnojske opredelitve, na katerih temelji SFRJ. Prizadela je tudi množice naših italijanskih soborcev in antifasistov in drugih naprednih sil, ki so in še podpirajo dolgoletna zakonita prizadevanja slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, da se uzakoni njena pravica do obstoja in razvoja.

Trenutek, izbran za to strupeno puščico, ko je ribiški incident v Tržaškem zalivu prizadel medsebojne odnose na širokem področju pozitivnega medsebojnega sodelovanja, zadevo še posebej zapleta.

Borci NOV menimo, da gre za premišljen napad na temelje Jugoslavije, za pristransko, lokalistično in zapečarsko politiko. Zahtevamo politično in vsakršno odgovornost vseh, ki so botrovali temu za socialistično zunanjo politiko SFRJ in moralo jugoslovanske socialistične revolucije sovražnemu dejanju.

Menimo tudi, da samo pojasnilo kolegija Vjesnika SZDLH, ki se je od navedb v članku ogradil, ne zadostuje in da je potrebno zadevo širše družbeno politično obravnavati in odgovornost za grob napad konkretizirati.

KOMISIJA ZA STIKE Z ZAMEJSTVOM IN POBRATENIMI OBČINAMI PRI PREDSEDSTVU ZZB NOV OBČINE KOPER

Zveza združenj borcev NOV, Krajevna organizacija Medvode organizira žalno komemoracijo v torek, 30. decembra ob 16. uri v Gramozni jami v Medvodah, kjer so bili 31. decembra 1943 ustreljeni talci.

Sodelujejo recitatorji DPD Svobode Medvode, Pihalni orkester tovarne Donit in pevski zbor Medvode.

Vabim vse občane Medvod in okolice, svojce ustreljenih talcev ter soborce SNOUB Franceta Prešerna na počastitev njihovega spomina.

Združenje borcev NOV
Občine Ljubljana Medvode
Šiška

Popravek in opravičilo

Kar v štirih zaporednih številkah smo pod spomine na španske borce njihovega avtorja in soborca Toneta Ulriha podpisovali pomanjkljive ali (napačne) imenske podatke. Avtorjevo pravo ime je bilo in ostaja: Tone Ulrih-Kristl.

Vabilo

Občinski odbor ZZB NOV Domžale vabi borce, aktiviste in druge občane, predvsem pa mladino na spominsko slovesnost, ki bo v torek, 6. januarja 1987 ob 15. uri pri spomeniku v Rudniku pri Radomljah.

Posebnih vabil ne bo, zato prosimo, da se medsebojno obvestite.

Obč. odb. ZZB NOV Domžale

Obvestili

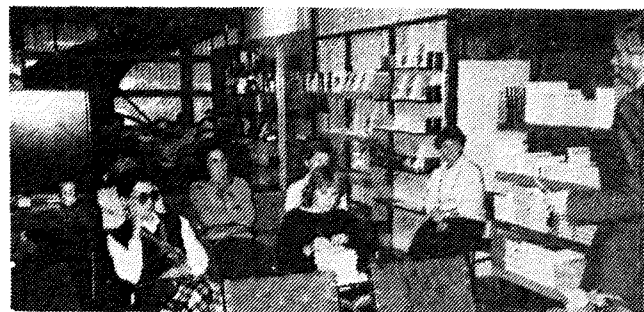
Odbor skupnosti borcev 2. tankovske brigade prosi vse še živeče borce, da sporočijo svoj točni naslov. Potrebujemo ga za sklic zbora skupnosti v 1987. letu. Na zboru bom obravnavali dosedanje delo in se dogovorili o prihodnjih nalogah.

Naslove pošljite na naslov: Odbor skupnosti borcev 2. tankovske brigade, Duplje 97, 64203 Duplje.

V počastitev dneva JLA

V počastitev dneva JLA je 13. decembra ZTKO Krško pod pokroviteljstvom SO Krško, OS ZS, OK SZDL ter štaba za TO Krško izvedla tekmovanje, ki se ga že po tradiciji udeležujejo ekipe občin Brežice, Krškega, Sevnice in Letališča Cerklje ob Krki. Tekmovali so v petih disciplinah; streljanje je bilo v Leskovcu, odbojka v športni dvorani Leskovec, namizni tenis v OŠ Jurij Dalmatin v Krškem, šah v prostorih OŠ Leskovec, kegljanje na kegljišču hotela Sremič v Krškem. Skupni vrstni red tekmovalnih ekip je bil takšen: 1. Krško z 18 točkami, 2. Letališče Cerklje ob Krki s 13 točkami, 3. Brežice s 7 točkami, 4. Sevnica s 7 točkami (bila je brez streljaške ekipe). Krško je prejelo velik prehodni pokal Letališča. V trajno last so pokale dobile tudi vse prvouvrščene ekipe v vsaki disciplini.

Janko Blas

naj nanje opozorili tudi širši bralski krog.

Prednost bi naj morda imel svetovno znani in priznani veliki roman Isaaca Singerja, Nobelovega nagradjenca za literaturo izpred osmih let, katerega roman Rodovina Muškat je globoko, v epskem in vseh drugih ozirih bogato in predvsem vsestransko popisovanje židovskega življenja v Varšavi v prvih štirih desetletjih tega stoletja, prava kronika tega časa in kot taka častitljiva oddolžitev židovski generaciji, katere pot se je tragično končala v plinskih celicah Oswienczyna in drugih nacističnih taborišč.

Nič manj pomemben prevajalski in založniški dosežek ni izid prvega izmed štirih romanov, ki jih je angleški pisatelj Paul Scott posvetil svojemu in hkrati britanskemu spominu na Indijo, ta »dragulj v kroni« nekdanjega britanskega imperija. Založba se je na vso moč podvzela in dosegla, da je knjiga prišla na trg tik pred začetkom našega televizijskega predvajanja štirinajstih nadaljevanj, posnetih po romanu s tem naslovom – »Dragulj v kroni«. Med vprašanji, ki se zastavljajo, je najbolj samoumevno tisto, ki poizveduje po usodi preostalih

iz rok. Njeno pripovedovanje o tragični usodi in neizpetih življenjskih hotenjih dveh židovskih družin, ki sta se v letih pred izbruhom nacistične morije naselili v Francijo, namreč priča o visoki in vse pozornosti vredni literarni ravni. Njen roman se imenuje Zbogom, Volodja.

Založba Borec je poleg »težkega« branja poslala na knjižni trg še dvojce »bralnih« romanov: vznemirljivi Zlati ekspres Dereka Lamberta, ki nas popelje v leto 1940, na vlak, s katerim je skušal Hitlerjev feldmaršal Göring spraviti »na varno« zlate rezerve Angleške banke, a se to njegovim zaradi protitigre agentov z druge strani seveda ne posreči. Zlati ekspres slovi kot literarna uspešnica. Drugo takšno čtivo je pretil iz domišljije in izkušenj na papir angleški pisatelj David Beaty. V romanu z naslovom Palica je živahno in mikavno – živahnost in mikavnost naj nam krajšata čas! – opisal vzdušje v letalu, ki mu grozi, da bo zgrmelo v katastrofo, in predvsem življenjsko zgodbo pilota, ki se mu v tistih napetih minutah zvrsti pred očmi film vseh njegovih doživljanj in doživetij.

V. K.

IZŽREBANI NAGRAJENCI

Med prispelimi rešitvami nagradne križanke IZOLIRKA so bili izžrebani naslednji nagrajenci:

Ivo SIMENTINGER, Leška cesta 2, 62392 Mežica
Jože FRECE, M. Tita 89, 64270 Jesenice
Franc ERCEG, Cesta 24. junija 70, 61231 Ljubljana
Franc OPEKA, Ul. prekomorskih brigad 3, 66310 Izola
Franc MAROH, Panonska 5, 62250 Ptuj
Izžrebanci bodo po pošti prejeli knjižne nagrade iz programa Založbe Borec. Nagrajencem čestitamo.

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika: MILENKO STRAŠEK – reportaža: BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija: Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročninski oddelk: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35